

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
BIZNESĀ, VADĪBAS UN EKONOMIKAS FAKULTĀTE
FINANŠU UN GRĀMATVEDĪBAS NODAĻA

PAŠNODARBINĀTO PERSONU SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS
GRĀMATVEDĪBA UN TĀS ĪPATNĪBAS LATVIJĀ

Self-employment accounting and specifics thereof in Latvia

DIPLOMDARBS

PBSP "Grāmatvedība, analīze un audits"

Autore: **Zanda Sermule**
Studentu apliecības Nr.: zs14008
Darba vadītāja: Dr. ekon. profesore I. Būmane

RĪGA 2018

ANOTĀCIJA

Diplomdarba temats ir “Pašnodarbināto personu saimnieciskās darbības grāmatvedība un tās īpatnības Latvijā”.

Diplomdarba mērķis ir izpētīt pašnodarbināto personu juridisko regulējumu un saimnieciskās darbības grāmatvedību, konstatēt nepilnības un trūkumus un izstrādāt priekšlikumus to risināšanai.

Diplomdarbā ir izpētīts pašnodarbinātās personas juridisko regulējums un iespējamie nodokļu maksāšanas režīmi, veikta statistikas datu analīze par pašnodarbinātajām personām, kā arī pētītas grāmatvedības kārtošanas īpatnības. Darbā ir sniegti priekšlikumi pašnodarbinātās personas normatīvā regulējuma, aprēķināmo nodokļu un grāmatvedības kārtošanas pilnveidošanai.

Atslēgvārdi: pašnodarbinātā persona, grāmatvedība, vienkāršā ieraksta grāmatvedība, nodokļi, IIN, VSAOI, autoratlīdzība, MUN, patentmaksas.

ANNOTATION

Diploma paper topic is “Self-employment accounting and specifics thereof in Latvia”.

Goal of the diploma paper is to review the self-employment regulatory framework and related accounting, identify imperfections and shortcomings, and develop suggestions to improve them.

The following has been documented in the diploma paper – review of self-employment regulatory framework and possible tax payment options, analysis of statistical data of self-employed individuals, as well as review of specifics of preparation of accounting. The diploma paper presents suggestions to improve the regulatory framework, tax calculation and preparation of accounting of self-employment.

Keywords: self-employment, accounting, simple record accounting, taxes, PIT, social contributions, royalties, micro-enterprise tax, patent fee.

SATURS

IEVADS	5
1. PAŠNODARBINĀTĀS PERSONAS STATUSS LATVIJĀ	7
1.1. Pašnodarbinātās personas tiesiskais regulējums	7
1.2. Pašnodarbinātās personas reģistrācija un nodokļu maksāšanas režīmi	12
1.2.1. Nodokļu maksāšana vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā	13
1.2.2. Autoratlīdzības saņēmēji	19
1.2.3. Mikrouzņēmuma nodoklis	22
1.2.4. Patentmaksas	26
2. PAŠNODARBINĀTO PERSONU STATISTIKAS DATU IZPĒTE LATVIJĀ	31
2.1. Pašnodarbinātās personas	31
2.2. Autoratlīdzības saņēmēji, MUN un patentmaksas maksātāji	36
3. PAŠNODARBINĀTĀS PERSONAS GRĀMATVEDĪBAS KĀRTOŠANA	40
3.1. Grāmatvedības kārtošanas vispārīgie principi	40
3.2. Saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaitē	42
3.3. Pamatlīdzekļu uzskaitē un nolietojums	53
3.4. Pašnodarbinātās personas nodokļu aprēķināšanas kārtība un deklarāciju aizpildīšana	61
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI	69
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	76
PIELIKUMI	81
1. pielikums Prasības pretendentiem, lai kļūtu par zvērināto profesiju pārstāvi*	82
2. pielikums Pašnodarbinātās personas, kuras maksā VSAOI, 2010.-2018. gads*	83
3. pielikums Mikrouzņēmuma nodokļa maksātāji, 2011.-2018. gads*	84
4. pielikums Patentmaksas maksātāju skaits, 2010.-2018. gads*	86
5. pielikums Iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāja saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnāls 1 mēnesim, 2019. gads, paraugs	87
6. pielikums Pamatlīdzekļu nolietojuma aprēķina kartiņa, MK noteikumi Nr. 899 4. ³ pielikums, paraugs	90
7. pielikums Pamatlīdzekļu nolietojuma aprēķina kartiņa, MK noteikumi Nr. 556 9. pielikums, paraugs	91
8. pielikums Autoratlīdzības saņēmēja gada laikā saņemtais honorārs, aprēķinātie, ieturētie un maksājāmie nodokļi, 2018. gads	92
9. pielikums Gada ienākuma deklarācijas D un D3 pielikuma paraugs	93
10. pielikums Izdevumu precizēšana Gada ienākumu deklarācijas vajadzībām un IIN aprēķināšana	95
11. pielikums Mikrouzņēmuma nodokļa maksātāja saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnāls 1 mēnesim, 2019. gads, paraugs	96
12. pielikums Mikrouzņēmuma nodokļa deklarācija paraugs	98

IEVADS

21. gadsimtā, kad strauji attīstās informācijas tehnoloģijas un darbs “no 8:00 līdz 17:00” vairs nav noteicošais darba laiks, aizvien vairāk cilvēku vēlas paši sev regulēt to, cik daudz strādāt, kad strādāt, un kā labā strādāt. Tāpat informācijas tehnoloģijas dod iespēju ikvienam, paralēli savam pilna laika darbam, strādāt un pelnīt kā pašnodarbinātajai personai no darba brīvajā laikā. Pateicoties internetam un informācijas daudzumam visapkārt, šobrīd, kā nekad iepriekš, ir iespējas viegli un ātri atrast sadarbības partnerus, piegādātājus, kā arī pārdot savus pakalpojumus un preces, neatstājot savu mājokli vai tieši otrādi – atrodoties jebkur pasaulē.

No 2010. gada līdz 2017. gadam statistikas dati liecina, ka pašnodarbināto personu skaits Latvijā pieaudzis par 12,3 tūkstošiem līdz 61,3 tūkstošiem, un tādēļ aizvien aktuālāk paliek izprast, kādas ir grāmatvedības prasības, kādi nodokļi attiecas, kā arī aktuāls ir jautājums, kādu saimnieciskās darbības nodokļu režīmu personai izvēlēties.

Personai, kas ir pašnodarbinātā persona vai tikai vēl lemj uzsākt savu saimniecisko darbību, ir jāapzinās, kas no viņas tiek prasīts – kādi nodokļi jāmaksā katrā no nodokļu maksāšanas režīmiem un kādām prasībām ir jāatbilst, lai nezaudētu savu izvēlēto statusu. Bieži nodokļu grozījumu juceklī ikvienai personai ir jāspēj orientēties un saprast, kādas izmaiņas attiecas uz to, kam jāpievērš uzmanība, kā arī kādi iesniegšanas un maksāšanas termiņi tai ir jāievēro. Lielais un sarežģītais prasību kopums var būt, jo īpaši nomācošs jaunajiem, topošajiem pašnodarbinātajiem.

Diplomdarba **mērķis** ir izpētīt pašnodarbināto personu juridisko regulējumu un saimnieciskās darbības grāmatvedību, konstatēt nepilnības un problēmas un izstrādāt priekšlikumus to risināšanai.

Mērķa sasniegšanai izvirzītie **uzdevumi**:

1. izpētīt pašnodarbināto personu tiesisko regulējumu un reģistrācijas kārtību;
2. analizēt pašnodarbināto personu nodokļu maksāšanas režīmus;
3. izpētīt un izanalizēt par pašnodarbinātām personām pieejamos statistikas datus;
4. izpētīt pašnodarbinātās personas grāmatvedības kārtošanas prasības;
5. uz izpētes un analīzes pamata izdarīt secinājumus un sniegt priekšlikumus par pašnodarbinātās personas tiesisko regulējumu un grāmatvedības kārtošanas pilnveidošanu.

Diplomdarbs **strukturēts** trīs nodaļās, kas ir izstrādātas atbilstoši izvirzītajam mērķim. Diplomdarba pirmā nodaļa ir veidota, lai gūtu priekšstatu un izdarītu secinājumus par pašnodarbinātās personas juridisko statusu un iespējamajiem nodokļu maksāšanas režīmiem. Darba otrā nodaļa ir veidota, lai izpētītu pašnodarbināto personu statistikas datus un cik cilvēkus

šāds nodokļu maksāšanas režīms ietekmē. Savukārt diplomdarba trešā nodaļa ir veidota, lai izpētītu un izdarītu secinājumus par pašnodarbinātās personas grāmatvedības kārtošanas īpatnībām.

Diplomdarba izstrāde balstās teorētisko **pētīšanas meto**di, statistikas analīzes meto

di un praktisko pētījumu meto

di. Teorētiskās pētīšanas metode ietver normatīvo aktu izpēti un iepazīšanos ar dažādu autoru / nozares speciālistu viedokļiem un skaidrojumiem. Statistikas analīzes metode ietver statistikas datu apkopošanu un interpretēšanu, kā arī iegūto datu attēlošana grafiski. Savukārt praktisko pētījumu metode ietver aprēķinu piemērus un to skaidrojumus par pašnodarbinātās personas grāmatvedības kārtošanas īpatnībām.

Diplomdarba **pētījuma periods** ir no 2010. gada līdz 2018. gadam. Dati tika izvēlēti, sākot no 2010. gada, jo gan mikrouzņēmuma nodoklis, gan patentmaksas maksājums tika pieņemts un stājās spēkā 2010. gadā.

Diplomdarba apjoma **ierobežojuma** dēļ, darba autore veica izpēti tikai par pašnodarbināto personu grāmatvedību, kura tiek kārtota vienkāršā ieraksta sistēmā. Darba autore neveica dziļāku analīzi par pašnodarbinātajām personām, kuras grāmatvedību kārto divkāršā ieraksta sistēmā.

Diplomdarba otrajā nodaļā statistikas dati ir sākot ar 2010. gadu, jo senākus datus par 2010. gadu, pēc darba autores domām, nav objektīvi ņemt vērā, jo tas ir ekonomiskās krīzes periods.

Diplomdarbā **literatūras un datu avotu** veiktā analīze un pētījums pamatojas uz LR normatīvo aktu prasībām, statistikas datiem, metodiskajiem materiāliem, mācību literatūru un vārdnīcām, kā arī internetā pieejamiem materiāliem.

1. PAŠNODARBINĀTĀS PERSONAS STATUSS LATVIJĀ

1.1. Pašnodarbinātās personas tiesiskais regulējums

Latvijā lielākā daļa strādājošo ir darba ņēmēji, t.i., personas, kas ir izvēlējušās strādāt pie darba devēja (gan publiskajā, gan privātajā sektorā). Taču mūsdienās darba attiecības to klasiskajā izpratnē, zaudē savas striktās robežas un daļa speciālistu un darbinieku izvēlas strādāt sev izdevīgā vietā un laikā, un pēc paša noteiktiem kvalitātes standartiem, reģistrējoties kā pašnodarbinātas personas. [40]

Pašnodarbinātās personas jēdziens nav nekas jauns. Šāds saimnieciskās darbības veids ir pieejams daudz kur citur Eiropā un pasaulē. Līdz pat 19. gs. beigām / 20. gs. sākumam pašnodarbinātā personas statuss bija kā norma. Tikai 20. gs. sāka parādīties algots darbs (nodrošinot regulārus ienākumus un sociālās garantijas) kā ienākumu gūšanas avots, kas laika gaitā aizstāja pašnodarbinātās personas un to sniegtos pakalpojumus. [48, 9]

Kaut arī, vispārīgi izsakoties, pašnodarbinātā persona ir persona, kas neveic algotu darbu (nav darba līgums) un ir reģistrēta kā saimnieciskās darbības veicēja, katrā valstī pašnodarbinātā persona tiek definēta savādāk. Piemēram, Lietuvā pašnodarbinātās personas darbība tiek definēta kā individuāla darbība, kas nodrošina personai ienākumu vai jebkuru citu ekonomisku labumu. Lai kļūtu par pašnodarbinātu personu, Lietuvā ir jāsaņem vai nu uzņēmējdarbības sertifikāts (tiek maksāts fiksēts ienākumu nodoklis avansā, par noteiktu laika periodu un par noteiktām aktivitātēm) vai arī pašnodarbinātības sertifikāts (ienākumu nodoklis tiek aprēķināts un maksāts pēc taksācijas perioda beigām, līdz 1. maijam). Tāpat ir noteiktas profesijas, kurām ir pienākums reģistrēties kā pašnodarbinātajām personām – advokāti, notāri, aktieri, mūziķi, u.c. [45]

Savukārt salīdzinājumam Igaunijā ir noteikts, ka pašnodarbinātā persona var būt jebkura 15 gadus sasniegusi fiziska persona, kas patstāvīgi piedāvā savus pakalpojumus un preces. Ja persona ir nepilngadīga, tad pirms darbības uzsākšanas ir jāsaņem vecāku piekrišana. [43] Pašnodarbinātā persona var sniegt pakalpojumus neierobežotu laiku vai arī, nepieciešamības gadījumā, uz laiku savu darbību apturēt, par to iepriekš paziņojot Komercreģistram (piemēram, sezonas strādnieki). Tāpat persona ir atbildīga par savām saistībām ar visu savu mantu. [35]

Latvijas Republikas (turpmāk tekstā – LR) likums “Par valsts sociālo apdrošināšanu” nosaka, ka **pašnodarbinātais** ir persona, kura gūst ienākumu (vai ieņēmumus) kā:

- persona, kas veic individuālo darbu;
- zvērināts notārs, zvērināts advokāts, zvērināts revidents, zvērināts tiesu izpildītājs;

- individuālais komersants, tai skaitā individuālais komersants, kurš vada transportlīdzekli pasažieru komercpārvadājumos ar taksometru;
- prakses ārsts, prakses farmaceits, prakses veterinārārsts, prakses optometrists;
- persona, kuras pastāvīgā dzīvesvieta ir LR, un, kura saņem autoratlīdzību (autortiesību un blakustiesību atlīdzību), izņemot autortiesību mantinieku un citu autortiesību pārņēmēju;
- cita fiziska persona, kuras pastāvīgā dzīvesvieta ir LR un kura reģistrējusies kā saimnieciskajā darbībā gūtā ienākuma nodokļa maksātāja;
- zemnieku (zvejnieku) saimniecības īpašnieks, kas, nebūdam darba tiesiskajās attiecībās ar savas zemnieku (zvejnieku) saimniecības pārvaldes institūciju, veic šīs zemnieku (zvejnieku) saimniecības vadības funkciju, ja šajā zemnieku (zvejnieku) saimniecībā likumā noteiktajā kārtībā nav iecelts (ievēlēts) pārvaldnieks (direktors);
- persona, kuras pastāvīgā dzīvesvieta ir LR un kuras darbu apmaksā no LR piešķirtajiem ārvalstu tehniskās palīdzības vai starptautisko finanšu institūciju aizdevuma līdzekļiem. [12, 1.p.]

Darba autore secina, ka pašnodarbinātās personas jēdziens visās Baltijas valstīs ir atšķirīgs. Lietuvā ir iespējams izvēlēties vienu no diviem sertifikātu veidiem, lai varētu sniegt pakalpojumus vai pārdot preces. Latvijā, tāpat kā Lietuvā, ir noteiktas vairākas profesijas, kurām ir uzlikts par pienākumu savus pakalpojumus sniegt kā pašnodarbinātajai personai. Savukārt Igaunijā ir viss vispārīgākais formulējums, kas neuzliek nevienai profesijai par pienākumu sniegt savus pakalpojumus kā pašnodarbinātai.

Tālāk darbā darba autore veica padziļinātāku LR likumdošanas izpēti par pašnodarbināto personu Latvijā un kādi noteikumi uz šīm personām attiecas.

Veicot LR likumu un MK kabinetu noteikumu izpēti, autore secina, ka nav sniegts skaidrojums vai definīcija, kas tiek domāts ar terminu **individuālais darbs**. Līdz 2008. gada 1. janvārim LR likumā “Par individuālo (ģimenes) uzņēmumu un zemnieka vai zvejnieka saimniecību” bija nodaļa, kurā šis termins tika atrunāts un noteikti kritēriji, kas attiecās uz to. Līdz 2008. gadam šis likums noteica, ka individuāls darbs tiek reģistrēts pašvaldībā, kurā persona vēlas darboties un šai personai ir pienākums izņemt reģistrācijas apliecību. Tāpat personai bija pienākums kārtot ieņēmumu un izdevumu uzskaiti un noteiktajos termiņos iesniegt deklarāciju par individuālajā darbā gūtajiem vai paredzamajiem ienākumiem. Šī likuma nodaļa paredzēja, ka individuālā darba darītājs drīkst izņemt patentu, samaksājot par to normatīvajos aktos noteikto apmēru. Ar individuālo darbu varēja darīt jebkuru darbu, kas nav aizliegts vai ierobežots ar likumu. [8, VIII]

Līdz ar 2007. gada 8. novembra likuma grozījumiem, šī nodaļa tika izslēgta no LR likuma “Par individuālo (ģimenes) uzņēmumu un zemnieka vai zvejnieka saimniecību”, nedodot vietā jaunu skaidrojumu par individuālo darbu. Pēc veiktās normatīvo aktu izpētes autore secina, ka būtu nepieciešams labot LR likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” papildinot to ar skaidrojumu par to, kas ir individuāls darbs, vai darba autores priekšlikums ir izslēgt šo terminu no LR likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 1. panta, jo pēc autores domām, šis jēdziens iekļaujas tālāk minētajā definīcijā par personu, kura reģistrējusies kā saimnieciskajā darbībā gūtā ienākuma nodokļa maksātāja.

Lai LR kļūtu par **zvērinātu notāru, zvērinātu advokātu, zvērinātu revidentu vai zvērinātu tiesu izpildītāju** (turpmāk tekstā visi kopā – zvērināto profesiju pārstāvis), pretendents ir jāatbilst noteiktiem kritērijiem, kurus nosaka un regulē LR likumi.

Pēc 1. pielikuma datiem (pielikumā darba autore ir apkopojusi detalizēti visas izvirzītās prasības, lai kļūtu par kādu no zvērināto profesiju pārstāvi) darba autore secina, ka, lai kļūtu par kādu no zvērināto profesiju pārstāvi, ir nepieciešams atbilst vairākām, ļoti būtiskām, prasībām:

- ir jābūt vismaz 25 gadus vecam;
- ir jāprot valsts valoda. Zvērinātiem advokātiem un tiesu izpildītājiem ir jāprot valsts valoda augstākajā līmenī;
- ir jābūt ES pilsonim, savukārt noteiktās profesijās – LR pilsonim;
- ir jābūt iegūtai jurista kvalifikācijai, kā arī noteiktās profesijās ir jābūt iegūtam arī maģistra grādam tiesību zinātnē;
- ir jābūt minimālai darba pieredzei noteiktā amatā;
- ir jānokārto attiecīgās profesijas eksāmens;
- zvērinātā advokāta un revidenta kandidātam ir jābūt ar nevainojamu reputāciju;
- zvērināto profesiju pārstāvji ir pakļauti valstī noteiktajām oficiālajām padomēm vai asociācijām – padomju vai asociāciju uzdevums ir izvērtēt katra kandidāta pieteikumu, eksaminizēt, kontrolēt zvērināto profesiju pārstāvju darbību, nepieciešamības gadījumā, izskatīt un izvērtēt pārkāpumus un lemt par atcelšanu no amata.

Saskaņā ar likuma skaidrojumu zvērinātās profesijas piekopj brīvo profesiju. Šo profesiju pārstāvju profesionālā darbība (prakse) ir intelektuāls darbs, un tās mērķis nav peļņas gūšana. [5, 238.-239.p.] [3, 106.-107.p.] [15, 133.-134.p.]

Zvērinātu notāru skaits Latvijā ir pakļauts *numerus clausus* principam. Tas nozīmē, ka notāru skaits un to amata vietu izvietojums Latvijā ir stingri noteikts un to regulē 2005. gada 29. martā pieņemtie LR MK noteikumi Nr. 215 “Noteikumi par zvērinātu notāru amata

vietām”. Šobrīd ir noteikts, ka Latvijā ir 125 zvērinātu notāru amata vietas. [18, 2.p.] Pārējo zvērināto profesiju pārstāvju skaits netiek regulēts un to skaits var būt neierobežots.

Individuālais komersants (turpmāk tekstā – IK) ir fiziska persona, kas ierakstīta komercreģistrā. [1, 74.p.]

Fiziskajai personai, kas veic saimniecisko darbību, ir pienākums pieteikt sevi ierakstīšanai komercreģistrā kā individuālo komersantu, ja gada apgrozījums, no veiktās saimnieciskās darbības, pārsniedz 284 600 EUR, vai tās veiktā saimnieciskā darbība atbilst komercaģenta vai māklera darbībai, vai arī tās veiktā saimnieciskā darbība atbilst šādām pazīmēm:

- 1) gada apgrozījums no šīs darbības pārsniedz 28 500 EUR;
- 2) tā savas saimnieciskās darbības veikšanai vienlaikus nodarbina vairāk nekā piecus darbiniekus. [1, 75.p.]

Komerclikuma izpratnē par komercaģentu tiek uzskatīts komersants, kas pilnvarots citas personas (principāla) vārdā un labā pastāvīgi slēgt darījumus ar trešajām personām vai arī sagatavot to noslēgšanu. [1, 45.p.] Savukārt par mākleri tiek uzskatīts komersants, kurš nodarbojas ar starpniecību darījumu noslēgšanā citu personu labā, nebūdamas pastāvīgi saistīts ar šīm personām līgumiskās attiecībās. [1, 64.p.]

Prakses ārsts, prakses farmaceits, prakses veterinārārsts un prakses optometrists ir, reglamentētās profesijas. Reglamentētā profesija ir LR reglamentēta profesionālā darbība vai darbību kopums, kuru uzsākšanai un veikšanai valsts tiesību aktos izvirzītas atbilstošas profesionālās kvalifikācijas prasības. [10, 1.p.] Šo profesiju noteikumi tiek atrunāti LR likumā “Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu”.

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk tekstā – VID) skaidrojumu par **autoratlīdzību** var tikt uzskatīti ienākumi, kas tiek izmaksāti, noslēdzot autoratlīdzības līgumu, un kuriem ir noteikta īpaša valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu (turpmāk tekstā – VSAOI) veikšanas kārtība.

Tām fiziskajām personām, kuru ienākums no autoratlīdzības mēnesī ir vismaz minimālās algas apmērā un kuras vienlaikus nav darba attiecībās nedz ar autoratlīdzības izmaksātāju, nedz ar kādu citu darba devēju, vai atlīdzības apmērs pie darba devēja ir mazāks par minimālās algas apmēru, ir jāreģistrējas VID pašnodarbinātās personas statusā. [34]

Savukārt par **saimniecisko darbību** uzskata jebkuru darbību, kas vērsta uz preču ražošanu, darbu izpildi, tirdzniecību un pakalpojumu sniegšanu par atlīdzību. Šāda darbība ietver arī ar uzņēmuma līguma izpildi saistīto darbību, profesionālo darbību, nekustamā īpašuma apsaimniekošanu, komercaģenta, māklera un individuālā komersanta darbību, kā arī fiziskās personas īpašumā esoša individuālā uzņēmuma (arī zemnieka un zvejnieka saimniecības) darbību. [44]

Saskaņā ar LR likumu “Par iedzīvotāju ienākumu nodokli”, fiziskās personas darbība kvalificējama kā saimnieciskā darbība, ja tā atbilst vienam no šādiem kritērijiem:

- darījumu regularitāte un sistemātiskums – trīs un vairāk darījumi taksācijas periodā vai pieci un vairāk darījumi trijos taksācijas periodos;
- ieņēmumi no darījuma pārsniedz 14 229 un vairāk EUR taksācijas gadā, izņemot ienākumus no personīgā īpašuma atsavināšanas (personiskai lietošanai paredzētas kustamas lietas);
- darbības ekonomiskā būtība vai personas īpašumā esošo lietu apjoms norāda uz sistemātisku darbību ar mērķi gūt atlīdzību. [7, 11.p.]

Pēc autores domām pašnodarbināto personu statusam ir vairākas pozitīvas iezīmes. Kā būtiskākās var nosaukt – neatkarība no darba devēja, rīcības brīvība, sava darba laika plānošana, kā arī pastāv iespēja saņemt vairāk par padarīto darbu.

Tomēr ikvienu pozitīvo iezīmi var arī pavērst pretēji – nenoteiktība par to, vai būs darbs. Tāpat strādājot virsstundas vai svētku dienās tās netiek kompensētas, netiek piešķirts apmaksāts ikgadējais atvaļinājums. Pašnodarbinātā persona pati ir atbildīga par savām sociālajām garantijām. Pašnodarbinātais ir fiziska persona, kas nozīmē, ka tā par savu darbību atbild ar visu savu mantu.

Šajā apakšnodaļā darba autore secinājusi, ka pašnodarbinātās personas statusam būtiskākā priekšrocība ir tās neatkarība un rīcības brīvība. Šāda persona nav pakļauta darba devējam un viņa uzliktajam darba laikam, noteiktajiem darba pienākumiem.

Pašnodarbinātās personas statuss nav nekas jauns. Līdz pat 19. gs. beigām pašnodarbinātās personas saimnieciskā darbība bija viena no izplatītākajām uzņēmējdarbības formām.

Pēc normatīvo aktu sniegtā skaidrojuma par pašnodarbināto personu, darba autore secina, ka Latvijā ir noteiktas profesijas, kurās nevar savādāk sniegt savus profesionālos pakalpojumus,

kā tikai kļūstot par pašnodarbinātu personu – zvērināti notāri, advokāti revidenti un tiesu izpildītāji, kā arī prakses ārsti, farmaceiti veterinārārsti un optometrieti.

Darba autore secinājusi, ka terminam individuāls darbs nav sniegts skaidrojums, kas ar to ir domāts. Darba autores priekšlikums ir izslēgt šo terminu no LR likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 1. panta, jo pēc autores domām, šis jēdziens iekļaujas tālāk minētajā likuma definīcijā par personu, kura reģistrējusies kā saimnieciskajā darbībā gūtā ienākuma nodokļa maksātāja.

Tāpat likums skaidri definē, kas tiek klasificēta kā saimnieciskā darbība – tā ir darījumu regularitāte un sistemātiskums, ieņēmumi no darījuma taksācijas gadā pārsniedz 14 299 EUR, kā arī ekonomiskā būtība norāda uz sistemātisku darbību ar mērķi gūt atlīdzību.

1.2. Pašnodarbinātās personas reģistrācija un nodokļu maksāšanas režīmi

Fiziskajai personai pirms saimnieciskās darbības uzsākšanas ir jāreģistrējas VID kā nodokļu maksātājai. Lai to izdarītu, pietiek ar aizpildīta pieteikuma iesniegšanu un nav jāmaksā reģistrācijas nodevas. Pieteikumu var iesniegt jebkurā VID apkalpošanas centrā, uzrādot personu apliecinošu dokumentu vai izmantojot Elektroniskās deklarēšanās sistēmu (turpmāk tekstā – EDS). [44] Pēc autores domām, saimnieciskās darbības reģistrēšana kā pašnodarbinātai personai ir krietni vieglāka, ātrāka un lētāka nekā reģistrēšanās citiem uzņēmējdarbības veidiem, piemēram, sabiedrības ar ierobežotu atbildību (turpmāk tekstā – SIA), akciju sabiedrībai (turpmāk tekstā – AS), pilnsabiedrībai, utt.

Veicot reģistrāciju VID, saimnieciskās darbības veicējam jāizvēlas viens no nodokļu maksāšanas režīmiem:

- nodokļu maksāšana vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā – nodoklis par ienākumiem no saimnieciskās darbības – iedzīvotāju ienākumu nodoklis (turpmāk tekstā – IIN);
- autoratlīdzības saņēmējs;
- mikrouzņēmuma nodoklis (turpmāk tekstā – MUN);
- patentmaksā vai samazinātā patentmaksā par atsevišķu veidu saimnieciskās darbības veikšanu. [44]

Ja persona saņem atteikumu to reģistrēt kā saimnieciskās darbības veicēju, tai ir tiesības precizēt un papildināt iesniedzamos dokumentus un iesniegt tos otrreizējai izskatīšanai.

Neatkarīgi no izvēlēta nodokļa režīma persona tiek uzskatīta par reģistrētu tikai pēc reģistrācijas apstiprinājuma saņemšanas, kā arī ātrāk saimniecisko darbību nedrīkst uzsākt.

Ja saimnieciskā darbība tiek uzsākta pirms reģistrācijas apstiprinājuma, tad saskaņā ar LR likumu “Administratīvo pārkāpumu kodekss” personai var uzlikt naudas sodu no 210 līdz 350 EUR. [2, 164.².p.] Savukārt, ja persona izvairās no nodokļu vai tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas, kā arī par ienākumu, peļņas vai citu ar nodokli apliekamo objektu slēpšanu (samazināšanu), var uzlikt naudas sodu no 140 līdz 2 100 EUR. [2, 159.p.]

Autore uzsver, ka, tā kā pašnodarbinātai personai, veicot reģistrēšanos, nav jānodrošina pamatkapitāls (kā tas ir juridiskajām personām – SIA, AS, utt.), pašnodarbinātā persona tiek noteikta kā fiziska persona, kas par savu darbību atbild ar visu savu mantu.

1.2.1. Nodokļu maksāšana vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā

Saskaņā ar LR likumu “Par iedzīvotāju ienākumu nodokli” 18. pantu un LR likumu “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 6. (3) pantu, ja saimnieciskās darbības veicējs izvēlas maksāt nodokļus vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā, tad šādai personai ir jāmaksā gan IIN, gan VSAOI, gan obligātā pensiju apdrošināšana un, ja apgrozījums pārsniedz 40 000 EUR taksācijas gadā – jāreģistrējas par pievienotās vērtības nodokļa (turpmāk tekstā – PVN) maksātāju.

Iedzīvotāju ienākumu nodoklis

Lai aprēķinātu un samaksātu IIN, uz pašnodarbināto personu attiecas šādi noteikumi:

- reģistrējas pirms saimnieciskās darbības uzsākšanas;
- **ienākumu no saimnieciskās darbības** nosaka kā ieņēmumu un ar to gūšanu saistīto izdevumu starpību;
- ienākumam piemēro progresīvo iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi;
- saimnieciskās darbības veicējs uzskaita gan ieņēmumus, gan izdevumus;
- līdz 15. martam, 15. jūnijam, 15. augustam un 15. novembrim maksā nodokļa avansa maksājumus;
- nodokli aprēķina par gadu, iesniedzot VID gada ienākumu deklarāciju no sekojošā gada 1. marta līdz 1. jūnijam (ja ienākumi taksācijas gadā pārsniedz 55 000 EUR, iesniegšanas termiņš ir no 1. aprīļa līdz 1. jūlijam);
- nodokli iemaksā valsts budžetā 15 dienu laikā no likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” noteiktās deklarācijas iesniegšanas dienas. Ja aprēķinātā nodokļa summa pārsniedz 640 EUR, nodokļu maksātājs to var iemaksāt budžetā trijās reizēs – līdz 16. jūnijam, 16. jūlijam un 16. augustam;

- saimnieciskās darbības ienākumam ir tiesības piemērot neapliekamo minimumu, nodokļa atvieglojumus un attaisnotos izdevumus (ja tie netiek piemēroti citiem ienākumu veidiem);
- ar saimniecisko darbību saistītos izdevumus piemēro apmērā, kas nepārsniedz 80% no kopējiem saimnieciskās darbības ieņēmumiem;
- ja taksācijas gadā nav gūts ar nodokli apliekams ienākums no saimnieciskās darbības vai aprēķinātā nodokļa summa no saimnieciskās darbības apliekamā ienākuma nepārsniedz 50 EUR – līdz 16. jūnijam iemaksā valsts budžetā nodokli 50 EUR apmērā. [44]

Darba autore vērs uzmanību, ka IIN avansa maksājumi netiek veikti tajā gadā, kad persona ir reģistrējusi savu saimniecisko darbību. Avansu aprēķina VID, balstoties uz iepriekšējā gada ienākumiem, vai arī to var aprēķināt pati pašnodarbinātā persona, balstoties uz prognozētajiem ienākumiem.

Sākot ar 2014. gada 1. janvāri (2013. gada 6. novembra grozījumi) spēkā stājās likuma “Par iedzīvotāju ienākumu nodokli” grozījumi, kas noteica, ka saimnieciskās darbības veicējam, kuram taksācijas gadā nav gūts ar nodokli apliekams ienākums no saimnieciskās darbības vai ja aprēķinātā nodokļa summa no saimnieciskās darbības apliekamā ienākuma nepārsniedz 50 EUR, ne vēlāk kā 15 dienu laikā no deklarācijas iesniegšanas dienas iemaksā budžetā 50 EUR. Šis maksājums neattiecas uz nodokļu maksātājiem, kuri:

- taksācijas gadā ir veikuši IIN vai VSAOI maksājumus par darbiniekiem, vai VSAOI par sevi kā pašnodarbinātu personu;
- taksācijas gadā reģistrējuši savu saimniecisko darbību, par nākamo taksācijas gadu un gadu, kurā ir izbeigta saimnieciskā darbība. [7, 19.p.]

Saskaņā ar VID skaidrojumu šāds minimālais IIN maksājums tika ieviests, lai segtu dienesta administratīvās izmaksas. [46] Pēc darba autores domām, šāds IIN maksājums tika ieviests, lai tie saimnieciskās darbības veicēji, kas faktiski vairs neveic saimniecisko darbību, pārdomātu savu juridisko statusu un, nepieciešamības gadījumā, pārtrauktu savu saimniecisko darbību.

Līdz 2017. gada 31. decembrim saimnieciskās darbības saistītajos izdevumos varēja ieskaitīt līdz pat 100% no kopējiem saimnieciskās darbības ieņēmumiem. Ar 2017. gada 28. jūlija grozījumiem likumā “Par iedzīvotāju ienākumu nodokli” tika pieņemts, ka, sākot ar 2018. gada 1. janvāri, tiks noteikts maksimāli pieļaujama izdevumu sliexnsis, t.i. 80% no

kopējiem saimnieciskās darbības ieņēmumiem. [7, 11.p.] Tas nozīmē, ka, ja iepriekš pēc ieņēmumu un izdevumu apkopošanas varēja rasties situācija, ka attaisnoto izdevumu summa ir tuvu ieņēmumu summai un, tādējādi samazināt aprēķināto IIN, tad pēc šo grozījumu veikšanas – pašnodarbinātajai personai, neatkarīgi no izdevumu lieluma, gandrīz vienmēr būs jāaprēķina un jāsamaksā valsts budžetā IIN vismaz par 20% no gada ienākumiem. Gadījumos, ja aprēķinātais IIN tomēr ir mazāks par 50 EUR un persona nav veikusi VSAOI iemaksas par sevi vai darbiniekiem, tik un tā valsts budžetā ir jāiemaksā 50 EUR (sk. 1.1. tab.).

1.1. tabula

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķins un tā ietekme uz pašnodarbinātās personas peļņu*

Situācija 1 2017. gads		EUR	Situācija 2 2018. gads		EUR
	Ieņēmumi	2 000		Ieņēmumi	2 000
	Attaisnotie izdevumi	1 800		Attaisnotie izdevumi	1 800
				80% no ieņēmumiem - attaisnoto izdevumu attiecināmā summa	1600
	Ienākums, par kuru aprēķināt IIN	200		Ienākums, par kuru aprēķināt IIN	400
	Aprēķinātais IIN (23%)	46			
	Maksājamais IIN	50		Aprēķinātais un maksājamais IIN (20%)	80
	PEĻŅA	150		PEĻŅA	120

* Darba autores veidota tabula

Darba autores sniegtajā piemērā pašnodarbinātajai personai gada laikā ir neliels apgrozījums un augstas saimnieciskās darbības izmaksas (sk. 1.1. tab.). Persona nav veikusi VSAOI, jo mēneša ienākums bija mazāks nekā valstī noteiktā minimālā alga. Pēc jauno izmaksu ierobežojuma stāšanās spēkā (nemainoties ieņēmumiem un izdevumiem) pašnodarbinātajai personai 2018. gadā jāsamaksā par 30 EUR lielāks IIN nodoklis nekā gadu iepriekš.

Šādi likuma grozījumi tika pieņemti, lai veicinātu lielākus valsts budžetu ieņēmumus un, pēc autores domām, to visvairāk varēs izjust tās pašnodarbinātās personas, kurām ir ļoti lieli ar saimniecisko darbību saistītie izdevumi, piemēram, preču ražotāji. Diplomdarba 3. nodaļā darba autore veica detalizētāku izpēti par saimnieciskās darbības saistītajiem izdevumiem.

LR likums “Par iedzīvotāju ienākumu nodokli” nosaka, ka progresīvā nodokļa likme 2018. gadā ir:

- gada ienākumam līdz 20 004 EUR – 20%;
- gada ienākumam no 20 004 līdz 55 000 EUR – 23%;
- gada ienākumam, kas pārsniedz 55 000 EUR – 31.4%. [7, 15.p.]

Progresīvā nodokļu likme ir jaunums, kas stājas spēkā tikai 2018. gadā. Līdz tam Latvijā bija spēkā proporcionālā nodokļu likme, kas bija noteikta 23% apmērā.

Pēc autores domām, jaunie likuma grozījumi, kas stājušies spēkā 2018. gadā, nav vērtējami viennozīmīgi. No vienas puses, grozījumi piešķir personām nodokļu atvieglojumus, t. i., ir mazāka IIN likme, no otras puses – likuma izmaiņas ierobežo saistīto izdevumu attiecināšanu uz saimnieciskās darbības ieņēmumiem, tādējādi radot situāciju, ka var nākties aprēķināt IIN par lielāku ienākumu daļu, jo saistītie izdevumi ir bijuši vairāk nekā 80% no saimnieciskās darbības ieņēmumiem, bet attiecināt drīkst tikai 80% (sk. 1.1. tab.). Kā rezultātā aprēķinātais un samaksātais IIN var būt lielāks (piemērojot progresīvo likmi), nekā, ja būtu bijis spēkā iepriekšējais regulējums (proporcionālā nodokļu likme un bez izmaksu grieztiem).

Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas

Kārtību kādā ir aprēķināmas un maksājamas sociālās iemaksas, nosaka LR likums “Par valsts sociālo apdrošināšanu” Tas nosaka, ka 2018. gadā minimālais iemaksu objekts ir valstī noteiktā minimālā alga – 430 EUR. No šī vai brīvi izraudzītā objekta (kas nav mazāks par minimālo algu) tiek aprēķināts un ieskaitīts valsts budžetā VSAOI – 32,15%, savukārt, ja persona ir sasniegusi vecumu, kas dod tiesības saņemt valsts vecuma pensiju vai kurai tā ir piešķirta, tad VSAOI likme 2018. gadā ir 30,34%. [21, 9.-10.p.]

Tas nozīmē, ka minimālās sociālās iemaksas pašnodarbinātajai personai mēnesī ir 138,25 EUR un ceturksnī tas veido 414,74 EUR. Bet, ja persona ir sasniegusi vecuma pensiju, minimālās sociālās iemaksas tai ir 130,46 EUR mēnesī un 391,39 EUR ceturksnī.

1.2. tabula

VSAOI likmes sadalījums pa sociālās apdrošināšanas veidiem, 2018. gads*

Apdrošināšanas veids	Darbaņēmējs, apdrošināts visiem sociālās apdrošināšanas veidiem, %	Pašnodarbinātā persona, %	Darbaņēmējs, kas saņem / ir tiesības saņemt vecuma pensiju, %	Pašnodarbinātā persona, kas saņem / ir tiesības saņemt vecuma pensiju, %
Pensiju apdrošināšana	24,50	24,50	24,50	24,50
Bezdarba apdrošināšana	1,84			
Darba negadījuma apdrošināšana	0,53		0,53	
Invaliditātes apdrošināšana	2,23	1,77		
Maternitātes un slimības apdrošināšana	3,65	3,54	3,50	3,50
Vecāku apdrošināšana	1,34	1,34	1,34	1,34
Veselības apdrošināšana	1,00	1,00	1,00	1,00
KOPĀ VSAOI:	35,09	32,15	30,87	30,34

* Darba autores veidota tabula, izmantojot 21. avotu

Salīdzinot VSAOI sadalījumu pa apdrošināšanas veidiem darbaņēmējam un pašnodarbinātajai personai (sk. 1.2. tabulu), darba autore secina, ka pašnodarbinātā persona nav apdrošināta bezdarba gadījumā. Pēc darba autores domām šāda situācija nostāda pašnodarbināto personu sliktākā pozīcijā nekā darbaņēmēju. Ja, mainoties ekonomiskajai

situācijai valstī, vai negaidīti notikumi personīgajā dzīvē, pašnodarbinātā persona ilgstoši nav spējīga atrast klientus, kam piedāvāt savus pakalpojumus un / vai izstrādājumus, pēc autores domām, pašnodarbinātajai personai būtu jābūt iespējai saņemt bezdarba pabalstu. Darba autore uzskata, pašnodarbinātajai personai būtu jābūt iespējai brīvprātīgi pievienoties un maksāt sociālās iemaksas par bezdarba apdrošināšanas veidu, nosakot papildu nosacījumus, kā pašnodarbinātās personas varētu, nepieciešamības gadījumā, saņemt šo pabalstu. Darba autore piedāvā, ka brīvprātīgā likme, ko papildus piemaksāt pie VSAOI varētu būt tāda pati, kādu to šobrīd piemēro darba ņēmējiem (2018. gadā šī likme ir 1,84%). Tāpat noteikt kritērijus, pēc kuru sasniegšanas, varētu pieteikties uz pabalsta saņemšanu. Šie kritēriji varētu būt:

- pašnodarbinātās personas darbības apturēšana ilgāka par 3 mēnešiem;
- sociālo iemaksu veikšana (bezdarba apdrošināšana) vismaz vienu nepārtrauktu gadu;
- 3 mēnešu laikā, pēc darbības apturēšanas, nav bijuši citi ienākumu avoti – algots darbs, autoratlīdzības, utt.

Savukārt, ja persona ir sasniegusi, vai saņem, vecuma pensiju, tad viņa, neatkarīgi no tā, vai viņa ir darba ņēmējs vai pašnodarbinātā persona, netiek apdrošināta bezdarba gadījumam. Tas ir izskaidrojams ar to, ka darba / klientu zaudēšanas gadījumā, šāda persona nepalik bez iztikas līdzekļiem, jo viņai ir tiesības saņemt vai jau saņem vecuma pensiju.

Tā kā pašnodarbinātā persona pati ir atbildīga par savu darbu un darba drošību, tad šāda persona, atšķirībā no darba ņēmēja, nav apdrošināta darba negadījuma apdrošināšanas veidam. Tādēļ pēc autores domām šis apdrošināšanas veids pašnodarbinātajai personai nav nepieciešams.

Pārējie apdrošināšanas veidi pašnodarbinātajai personai ir tādi paši, kādi tie ir algoti darba ņēmējam, atšķiroties tikai nedaudz ar procentu sadalījuma struktūru invaliditātes un maternitātes un slimības apdrošināšanas veidos – darba ņēmējs maksā 2,23% un 3,65%, savukārt pašnodarbinātā persona maksā attiecīgi 1,77% un 3,54%. Kopā tas veido 0,57% punktu starpību, ko darba ņēmējs maksā vairāk. Bet svarīgi piebilst, ka būtiskākā atšķirība starp darba ņēmēja maksājumiem un pašnodarbinātās personas maksājumiem ir tāda, ka lielu daļu no darba ņēmēja VSAOI samaksā darba devējs. Uz darba ņēmēja “pleciem” ir tikai 11% no aprēķinātā nodokļa, savukārt atlikušos 24,07% maksā darba devējs. [47]

Papildus IIN un VSAOI nodokļiem, kopš 2018. gada, pašnodarbinātajām personām ir jāmaksā arī t.s. obligātās iemaksas pensiju apdrošināšanai 5% apmērā. To aprēķina par ienākumiem, kas veidojas no brīvi izraudzītā obligāto iemaksu objekta un faktisko ienākumu starpības. Ja ienākumi mēnesī ir mazāki par valstī noteikto minimālo algu, obligātās iemaksas

pensiju apdrošināšanai 5% apmērā veic no faktiskajiem ienākumiem. Savukārt, ja ienākumi no gada sākuma ir mazāki par 50 EUR, obligātās iemaksas neveic. [44]

Pēc autores domām šādas obligātās iemaksas pensiju apdrošināšanai tika ieviestas, lai veicinātu lielākas VSAOI iemaksas valsts budžetā un pašnodarbinātās personas uzkrātu sev lielākas pensijas. Tā kā šis iemaksu veids vēl ir jauns, tad par tā efektivitāti pensiju uzkrājumam, pēc autores domām, vēl ir pārāgi spriest.

Par veiktajiem VSAOI iemaksu objektiem un, cik daudz ir pašnodarbinātās, personas, kas veic iemaksas, darba autore veica dziļāku izpēti, kas ir atspoguļota diplomdarba 2. nodaļā.

Pievienotās vērtības nodoklis

PVN ir patēriņa nodoklis, kas tiek iekļauts preces vai pakalpojuma cenā, un to samaksā preces vai pakalpojuma galapatērētājs. PVN standartlikme Latvijā ir 21% [41] LR likums “Par pievienotās vērtības nodokli” nosaka, ka personai ir jāreģistrējas par PVN maksātāju, ja pašnodarbinātā persona atbilst kādam no šiem kritērijiem:

- ar PVN apliekamo preču piegāžu un sniegto pakalpojumu kopējā vērtība iepriekšējo 12 mēnešu laikā ir sasniegusi, vai pārsniegusi 40 000 EUR – līdz sekojošā mēneša 15.datumam, kad ir pārsniegts reģistrācijas sliekšnis, iesniedz reģistrācijas iesniegumu VID;
- preču iegādes ES teritorijā vērtība bez PVN kārtējā kalendārā gadā pārsniedz 10 000 EUR – līdz sekojošā mēneša 15.datumam, kad ir pārsniegts reģistrācijas sliekšnis, iesniedz reģistrācijas iesniegumu VID;
- sniedz pakalpojumus jebkuram citas ES dalībvalsts nodokļa maksātājam – jāreģistrējas pirms pakalpojuma sniegšanas;
- sniedz tādus pakalpojumus, kuru sniegšanas vieta ir cita dalībvalsts un attiecībā uz kuriem par nodokļa samaksu ir atbildīgs pakalpojumu saņēmējs – jāreģistrējas pirms pakalpojuma sniegšanas;
- veic saimniecisko darbību un saņem pakalpojumus no nodokļu maksātāja, kuru sniegšanas vieta ir cita ES dalībvalsts vai trešās valsts vai trešās teritorijas, kas neveic saimniecisko darbību iekšzemē – jāreģistrējas pirms pakalpojuma sniegšanas [42]

Darba autore vērs uzmanību, ka var arī neregistrēties par PVN maksātāju sasniedzot 40 000 EUR sliekšni, ja ir zināms, ka turpmāko 12 mēnešu laikā ar PVN apliekamo darījumu apgrozījums nepārsniegs 40 000 EUR. Tādā gadījumā personai ir pienākums par pārsnieguma summu aprēķināt un valsts budžetā iemaksāt PVN. Tāpat, ja ir sasniegti 10 000 EUR par preču iegādi ES teritorijā, un ir paredzams, ka turpmāko 12 mēnešu laikā šādu prešu iegāde vairs

nepārsniegs 10 000 EUR, arī šādā gadījumā persona drīkst neregistrēties kā PVN maksātāja un par pārsnieguma daļu aprēķināt un valsts budžetā samaksāt PVN.

Darba apjoma ierobežojuma dēļ, darba autore neveica dziļāku PVN izpēti.

1.2.2. Autoratlīdzības saņēmēji

Autoratlīdzība ir ienākumi, kas tiek izmaksāti, noslēdzot autoratlīdzības līgumu, un kuriem ir noteikta īpaša VSAOI veikšanas kārtība. Sākot ar 2018. gada 1. janvāri personām, kas saņem autoratlīdzības, stājas spēkā jauni noteikumi.

Saskaņā ar LR likuma “Par sociālo apdrošināšanu”, ja autoratlīdzības saņēmējs:

- ir reģistrēts un sociāli apdrošināts kā darba ņēmējs, un, par kuru obligātās iemaksas mēnesī pie viena vai vairākiem darba devējiem tiek veiktas no iemaksu objekta, kas sasniedz, vai pārsniedz minimālās mēneša darba algas apmēru, neregistrējas un neveic iemaksas no autoratlīdzības kā pašnodarbinātais; [12, 23.¹p.]
- ienākums no autoratlīdzības mēnesī ir vismaz minimālās algas līmenī un, kurš vienlaikus nav darba attiecībās nedz ar autoratlīdzības izmaksātāju, nedz ar kādu citu darba devēju, vai atlīdzības apmērs pie darba devēja ir mazāks par minimālās algas apmēru ir jāreģistrējas VID pašnodarbinātās personas statusā un reizi ceturksnī jāveic obligātās iemaksas valsts budžetā no brīvi izraudzītas saņemtā ienākuma daļas, bet ne mazāk kā no minimālās algas. [34]

Darba autore uzsver, ka neatkarīgi no tā vai personai ir jāreģistrējas kā autoratlīdzības saņēmējai vai nē (no tā ir atkarīgs, vai personai ir jāmaksā VSAOI), personai no saņemtās autoratlīdzības ir jāaprēķina un valsts budžetā jāpārskaita IIN (ja tas nav ieturēts autoratlīdzības izmaksas brīdī).

Iedzīvotāju ienākumu nodoklis

Autoratlīdzībai, atšķirībā no pašnodarbinātās personas, MK noteikumi Nr. 899 “Likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” normu piemērošanas kārtība” nosaka, ka nodokļa maksātājam ir tiesības no autoratlīdzības (honorāra) summas atskaitīt autoru izdevumus, kuri saistīti ar darbu radīšanu, izdošanu, izpildīšanu vai citādu izmantošanu, nosakot izdevumu apmēru – 25% vai 50% apmērā. [22, 57.p.] Tas nozīmē, ka autoratlīdzības saņēmējam nav jāveido speciāls izdevumu uzskaites žurnāls.

Izmaksu normas apmērs autoratlīdzībai, 2018. gadā*

50% apmērā no autoratlīdzības summas	25% apmērā no autoratlīdzības summas
<ul style="list-style-type: none"> • dramatiskiem un muzikāli dramatiskiem darbiem un to izpildījumiem; • horeogrāfiskiem darbiem, pantomīmām un to izpildījumiem; • muzikāliem darbiem ar tekstu vai bez tā un to izpildījumiem; • audiovizuāliem darbiem; • zīmējumiem, glezniecības, tēlniecības un grafikas darbiem un citiem mākslas darbiem; • lietišķās mākslas darbiem, dekorācijām un scenogrāfijas darbiem; • dizaina darbiem; • fotogrāfiskiem darbiem un darbiem, kas izpildīti fotogrāfijai līdzīgā veidā; • celtnu, būvju un arhitektūras darbu skicēm, metiem, projektiem un celtnu un būvju risinājumiem, citiem arhitektūras darinājumiem, pilsēt būvniecības darbiem un dārzu un parku projektiem un risinājumiem, kā arī pilnīgi vai daļēji uzceltām būvēm un īstenotiem pilsēt būvniecības vai ainavu objektiem; • ģeogrāfiskām kartēm, plāniem, skicēm un plastiskiem darbiem, kas attiecas uz ģeogrāfiju, topogrāfiju un citām zinātnēm; • apdarēm, muzikāliem aranžējumiem, ekranizācijām un tamlīdzīgiem darbiem; • atklājumiem, izgudrojumiem un rūpnieciskajiem paraugiem; • dizaina projektiem. 	<ul style="list-style-type: none"> • literāriem darbiem (grāmatas, brošūras, runas, datorprogrammas, lekcijas, aicinājumi, ziņojumi, sprediķi un citi līdzīga veida darbi) un to izpildījumiem, tai skaitā par darbiem, kas radīti, izdoti, izpildīti vai citādi izmantoti presē un citos plašsaziņas līdzekļos; • scenārijiem un audiovizuālu darbu literāriem projektiem; • tulkojumiem, pārstrādātiem darbiem, anotācijām, referātiem, kopsavilkumiem, apskatiem, dramaturģiskajiem, darbu krājumiem (enciklopēdijas, antoloģijas, atlanti un tamlīdzīgi darbu krājumi) un datubāzēm.

* Darba autores veidot tabula, izmantojot 22. avotu

Pēc 1.3. tabulas datiem autore secina, ka ir tikai 3 darbības jomas, par kurām var tikt piemērotas 25% izdevumu normas. Šīs jomas, galvenokārt, ir ar literatūru un to saistītajiem izpildījumiem. Savukārt pārējiem autoratlīdzības darbiem var tikt piemērota 50% izdevumu norma.

Pirms autoratlīdzības aplikšanas ar nodokli (ar IIN), no tās atskaita autora izdevumus, kas var būt 25% vai 50% no nolīgtās autoratlīdzības summas (atkarībā no sniegtās darba jomas). Autoratlīdzības izmaksas brīdī autoratlīdzības izmaksātājs autoratlīdzībai piemēro nodokļa likmi 20% apmērā neatkarīgi no autoratlīdzības apmēra un no fakta, vai autoratlīdzības izmaksātājam ir iesniegta vai nav iesniegta algas nodokļa grāmatiņa. No algas nodokļa grāmatiņas iesniegšanas vai neiesniegšanas fakta ir atkarīga neapliekamā minimuma un atvieglojumu piemērošana vai nepiemērošana autoratlīdzībai. [37, 14] Ja autoratlīdzības izmaksātājs nav ieturējis IIN izmaksas brīdī, tad autoratlīdzības saņēmējam ir pienākums iesniegt gada ienākumu deklarāciju un samaksāt neieturēto IIN.

Ja autoratlīdzības saņēmējam ir veidojušies lielāki izdevumi nekā likumā noteiktās izdevumu normas, tad iesniedzot gada ienākumu deklarāciju un aizpildot D1 pielikumu "Taksācijas gadā Latvijas Republikā gūtie ienākumi (izņemot ienākumus no saimnieciskās darbības)", izdevumus apliecinot ar attaisnojuma dokumentu kopijām, var precizēt

piemērojamo izdevumu apmēru un pārrēķināt faktisko IIN – šādā gadījumā autoratlīdzības saņēmējam var veidoties nodokļa pārākums. [38, 9]

Tāpat, ja gada apliekamais ienākums autoratlīdzības saņēmējam pārsniedz 20 004 EUR, tad autoratlīdzības saņēmējam rodas pienākums iesniegt gada ienākumu deklarāciju un veikt nodokļa pārrēķinu, piemērojot progresīvo nodokļa likmi. [37, 16] Autore uzsver, ka gada apliekamais ienākums tiek skaitīts kā visi gada laikā gūtie ienākumi, nevis atsevišķi pa kategorijām, piemēram, autoratlīdzība, algota darba atlīdzība, u.c.

Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas

Neatkarīgi no tā vai autoratlīdzības saņēmējs ir reģistrējies vai nav reģistrējies kā pašnodarbināta persona, autoratlīdzības izmaksātājs no saviem līdzekļiem maksā obligātās iemaksas 5% apmērā no šīs autoratlīdzības tās saņēmēja valsts pensiju apdrošināšanai. [12, 23.¹.p.] Darba autore vērs uzmanību, ka, ja autoratlīdzības izmaksātājs ir citas ES dalībvalsts vai trešo valstu persona vai fiziska persona, kas nav saimnieciskās darbības veicēja, tad pensiju apdrošināšanas obligātās iemaksas izmaksātājam nav jāveic un šī iemaksa nav papildus jāveic arī autoratlīdzības saņēmējam. Pēc autores domām šāda situācija autoratlīdzības saņēmēju nostāda nevienlīdzīgā pozīcijā ar pašnodarbināto personu, kas maksā nodokļus vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā, jo autoratlīdzības saņēmējam tiek veidots mazāks pensiju uzkrājums.

Darba autore piedāvā veikt labojumus likumā “Par valsts sociālo apdrošināšanu” un noteikt, ka gadījumos, kad autoratlīdzības izmaksātājs ir fiziska persona, kas nav reģistrēta kā saimnieciskās darbības veicēja vai nav LR nodokļu maksātājs (citas ES dalībvalsts vai trešo valstu pārstāvis), autoratlīdzības saņēmējam ir pienākums aprēķināt 5% no autoratlīdzības ienākuma un pārskaitīt to valsts budžetā (reizi ceturksnī, iesniedzot ceturkšņa ziņojumu par veiktajām valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām) kā obligātās pensiju apdrošināšanas iemaksas. Darba autore piedāvā LR likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 23.¹ pantu papildināt, iekļaujot tajā – ja autoratlīdzības izmaksātājs ir citas valsts rezidents vai fiziska persona, kas nav saimnieciskās darbības veicēja, tad autoratlīdzības saņēmējs no saviem līdzekļiem maksā obligātās iemaksas piecu procentu apmērā no autoratlīdzības (autortiesību un blakustiesību atlīdzības) valsts pensiju apdrošināšanai:

- 1) ja autoratlīdzības saņēmēja ienākumi mēnesī sasniedz, vai pārsniedz Ministru kabineta noteikto obligāto iemaksu objekta minimālo apmēru, — papildus šā likuma 14. panta otrajā daļā noteiktajam obligāto iemaksu objektam reizi ceturksnī veic obligātās iemaksas valsts pensiju apdrošināšanai no brīvi izraudzīto obligāto iemaksu objektu un faktisko ienākumu starpības;

- 2) ja pašnodarbinātā ienākumi mēnesī nesasniedz Ministru kabineta noteikto obligāto iemaksu objekta minimālo apmēru, — reizi ceturksnī veic obligātās iemaksas valsts pensiju apdrošināšanai. Obligātās iemaksas pensiju apdrošināšanai pašnodarbinātais veic, sākot ar to taksācijas gada mēnesi, kurā ienākumi no gada sākuma sasniedz 50 EUR, bet obligātās iemaksas neveic no ienākuma, kas no gada sākuma nepārsniedz 50 EUR.

Tiem autoratlīdzības saņēmējiem, kuriem ir pienākums reģistrēties kā pašnodarbinātajām personām, ir jāaprēķina un valsts budžetā jāiemaksā VSAOI tāpat kā tas būtu nodokļu maksājot vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā – pašnodarbinātā persona var no brīvi izraudzītā objekta, kas nav mazāks par valstī noteikto minimālo algu, aprēķināt un ieskaitīt valsts budžetā 32,15% vai 30,34% (ja persona sasniegusi vecumu, kas dod tiesības saņemt valsts vecuma pensiju) sociālās iemaksas.

Ja autoratlīdzības saņēmējam nav pienākums reģistrēties kā pašnodarbinātajai personai, tad VSAOI tai nav jāveic.

Pievienotās vērtības nodoklis

Saskaņā ar LR likuma “Par pievienotās vērtības nodokli” 52. pantu, autora saņemto atlīdzību par darbu un tā izmantošanu, kā arī izpildītāja un fonogrammu producenta saņemto atlīdzību par blakustiesību objektu un tā izmantošanu netiek aplikti ar PVN. [13, 52.p.] Tas nozīmē, ka, ja persona rada ar autortiesībām aizsargājamu darbu, honorārs par šādu darbu netiek aplikts ar PVN un uz šādiem ienākumiem neattiecas noteikumi par reģistrēšanos PVN maksātāja statusā.

1.2.3. Mikrouzņēmuma nodoklis

Saskaņā ar LR likuma “Mikrouzņēmumu nodokļa likums” 1.¹ pantu, likuma mērķis ir mazināt administratīvo un nodokļu slogu mikrouzņēmumiem, it īpaši saimnieciskās darbības uzsākšanas periodā, kā arī nozarēs ar zemu ienākuma līmeņa potenciālu, vienlaikus ievērojot sabiedrības kopējās intereses godīgas konkurences un sociālās drošības jomā. [4, 1.¹.p.] Likums nosaka, ka mikrouzņēmums var būt:

- individuālais komersants (turpmāk tekstā – IK);
- individuālais uzņēmums (turpmāk tekstā – IU);
- zemnieku saimniecība (turpmāk tekstā – ZS);
- zvejnieku saimniecība (turpmāk tekstā – ZvS)

- fiziskā persona, kas reģistrēta VID kā saimnieciskās darbības veicējs;
- sabiedrība ar ierobežotu atbildību.

Lai kļūtu par mikrouzņēmumu, ir jāatbilst visiem LR likuma” Mikrouzņēmumu nodokļa likums” izvirzītajiem kritērijiem:

- dalībnieki (ja tādi ir) ir fiziskās personas;
- apgrozījums kalendāra gadā nepārsniedz 40 000 EUR;
- darbinieku skaits nevienā brīdī nav lielāks par pieciem;
- SIA valdes locekļi ir tikai mikrouzņēmuma darbinieki;
- iepriekš minētā fiziskā vai juridiskā persona nav personālsabiedrības biedrs. [4, 1.p.]

Lai iegūtu mikrouzņēmuma nodokļa maksātāja statusu pašnodarbinātā persona:

- uzsākot saimniecisko darbību, reģistrējas VID kā saimnieciskās darbības veicējs un izvēlas būt mikrouzņēmumu nodokļa maksātājs;
- līdz pirmstaksācijas gada 15. decembrim iesniedz VID pieteikumu, kas apliecina personas atbilstību MUN maksātāja kritērijiem (sk. 1.2.3. apakšnodaļu). [4, 4.p.]

Autore uzsver, ka **mikrouzņēmums ir statuss**, nevis uzņēmējdarbības forma, šo statusu var iegūt, izpildot visus iepriekš minētos kritērijus.

Par MUN maksātāju var kļūt, ja tiek ievēroti šādi ierobežojumi:

- ja fiziskā persona ir dalībnieks vairākās SIA, tiesības izvēlēties maksāt MUN ir tikai vienai no šīm sabiedrībām;
- ja fiziskā persona ir dalībnieks SIA un ZS vai ZvS īpašnieks vai IK, vai VID reģistrēts saimnieciskās darbības veicējs, tiesības izvēlēties maksāt MUN ir tikai vienai no šīm saimnieciskās darbības formām;
- mikrouzņēmums ir tiesīgs izvēlēties maksāt MUN, ja mikrouzņēmuma darbinieka ienākums no MUN maksājošā mikrouzņēmuma nepārsniedz 720 EUR mēnesī;
- mikrouzņēmums ir tiesīgs iegūt MUN maksātāja statusu, ja ir rakstveidā vienojies ar visiem mikrouzņēmuma darbiniekiem par MUN piemērošanu. Šo vienošanos kā atsevišķu noteikumu var ietvert darba līgumā;
- MUN maksātājs, kurš ir pārtraucis saimniecisko darbību un MUN maksāšanu taksācijas periodā, nevar atkārtoti izvēlēties maksāt MUN tajā pašā taksācijas periodā un pēctaksācijas periodā;
- mikrouzņēmums, kas ir izvēlēties maksāt MUN, vienlaikus par ienākumiem no saimnieciskās darbības nevar maksāt IIN vai patentmaksu. [4, 2.p.]

Darba autore uzsver, ka MUN gadījumā likumā minētie ienākumi 720 EUR ir bruto alga, kas ir vienāda ar neto algu – no tās netiek ieturēti papildu nodokļi (kā tas būtu, maksājot algu

vai saņemot atlīdzību vispārējā gadījumā), jo MUN nodoklis sevī ietver 4 nodokļu maksājumus, kas ir attēloti 1.4. tabulā.

1.4. tabula

Mikrouzņēmuma nodokļa sadales kārtība, 2017.–2018. gads*

MUN maksātāja statuss iepriekšējā taksācijas periodā		Uzņēmējdarbības riska valsts nodeva, %	VSAOI, %	IIN, %	UIN, %
SIA, IU,ZS, ZvS – iepriekšējā periodā UIN maksātājs	2017	0.10	70.40	27.60	1.90
	2018	0.1	80.0	18.8	1.1
Fiziska persona – iepriekšējā periodā IIN maksātājs	2017	-	70.4	29.6	-
	2018	-	80.0	20.0	-
IK, IU,ZS, ZvS – iepriekšējā periodā IIN maksātājs	2017	0.1	70.4	29.5	-
	2018	0.1	80.0	19.9	-

* Darba autores veidota tabula, izmantojot 4. avotu

Analizējot 1.4. tabulas datus, autore secina, 2018. gadā nozīmīgākās MUN sadales izmaiņas skar tieši darbinieku sociālās iemaksas – šim mērķim tiek novirzīta lielākā daļa no MUN maksājuma – neatkarīgi no darbības formas. Šie maksājumi ir 80% no aprēķinātā MUN maksājuma (salīdzinājumā iepriekš – šis apmērs bija 70.4%).

Šādas izmaiņas tika veiktas, jo mikrouzņēmumu darbiniekiem alga netiek aplikta ar nodokļiem, tādējādi bruto un neto alga ir vienāda. Tas var radīt situāciju, ka VSAOI objekts darbiniekam ir neliels, jo tiek aprēķināts, ņemot vērā veikto MUN maksājumu no apgrozījuma. [36, 6] Ja, piemēram, samaksātais MUN 2018. gada ceturksnī ir 1 000 EUR un tiek nodarbināti 5 darbinieki, tad uz katru darbinieku sociālās iemaksas šajā ceturksnī būs 160 EUR, bet ja samaksātais MUN 1 000 EUR ir par saimniecisko darbību, kur ir tikai 1 darbinieks, tad uz VSAOI šajā ceturksnī tiktu novirzīti 800 EUR. Šis piemērs parāda, ka, ja mikrouzņēmumā ir vairāki nodarbinātie, tad tie ir sociāli neaizsargātāki.

Mikrouzņēmuma nodokļa likme

Jau kopš MUN likuma izstrādes, šī nodokļa likmes ir raisījušas daudz un dažādas diskusijas sabiedrībā. Asas diskusijas izvērtās 2016. gadā, izstrādājot 2017. gada valsts budžetu, kad kārtējo reizi tika aktualizēts jautājums par MUN. Tika veiktas izmaiņas ne tikai nodokļa sadales kārtībā, bet arī tika noteikta jauna MUN likme. Likuma projekta izstrādes procesā tika izteikti dažādi viedokļi par to, cik jābūt likmei – priekšlikumi jaunajai likme bija gan 5% un obligāti sociāli maksājumi, gan diferencēt pie dažādiem mikrouzņēmuma apgrozījumiem. Galu galā 2017. gadā vienojās, ka MUN likme būs diferencēta – apgrozījumam līdz 7 000 EUR piemērojama likme ir 12%, savukārt apgrozījumam no 7 000.01 EUR līdz 100 000 EUR – 15%. [39]

Saskaņā ar 2016. gadā pieņemtajiem grozījumiem MUN likme 2018. gadā tiek noteikta 15%. Ja tiek pārkāpti likumā noteiktie ierobežojumi, MUN maksātājam papildus ir jāaprēķina un jāmaksā:

- ja darbinieku skaits ceturksnī pārsniedz 5 – likmei pieskaita 2 procenta punktus par katru papildus nodarbināto darbinieku;
- ja apgrozījums pārsniedz 40 000 EUR – pārsnieguma daļai aprēķina 20%;
- ja darbinieka ienākums pārsniedz 720 EUR – pārsnieguma daļai aprēķina 20%;
- kopš 2014. gada – ja taksācijas periodā mikrouzņēmumam nav bijis apgrozījums, vai aprēķinātā MUN summa taksācijas gadā nepārsniedz 50 EUR – minimālais MUN maksājums ir 50 EUR. [4, 6.p.]

Ja MUN maksātājs ir pārkāpis likumā noteiktos ierobežojumus, tad ar nākamo taksācijas periodu tas zaudē MUN maksātāja statusu. [4, 4.p.] Darba autore uzsver, ka palielināto nodokļa likmi drīkst nepiemērot, ja darbinieku skaits vai apgrozījums ir palielinājies pakāpeniski.

Analizējot MUN nodokļa likmes izmaiņas, kas apkopotas 1.5. tabulā, darba autore konstatē, ka, lai gan MUN nodoklis ir salīdzinoši jauns, tā likmes un noteikumi par apgrozījuma summu ir vairākas reizes mainīti.

1.5. tabula

Mikrouzņēmuma nodokļu likmes izmaiņas, 2010.–2018. gads*

Gads	Spēkā esošais regulējums	Paredzētais regulējums
2010	Apgrozījumam līdz 70 000 latu – 9%	
2014	Apgrozījumam līdz 100 000 EUR – 9%	
2015	Apgrozījumam līdz 7 000 EUR – 9% Apgrozījumam no 7 000.01 līdz 100 000 EUR: • par 1., 2. un 3. taksācijas gadu – 9% • par 4. un nākamajiem gadiem – 12%	Paredzēts, ka apgrozījumam no 7 000.01 līdz 100 000 EUR, sākot ar 4. taksācijas gadu: • 2016. gadā likme – 13% • 2017. gadā likme – 15%
2016	Apgrozījumam līdz 7 000 EUR – 9% Apgrozījumam no 7 000.01 līdz 100 000 EUR: • par 1., 2. un 3. taksācijas gadu – 9% • par 4. un nākamajiem gadiem – 12%	Paredzēts, ka 2017. gadā: Apgrozījumam līdz 7 000 EUR – 5% Apgrozījumam no 7 000.01 līdz 100 000 EUR: • par 1., 2. un 3. taksācijas gadu – 5% • par 4. un nākamajiem gadiem – 8% Minimālās VSAOI 75% apmērā no valstī noteiktās minimālās mēneša darba algas, savukārt sākot ar 2018. gadu – 100%, apmēra no valstī noteiktās minimālās mēneša darba algas
2017	Apgrozījumam līdz 7 000 EUR – 12% Apgrozījumam no 7 000.01 līdz 100 000 – 15%	Paredzēts, ka 2018. gadā: Apgrozījumam līdz 100 000 EUR – 15%
2018	Apgrozījumam līdz 40 000 EUR – 15%	

* Darba autore veidota tabula, izmantojot 4 avotu (6. pants vēsturiskā un aktuālā redakcija)

2010. gada noteiktā likme 9% no apgrozījuma līdz 100 000 EUR tika diferencēta un 2015. gadā sadalīta divās daļās – apgrozījumam līdz 7 000 EUR tiek piemērota likme 9% (sākot ar 2017. gadu – 12%) un apgrozījumam no 7 000.01 EUR līdz 100 000 EUR tiek piemērota likme 12% (sākot ar 2017. gadu – 15%). Savukārt 2018. gadā ir noteikts tikai viens apgrozījuma sliekšnis – 40 000 EUR.

Darba autore secina, ka ir vērojama tendence, ka ļoti bieži noteikti noteikumi, kas tiks attiecināti uz nākamajiem gadiem, taču, pienākot jaunajam budžeta gadam, paredzētie

noteikumi tiek atcelti un aizstāti ar jauniem. Šāda nodokļu politikas nesakārtotība un biežā maiņa rada negatīvas sekas uz uzņēmējdarbību, jo mikrouzņēmumi nevar ilgtermiņā plānot savu darbību un prognozēt savus darbības plānus un izdevumus.

1.2.4. Patentmaksa

Kopš 2010. gada 1. janvāra mazajiem nodokļu maksātājiem ir iespēja izvēlēties maksāt patentmaksu. Patentmaksas mērķis ir atvieglot nodokļu administrēšanu un grāmatvedības uzskaites kārtību mazajiem nodokļu maksātājiem, kā arī stimulēt potenciālos mikrouzņēmējdarbības veicējus sākt savu biznesu ar minimālām izmaksām. [36, 19]

Saskaņā ar LR likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 11.¹⁰ pantu patentmaksa ir valsts noteikts vienots fiksēts maksājums, kas ietver IIN un VSAOI par fiziskās personas saimniecisko darbību. Tāpat likums nosaka, ka šo maksāšanas veidu var izvēlēties, ja ieņēmumi pirmstaksācijas gādā nepārsniedz 15 000 EUR vai 3 000 EUR, ja maksā samazināto patentmaksu. Patentmaksu var izvēlēties personas, kas nodarbojas ar:

- ādas un tekstilizstrādājumu amatniecība;
- apģērbu un apavu izgatavošana un labošana, pulksteņu un slēdzeņu labošana, kā arī citi sadzīves pakalpojumi;
- amatniecības izstrādājumu izgatavošana;
- floristika;
- fotografēšanas, videoieraksta un audioieraksta pakalpojumi;
- skaistumkopšanas pakalpojumi;
- privātie mājsaimniecības pakalpojumi;
- mājas aprūpes pakalpojumi. [7, 11.¹⁰.p.]

Katras profesijas patentmaksas apmēru nosaka, un regulē MK noteiktumi Nr. 28 “Kārtība, kādā piemērojama patentmaksa fiziskās personas saimnieciskajai darbībai noteiktā profesijā, un patentmaksas apmērs”. Šie noteikumi ir izdoti 2018. gada 16. janvārī un stājas spēkā 2018. gada 31. janvārī.

MK noteikumi nosaka, ka patentmaksu var maksāt par vienu, trim, sešiem mēnešiem vai par vienu kalendāro gadu. [19, 5.p.] Līdz 2018. gada 31. janvārim, patentmaksai bija noteiktas dažādas likmes – 43 līdz 100 EUR (atkarībā no darbības jomas un vietas). [25] Sākot ar 2018. gada februāri, maksa par vienu mēnesi ir 50 EUR (ārpus Rīgas) vai 100 EUR (Rīgas pašvaldības teritorija).

Izvēloties maksāt patentmaksu, maksātājs vienlaikus nedrīkst būt:

- saimnieciskās darbības veicējs;
- mikrouzņēmumu nodokļa maksātājs;
- pakalpojumu sniedzējs saimnieciskās darbības veicējam (arī komersantam) viņa saimnieciskās darbības ietvaros, ja saimnieciskās darbības veicējs (arī komersants) darbojas tajā pašā saimnieciskās darbības jomā, par kuru patentmaksas maksātājs maksā patentmaksu. [7, 11.¹⁰.p.]

Patentmaksa tiek ieskaitīta budžetā šādā sadalījumā:

- 67% – valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā;
- 33% – maksātāja deklarētās dzīvesvietas pašvaldības budžetā. [7, 26.p.]

Patentmaksas maksātājs ir apdrošināts šādiem sociālās apdrošināšanas veidiem:

- pensija;
- invaliditāte. [36, 22]

Analizējot patentmaksas priekšrocības un trūkumus, autore secina, ka šis maksāšanas režīms ir īpaši piemērots, uzsākot biznesu ārpus Rīgas. Šāds darbības modelis prasa mazākus ieguldījumus nekā šo pašu darbību, uzsākot Rīgā. Patentmaksa var būt kā papildu biznesa iespējas, ja cilvēks jau strādā algotu darbu.

Kā lielākais trūkums šim maksājuma veidam, pēc autores domām, ir sociālā neaizsargātība. Šis maksājums neapdrošina tādās svarīgās jomās kā darba negadījumi, maternitātes un slimības vai vecāku apdrošināšanu. Savukārt divi apdrošināšanas veidi, ko šis maksājums nodrošina – pensija un invaliditāte, ir tik niecīgs, ka tas ilgtermiņā nespēs veidot pietiekamu uzkrājumu nākotnei.

Lai veicinātu patentmaksas maksātāju sociālās garantijas, darba autore ierosina veikt LR likuma “Par iedzīvotāju ienākumu nodokli” grozījumus un noteikt, ka, ja patentmaksas maksātājs nav reģistrēts un sociāli apdrošināts kā darba ņēmējs un par kuru obligātās iemaksas mēnesī pie viena vai vairākiem darba devējiem tiek veiktas no iemaksu objekta, kas nesasniedz minimālās mēneša darba algas apmēru, drīkst izvēlēties maksāt patentmaksu tikai 24 mēnešus pēc kārtas. Ja 24 mēnešu laikā ir bijis pārtraukums, kas ir ilgāks par 6 mēnešiem, tad 24 mēnešu atskaites punkts tiek sākts skaitīt ar nākamo mēnesi pēc 6 vai vairāk mēnešu pārtraukuma.

Savukārt pēc 24 mēnešu sasniegšanas personai ir jāizvēlas cits nodokļu maksāšanas režīms (uz patentmaksas maksātāja statusu var pretendēt ne ātrāk kā pēc 1 kalendārā gada), piemēram, kļūt par pašnodarbināto personu un maksāt nodokļus vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā vai kā autoratlīdzības saņēmējs (ja personas darbības joma atbilst kādai no iepriekš minētajām jomām), vai pieteikties uz mikrouzņēmuma nodokļa maksātāja statusu (sk. 1.6. tab.)

Patentmaksas maksātāja (fotogrāfa) ienākums pārejot uz citu nodokļu maksāšanas režīmu*

	2017, EUR	2018, EUR	2019, EUR
Ieņēmumi	15 000	15 000	15 000
Patentmaksa	516	1 143	1 200
PELŅA	14 484	13 857	13 800

Variants 1 - autoratlīdzības saņēmējs	
	2019, EUR
Autoratlīdzība	15 000
Izdevumu norma 50%	7 500
Ieturētais IIN 20%	1 500
Izmaksātā autoratlīdzība	13 500
VSAOI iemaksu objekts	5 160
Aprēķinātais VSAOI 32.15%	1 659
PELŅA	11 841

Variants 2 - nodokļu maksāšana vispārējā kārtībā	
	2019, EUR
Ieņēmumi	15 000
Izdevumi	0
VSAOI iemaksu objekts (430 EUR x 12 mēn.)	5 160
Aprēķinātais VSAOI 32.15%	1 659
Obligātās pensijas apdrošināšanas objekts	9 840
Obligātā pensiju apdrošināšana 5%	492
Ar IIN apliekamais ienākums	9 840
Aprēķinātais IIN 20%	1 968
PELŅA	10 881

* Darba autores veidota tabula

Autores radītajā 1.6. tabulas aprēķina piemērā redzams, ka, ja personai ir nemainīgi ienākumi katru mēnesi (1 250 EUR), tad nomainot nodokļu maksāšanas režīmu no patentmaksas uz pašnodarbināto personu autoratlīdzības saņēmēju, personas peļņa samazinās par nepilniem 2 000 EUR, bet, ja maksātu vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā (nezinot izdevumu apjomu), tad peļņas samazinājums būtu nepilni 3 000 EUR, bet ir jāņem vērā, ka maksājot nodokļus vispārējā nodokļu režīmā persona drīkst samazināt ar IIN apliekamo ienākumu ar neapliekamo minimumu (ja tāds ir noteikts), par atvieglojumiem par apgādā esošām personām, kā arī attiecināt attaisnotos izdevumus. No darba autores veiktajiem aprēķiniem izriet, ka īstermiņā personai var samazināties peļņa, taču ilgtermiņa ieguvums ir veiktās VSAOI, kas nodrošinātu personai gan slimības pabalstu, gan lielākus uzkrājumus pensijai. Kā arī, pārejot uz citu nodokļu maksāšanas režīmu, personai vairs nebūtu jāuzmana, lai gada ienākumi nepārsniegtu 15 000 EUR.

Šajā apakšnodaļā autore secināja, ka pats pašnodarbināto personu reģistrācijas process ir vienkāršs un bez maksas – pietiek ar aizpildītu pieteikumu un personu apliecinošu dokumentu, ko uzrādīt jebkurā VID. Pieteikumu var iesniegt arī elektroniski, izmantojot EDS.

Saimniecisko darbību drīkst uzsākt tikai pēc reģistrācijas apstiprinājuma saņemšanas. Autore uzsver, ka pašnodarbinātā persona ir fiziska persona, kas par savu darbību atbild ar visu savu mantu. Ja saimniecisko darbību uzsāk ātrāk vai slēpj faktiskos ieņēmumus, par to var draudēt naudas sods, kas noteikts ir “Administratīvo pārkāpumu kodeksā”.

Ja persona izvēlas maksāt nodokļus vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā, tad tai ir jāveic maksājumi par 3 nodokļu veidiem – IIN (maksājot gan avansu reizi ceturksnī par pašreizējo

gadu, gan arī iesniedzot gada deklarāciju), VSAOI (aprēķina no brīvi izraudzīta objekta, kas nav mazāks par valstī noteikto minimālo algu) un obligātās iemaksas pensiju apdrošināšanai 5% apmērā. Ar šiem 5% valsts vēlas panākt, ka pašnodarbinātajām personām tiktu veidoti lielāki uzkrājumi pensijai. Ja persona sasniedz likumā noteiktos kritērijus, kas liek reģistrēties kā PVN maksātājam, tad šādai personai papildus iepriekš nosauktajiem nodokļiem, ir jāveic PVN maksājumi valsts budžetā.

Kā būtisku trūkumu vispārējam nodokļu maksāšanas režīmam autore saskata, ka persona netiek apdrošināta bezdarba gadījumam. Autore uzskata, ka būtu jāveic likuma grozījumi, kas sniegtu iespēju brīvprātīgi izvēlēties pievienoties arī šim apdrošināšanas veidam, nosakot kritērijus, pēc kuru sasniegšanas, persona drīkstētu pretendēt uz bezdarba pabalstu.

Sākot ar 2018. gada 1. janvāri autoratlīdzības saņēmējiem ir stājies spējā jauns regulējums, kas nosaka, ka, ja personai ienākums no autoratlīdzības ir vismaz minimālās algas apmērā, tad tai ir jāreģistrējas kā pašnodarbinātai personai (ja viņa nav darba attiecībās vai atlīdzības apmērs pie darba devēja ir mazāks par minimālo algu). Tāpat likums nosaka, ka autoratlīdzības izmaksātājam ir pienākums aprēķināt un pārskaitīt valsts budžetā 5% kā obligāto pensiju apdrošināšanu un ir pienākums aprēķināt un ieturēt no autoratlīdzības IIN 20% apmērā. Atšķirībā no pašnodarbinātās personas, kas nodokļus maksā vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā, autoratlīdzības saņēmējam nav nepieciešams veidot izdevumu uzskaites žurnālu, jo likums nosaka, ka autoratlīdzības saņēmējs ir tiesīgs piemērot izdevumu normu, kas ir 25% vai 50% (atkarībā no darbības jomas) no autoratlīdzības (honorāra). To piemēro autoratlīdzības izmaksātājs autoratlīdzībai (honorāram) brīdī, kad aprēķina ieturamo IIN. Līdzīgi kā pašnodarbinātai personai, autoratlīdzības saņēmējam ir jāaprēķina un jāsamaksā VSAOI, par aprēķina objektu izvēloties summu, kas nav mazāka par valstī noteikto minimālo algu.

Ja autoratlīdzības izmaksātājs ir ārpus Latvijas teritorijas vai fiziska persona, tad, izmaksājot autoratlīdzību, tam nav pienākuma papildus aprēķināt un valsts budžetā ieskaitīt 5% obligātās iemaksas pensiju apdrošināšanai. Tāpat šīs iemaksas nav jāveic autoratlīdzības saņēmējam. Darba autore ierosina veikt likuma grozījumus, nosakot šādos gadījumos, ka autoratlīdzības saņēmējam ir pienākums aprēķināt 5% no autoratlīdzības summas un pārskaitīt kopā ar ceturkšņa aprēķināto VSAOI, valsts budžetā.

Mikrouzņēmums ir statuss, ko var izvēlēties, uzsākot vai turpinot saimniecisko darbību. Šo statusu var iegūt tikai vienu reizi un, zaudējot to, otrreiz vairs pieteikties uz tā iegūšanu nedrīkst. Tāpat, izvēloties maksāt MUN nodokli, citi nodokļi nav jāmaksā, jo šis nodoklis sevī ietver UIN, IIN, VSAOI un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu.

Darba autore šajā apakšnodaļā secina, ka patentmaksas var izvēlēties tikai noteiktu profesiju / amatu meistari. Šajās profesijās patentmaksas maksāšana var būt kā alternatīva

citiem nodokļu maksāšanas veidiem. Izvēloties šo samaksas veidu, vieglāka ir grāmatvedība, jo vienīgais, kam ir jāseko līdzi ir, lai ieņēmumi pirmstaksācijas gadā nepārsniedz 15 000 EUR. Būtiskākais trūkums ir sociālā neaizsargātība – patentmaksa maksājums ietver sevī valsts sociālo apdrošināšanu pensijai un invaliditātei, kas ir salīdzinoši mazs maksājums un ilgtermiņā nespēj izveidot pietiekamu uzkrājumu vecumdienām. Tādēļ darba autore sniedz priekšlikumu mainīt patentmaksas noteikumus, nosakot, ka, ja personai nav citi ienākumi, no kuriem tiek maksātas VSAOI no vismaz minimālā iemaksu objektā (minimālās algas), patentmaksu drīkst maksāt tikai 24 mēnešus pēc kārtas. Pēc 24 mēnešiem personai ir jāpāriet citā nodokļu maksāšanas režīmā.

Tālāk darba turpinājumā darba autore veica padziļinātāku izpēti par pašnodarbināto personu statistikas datiem.

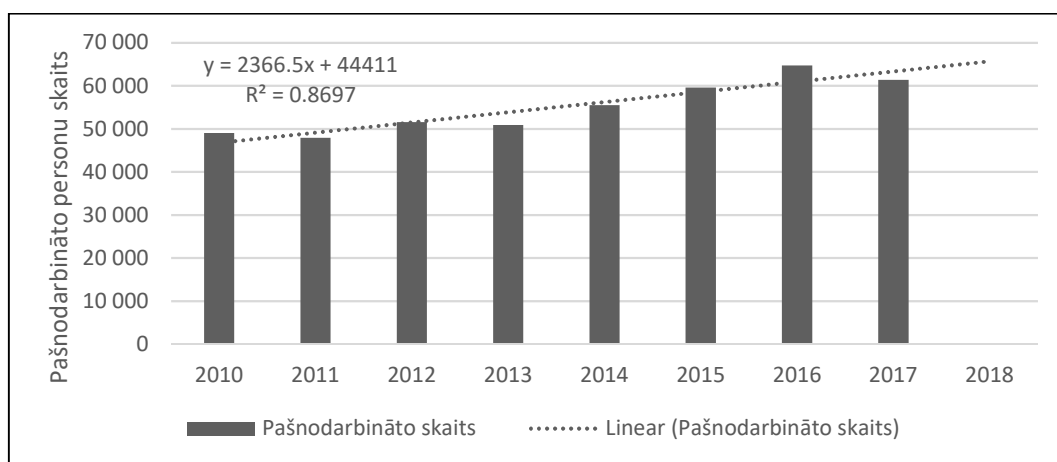
2. PAŠNODARBINĀTO PERSONU STATISTIKAS DATU IZPĒTE LATVIJĀ

2.1. Pašnodarbinātās personas

Lai varētu labāk saprast, cik daudz cilvēki ir reģistrējušies kā pašnodarbinātās personas un kā šīs personas ietekmē maksājami nodokļi, darba autore veica statistikas datu izpēti. Kaut arī likums “Par valsts sociālo apdrošināšanu” nosaka atsevišķas profesijas, kuras savādāk nedrīkst sniegt savus pakalpojumus kā tikai reģistrējoties kā pašnodarbinātajām personām, tomēr statistikas dati atsevišķi par šo profesiju pārstāvjiem nav pieejami. Tāpēc darba autore šajā apakšnodaļā pētīja statistikas datus par visām pašnodarbinātajām personām kopā.

Statistikas datu izpētei par reģistrēto pašnodarbināto personu skaitu un nākotnes prognozēšanai darba autore pielietoja lineārās tendences modeli.

Centrālās statistikas pārvaldes (turpmāk – CSP) dati liecina, ka pašnodarbinātās personas statusā 2016. gadā ir reģistrētas gandrīz 65 tūkstoši personu, savukārt 2017. gadā to skaits ir samazinājies līdz 61,3 tūkstošiem personu (sk. 2.1. att.).

2.1. att. Pašnodarbināto personu skaits Latvijā, 2010.-2017. gads*

* Darba autores veidots attēls, izmantojot 26. un 28. avotus

Pēc 2.1. att. datiem, darba autore secina, ka pašnodarbināto personu skaits Latvijā mainās viļņveidīgi. Stabils pieaugums ir vērojams sākot no 2013. gadu, kad tas, salīdzinot ar 2014. gadu, bija nedaudz krities un reģistrēto personu skaits 2013. gadā bija līdzīgs kā 2010. gadā. 2010. gadā bija reģistrēti 49 tūkstoši, savukārt 2013. gadā bija nepilni 51 tūkstotis pašnodarbināto.

Ja pieņem lineārās tendences modeļa prognozi kā pareizu, tad kopš 2010. gada pašnodarbināto personu skaits ir pieaudzis vidēji par 2 367 reģistrētām personām gadā un

lineāro tendenču modelis izskaidro 87% no pašnodarbināto personu skaita pieaugumu, kas, pēc autores domām, ir pietiekami ticama varbūtība. Ja šī tendence turpināsies arī turpmāk, tad 2018. gada beigās pašnodarbināto personu skaits varētu sasniegt līdz 65,7 tūkstošu reģistrēto skaitu.

Lai labāk varētu salīdzināt, cik daudz pašnodarbināto personu ir, darba autore pašnodarbināto skaitu salīdzināja ar kopējo nodarbināto skaitu Latvijā (2.1. tab.).

2.1. tabula

Pašnodarbināto personu īpatsvars kopējā nodarbināto skaitā Latvijā, 2010.-2017. gads*

Gads	Pašnodarbināto personu skaits, tūkst.	Nodarbināto skaits, tūkst.	Pašnodarbinātie pret kopējo nodarbināto skaitu, %
2010	49.0	850.7	5.76
2011	47.9	861.6	5.56
2012	51.5	875.6	5.88
2013	50.9	893.9	5.69
2014	55.5	884.6	6.27
2015	59.6	896.1	6.65
2016	64.7	893.3	7.24
2017	61.3	894.8	6.85

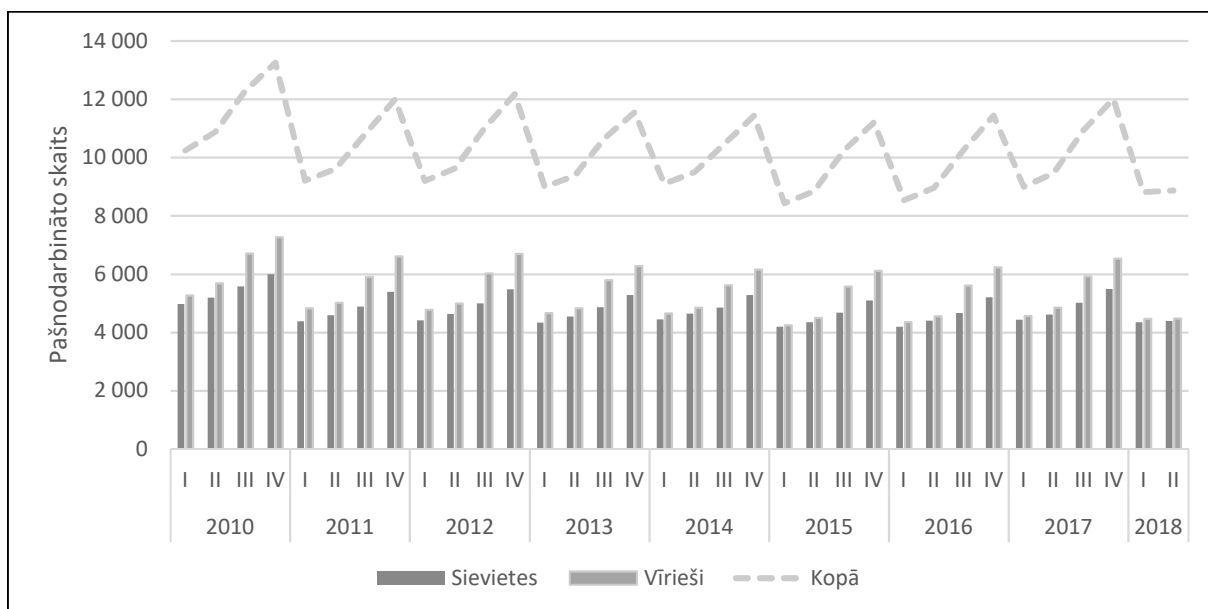
* Darba autoreš veidota tabula, izmantojot 26., 28. un 27. avotus

Veicot pašnodarbināto personu īpatsvara aprēķinu no kopējā nodarbināto personu skaita, darba autore secina, ka, 2010. gadā pašnodarbinātās personas veidoja 5.8% no kopējā nodarbinātā skaita, savukārt 2016. gadā pašnodarbinātās personas bija 7.2% no visiem nodarbinātajiem kopā.

Lai gan absolūto skaitļu ziņā pašnodarbināto personu skaits ir pieaudzis ievērojami (no 2010. gada līdz 2016. gadam kopējais pieaugums ir 16,7 tūkstoši jeb 32%), to relatīvais pieaugums pret kopējo nodarbināto skaitu ir pieaudzis visai maz – tikai par 1,5%. Tas ir izskaidrojams ar to, ka kopējais nodarbināto skaits Latvijā ir pieaudzis krietni straujāk nekā to personu skaits, kas vēlas būt neatkarīgi, un strādāt kā pašnodarbinātās personas – no 2010. gada līdz 2017. gadam kopējais nodarbināto skaits ir palielinājies par 44,1 tūkstoti strādājošo. Kopējo nodarbināto personu skaita pieaugumu varētu izskaidrot ar demogrāfiskās situācijas attīstības tendencēm Latvijā – imigrējošo valsts iedzīvotāju atgriešanās Latvijā, personu, kas sasniegušas darbspējīgo vecumu, iekļaušanās darba tirgū, utt. Diplomdarba tēmas ierobežojuma dēļ, darba autore dziļāku pētījumu par kopējo nodarbināto skaitu pieaugumu, neveica.

Kā jau iepriekšējā nodaļā darba autore minēja, pašnodarbinātajām personām ir jāveic VSAOI maksājumi. No šiem maksājumiem ir atkarīga, kāda pensija vecumdienās būs uzkrāta, maternitātes pabalsti, slimības pabalsti, utt. Tāpēc, pēc autores domām, ir svarīgi saprast, cik daudz ir pašnodarbinātās personas, kas maksā VSAOI un pats galvenais – kāds ir iemaksu objekts, no kura tiek aprēķināts maksājamais VSAOI.

Darba autore uzsver, ka pašnodarbinātajai personai ir jāveic iemaksas tikai par tiem mēnešiem, kuros ienākumi ir sasnieguši noteikto minimumu un jāmaksā no summas, kas nav mazāka par valstī noteikto minimālo algu. Savukārt kad gada ienākumi sasniedz iemaksu objekta maksimālo apmēru (12 minimālās algas), iemaksas ir jāveic par visiem turpmākajiem mēnešiem līdz kalendārā gada beigām vai pašnodarbinātā statusa zaudēšanai. [12, 14(2).p.] [24, 2.p.]

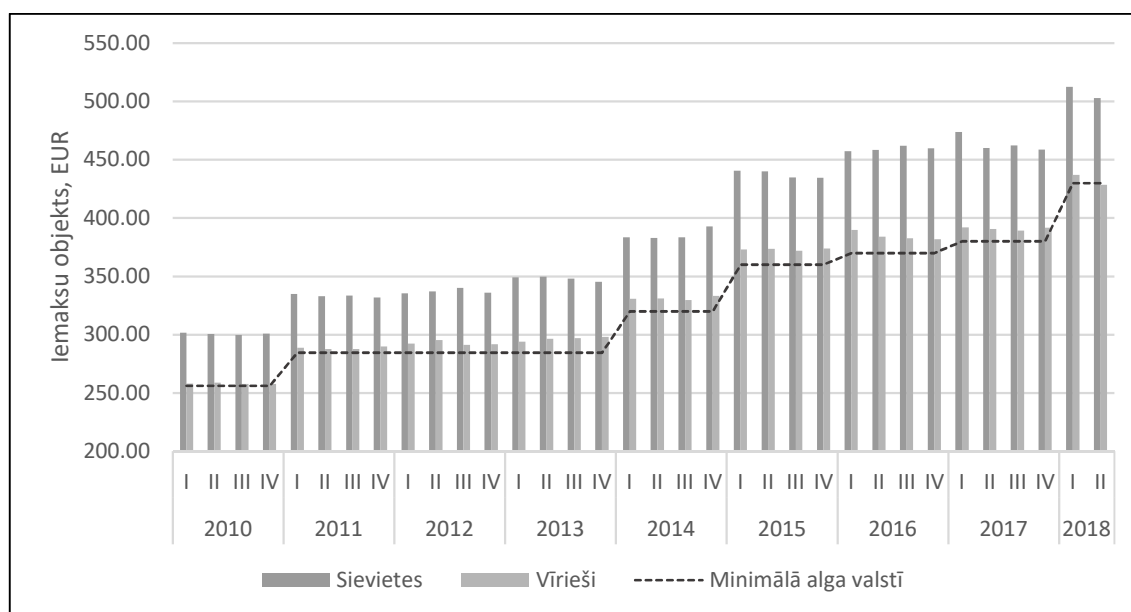
2.2. att. Pašnodarbināto personu skaits, kas maksā VSAOI kopā un pa dzimumiem, 2010.-2018. gads*

* Darba autores veidots attēls, izmantojot 2. pielikuma datus

Pēc 2.2. attēla datiem darba autore secina, ka katru gadu pirmajā ceturksnī ir vismazāk VSAOI iemaksu veicēju. Vislielākais skaits katru gadu ir vērojams ceturtajā ceturksnī. Tas, pēc autores domām, ir saistīts ar iepriekš autores minēto iemaksu veikšanas kārtību. Tāpat autore secina, ka pašnodarbināto personu statuss ir vairāk vīriešiem nekā sievietēm.

Salīdzinot 2.1. un 2.2. attēlu datus par reģistrēto pašnodarbināto personu skaitu un skaitu, cik maksā VSAOI, darba autore saskata ļoti negatīvu iezīmi. Saskaņā ar šiem datiem VSAOI iemaksas veic tikai neliela daļa no reģistrētajām pašnodarbinātajām personām. Lai gan katru gadu pašnodarbināto personu skaits pieaug, tie, kas maksā sociālās iemaksas būtiski nepieaug. Piemēram, 2010. gadā bija 49,0 tūkstoši reģistrēto pašnodarbināto personu, bet ceturtajā ceturksnī iemaksas veica 13,3 tūkstoši jeb 27%. Savukārt 2016. gadā bija 64,7 tūkstoši reģistrētu pašnodarbināto personu, bet sociālās iemaksas ceturtajā ceturksnī veica tikai 11,4 tūkstoši jeb nepilni 18%. Tas nozīmē, ka lielākā daļa pašnodarbināto personu, vai nu neveic sociālās iemaksas par sevi, tādējādi neveido uzkrājumus savai pensijai vai arī ir reģistrētas kā MUN maksātājas, tādējādi neparādās statistikas datos kā sociālo iemaksu veicēji.

Lai saprastu kādas, ir pašnodarbināto personu sociālās garantijas, ir jāizanalizē pašnodarbināto personu ceturkšņu vidējie iemaksu objekti (sk. 2.3. attēlā).

2.3. att. VSAA reģistrēto pašnodarbināto personu veikto iemaksu objekts pa dzimumiem, 2010.-2018. gads*

* Darba autores veidos attēls, izmantojot 2. pielikuma datus

Pēc 2.3. attēla datiem darba autore secina, ka vidējais veicamo iemaksu objekts tikai nedaudz pārsniedz iemaksu minimālo apmēru. Tas nozīmē, ka pašnodarbināto personu iemaksas sociālajā budžetā ir ļoti mazas un tas savukārt ilgtermiņā nespēs šīm personām nodrošināt nedz pietiekamas pensijas uzkrāšanu, nedz nodrošināt pienācīgu sociālo aizsardzību.

2.3. attēla dati parāda, pēc autores domām, interesantu un likumsakarīgu sakarību – kaut arī pašnodarbināto personu statusā sievietes ir reģistrētas mazāk nekā vīrieši, viņas vidēji veic sociālās iemaksas no lielāka iemaksu objekta nekā vīrieši. Sievietes veic vidēji par 17% lielākas iemaksas. Tas varētu būt skaidrojams, pēc darba autores domām, ar to, ka sievietes, jau laicīgi, domājot par nākotni un bērnu dzemdēšanu, sāk veikt lielākas sociālās iemaksas, lai, aizejot bērnu kopšanas atvaļinājumā, saņemtu lielāku pabalstu.

Diemžēl statistikas dati nedot informāciju par pašnodarbinātajām personām, kuras strādā gan algotu darbu, gan veic saimniecisko darbību. Šo datu trūkums, pēc darba autores domām, rada nepilnīgu priekšstatu par to, par cik personām faktiski, tiek maksāti sociālie nodokļi. Jo, pēc autores domām, var būt situācija, ka personai ir gan algots darbs pie darba devēja, kas par viņu aprēķina un samaksā sociālos nodokļus, gan persona var veikt saimniecisko darbību kā pašnodarbinātā persona. Tā kā šī saimnieciskā darbība ir tikai kā papildus ienākumi, kuri var būt nelieli, tad šādi saimnieciskās darbības ienākumi var nesasniegt likumā noteiktās normas, līdz ar to – šādai personai nav jāaprēķina un jāmaksā VSAOI, tikai obligātā pensiju apdrošināšana. Darba autores priekšlikums būtu noteikt par pienākumu, apkopojot statistikas

datu, izdalīt tādas pašnodarbinātās personas, kuras vienlaikus ir arī darba ņēmējas, t.i., statistikas datus atspoguļot ne tikai VSAOI iemaksu veicēju skaitu un iemaksu objektu, bet arī cik ir tādu pašnodarbināto personu, kuras ir gan reģistrētas kā pašnodarbinātās personas, gan veic algotu darbu (par kurām tiek veiktas VSAOI iemaksas vismaz valstī noteiktās minimālās algas apmēru).

Eurofound veica 2015. gadā pašnodarbināto personu izpēti visā Eiropas Savienībā (turpmāk tekstā – ES). Pētījuma rezultāti atklāja, ka puse no aptaujātajām pašnodarbinātajām personām Latvijā kā galveno iemeslu, kāpēc izvēlējušās šo saimnieciskās darbības veidu, norādīja, ka tā esot bijusi paša brīva izvēle. Savukārt ceturtdaļa respondentu atbildēja, ka nav bijusi cita iespēja. Pārējie norādīja, ka abi iepriekš minētie iemesli kopā. [48, 11]

Tāpat šie pētījumu rezultāti parādīja, ka gandrīz 90% no pašnodarbinātajām personām ir apmierināti ar savu izvēli – patīk būt pašam savam priekšniekam.

Kā lielāko draudu *Eurofound* aptauja atklāja, ka vairāk nekā puse (53%) no pašnodarbinātajām personām norādīja, ka tās nebūtu finansiāli nodrošinātas, ja pēkšņi rastos ilgstošas veselības problēmas. [48, 13] Šie aptaujas dati apstiprina autores iepriekš izteikto secinājumu, ka pašnodarbinātās personas, maksājot VSAOI no minimālās algas apmēra, neizveido pietiekamus uzkrājumus savai sociālai aizsardzībai – slimībai, pabalstiem, pensijai.

Šajā apakšnodaļā darba autore ir secinājusi, ka pašnodarbināto personu vidējie pieauguma tempi apstiprina darba autores iepriekš izvirzīto pieņēmumu, ka aizvien vairāk cilvēku izvēlas kļūt par pašnodarbinātajām personām. Kopš 2010. gada pašnodarbināto personu skaits ir pieaudzis no 49,0 tūkstošiem līdz 2016. gadā 64,7 tūkstošiem. Ja pieauguma tendence turpināsies arī nākotnē, tad sagaidāms, ka 2018. gadā varētu sasniegt būt 65,7 tūkstoši pašnodarbināto personu.

Pētījuma rezultāti atklāj, ka puse no pašnodarbinātajām personām ir labprātīgi izvēlējušās uzsākt saimniecisko darbību, savukārt ceturtdaļa to ir darījusi, jo nav bijusi citas izvēles.

Tāpat statistikas datu analīze parāda, ka pašnodarbinātās personas nelabprāt maksā sociālās iemaksas. No visām reģistrētajām pašnodarbinātajām personām (2016. gadā bija reģistrētas 64,7 tūkstoši) tikai nepilni 18% veic sociālās iemaksas. Turklāt iemaksu objekts tikai nedaudz pārsniedz valstī noteikto minimālo algu. Tāpat, kaut arī pašnodarbinātās personas statuss ir vairāk vīriešiem, tomēr sievietes veic lielākas sociālās iemaksas – šīs iemaksas ir par 17% lielākas nekā vīriešiem. Šeit darba autore saskata, ka nākotnē pašnodarbinātajām personām varētu rasties problēmas, jo pirmkārt, sociālās garantijas šīm personām ir mazas, un otrkārt,

uzkrājums vecuma pensijai būs minimāls. Tas nozīmē, ka nākotnē aizejot pensijā, šīs personas saņemts tikai valstī noteikto minimālo pensiju. Tāpat pētījuma rezultāti parāda, ka vairāk kā puse no pašnodarbinātajām personām nejūtas sociāli nodrošinātas, ja pēkšņi saskartos ar ilgstošām veselības problēmām.

2.2. Autoratlīdzības saņēmēji, MUN un patentmaksas maksātāji

Autoratlīdzības saņēmēji

Lai gan iespēja reģistrēties kā autoratlīdzības saņēmējiem ir jauna, šie likuma grozījumi stājās spēkā tikai 2018. gada 1. janvārī, šo nodokļa maksāšanas režīmu jau pietiekami daudz personas ir sākušas izmantot (sk. 2.2. tab.).

2.2. tabula

Reģistrētās pašnodarbinātās personas, kas ir autoratlīdzības saņēmēji, 2018. gads*

Mēnesis	Sievietes	Vīrieši	Kopā
Janvāris	3 100	2 046	5 146
Februāris	4 319	2 886	7 205
Marts	4 897	3 422	8 319
Aprīlis	5 023	3 274	8 297
Maijs	5 271	3 648	8 919
Jūnijs	5 396	3 602	8 998

* Darba autores veidota tabula, izmantojot Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras datus

Janvārī, kad jaunie likuma grozījumi stājās spēkā šo nodokļu maksāšanas režīmu izvēlējās nedaudz vairāk nekā 5 tūkstoši pašnodarbināto personu. Salīdzinājumā jūnijā – šo personu skaits jau ir pieaudzis līdz gandrīz 9 tūkstošiem.

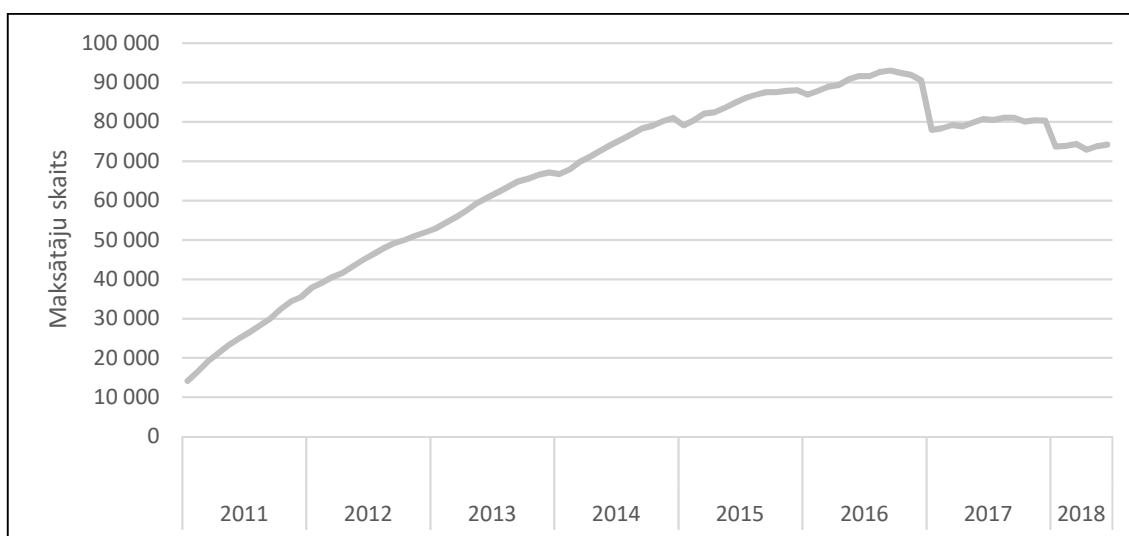
Atšķirībā no pašnodarbinātajām personām, kas nodokļus maksā vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā, autoratlīdzības saņēmēja statusā ir vairāk sieviešu nekā vīriešu. Jūnijā bija reģistrētas gandrīz 5,4 tūkstošu sieviešu un 3,6 tūkstoši vīrieši kā autoratlīdzības saņēmēji.

Darba autore secina, ka, ja pie pašnodarbinātajām personām, kas maksā sociālās iemaksas, pieskaita arī pašnodarbinātās personas, kas ir autoratlīdzības saņēmējas, tad uz 2018. gada II ceturksni sociālās iemaksas ir veiktas par gandrīz 17,9 tūkstošiem pašnodarbināto personu, kas, pēc autores domām, joprojām ir ļoti mazs skaits, salīdzinājumā ar kopējo pašnodarbināto personu skaitu.

Mikrouzņēmuma nodokļa maksātājs

Līdzīgi kā ar pašnodarbinātajām personām, kuras ir arī algota darba ņēmējās, statistikas dati nedod informāciju par pašnodarbinātajām personām, kas ir MUN maksātājas.

Saskaņā ar VSAA datiem, kopš 2011. gada, kad šāds nodokļu režīms tika ieviests (stājās spēkā 2010. gada septembrī), MUN popularitāte nodarbināto vidū ir strauji augusi (sk. 2.4. att.).

2.4. att. Mikrouzņēmuma nodokļa maksātāju skaits, 2011.-2018. gads*

* Darba autore veidots attēls, izmantojot 3. pielikuma datus

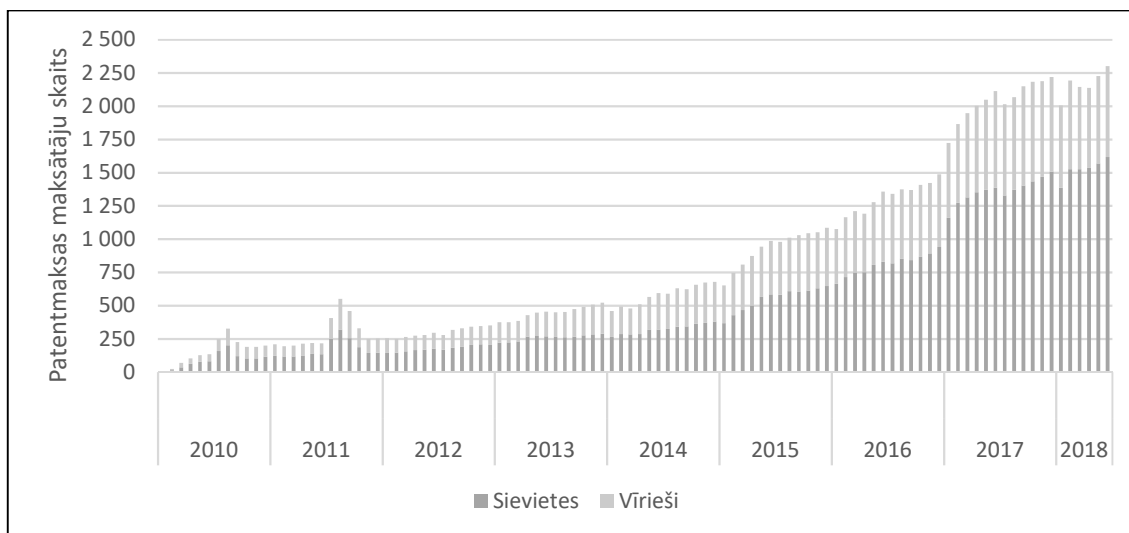
Pēc 2.4. attēla datiem darba autore secina, ka vislielāko popularitāti piedzīvoja līdz 2016. gada beigām, kad reģistrēto MUN maksātāju skaits pārsniedza 90 tūkstošus maksātāju. Līdz ar 2016. gada ažiotažu par MUN nodokļa likmju un piemērošanas kārtību, ko darba autore jau aprakstīja 1.2.3. apakšnodaļā, reģistrēto MUN maksātāju skaits, sākoties 2017. gadam, strauji kritās, sasniedzot 78 tūkstošus reģistrēto MUN maksātāju. Līdz 2017. gada beigām MUN maksātāju skaits sasniedza 80 tūkstošus, taču, iesākoties 2018. gadam, reģistrēto MUN maksātāju skaits atkal saruka līdz nepilniem 74 tūkstošiem.

Tā kā statistikas dati nav pieejami par pašnodarbinātajām personām, kuras ir izvēlējušās maksāt nodokļus MUN statusā, tad darba autore neveica padziļinātāku izpēti. Darba autore priekšlikums būtu noteikt par pienākumu, apkopojot statistikas datus, sagrupēt mikrouzņēmuma nodokļu maksātājus pa saimnieciskās darbības veidiem – pašnodarbinātās personas, SIA īpašnieki un/vai darbinieki, zemnieku/zvejnieku saimniecības, individuālie komersanti un uzņēmumi.

Patentmaksas maksātāji

Kā jau iepriekš darba autore rakstīja, ja persona vēlas uzsākt saimniecisko darbību, tad tai nav obligāti jāreģistrē firma vai jākļūst par pašnodarbināto personu. Persona var izvēlēties maksāt patentmaksu, tādējādi atbrīvojot sevi no grāmatvedības kārtošanas.

VSAA statistikas dati nesniedz smalkāku patentmaksas maksātāju sadalījumu (tie, kas maksā patentmaksu Rīgā un ārpus tās), tāpēc darba autore izanalizēja patentmaksas maksātāju skaitu sadalījumā pa dzimumiem un maksātājiem kopumā.

2.5. att. Patentmaksas maksātāju skaits pa dzimumiem, 2010.-2018. gads*

* Darba autores veidots attēls, izmantojot 4. pielikuma datus

Pēc 2.5. attēla datiem autore secina, ka katru gadu aizvien vairāk pieaug tādu personu skaits, kas izvēlas maksāt patentmaksas. Salīdzinājumā, 2010. un 2011. gadā, kad tika ieviestas patentmaksas, vidējais patentmaksas maksātāju skaits mēnesī bija attiecīgi 153 un 292, vislielāko aktivitāti piedzīvojot no jūlija līdz septembrim. Savukārt, sākot ar 2012. gadu, patentmaksas maksātāju skaits ir vienmērīgi pieaudzis, neveidojot izņēmuma periodus, kā tas bija pirmos 2 gadus pēc maksas ieviešanas. 2017. gadā vidējais patentmaksas maksātāju skaits bija 2 043 maksātāji mēnesī, maksātāju skaita kulmināciju piedzīvojot decembrī. Arī 2018. gadā patentmaksas maksātāju skaits turpina palielināties, sasniedzot par pirmajiem 6 mēnešiem vidēji 2 167 maksātāji mēnesī.

Kopumā dati parāda, ka patentmaksas vairāk izvēlas sievietes nekā vīrieši. Pēc autores domām, tas varētu būt skaidrojams ar to, ka patentmaksu var maksāt tādās nodarbēs kā, piemēram, apģērbu izgatavošana un labošana, floristika un skaistumkopšanas pakalpojumi – šīs profesijas vairāk izvēlas sievietes nekā vīrieši.

Šajā apakšnodaļā darba autore secina, ka strauju popularitāti iemanto jaunais autoratlīdzības saņemšanas regulējums. Sešu mēnešu laikā, kopš persona var reģistrēties kā pašnodarbinātā persona, kas ir autoratlīdzības saņēmēja, šo iespēju jau izmantojuši gandrīz 9 tūkstoši personu. Kā interesantu iezīmi darba autore novēroja, ka autoratlīdzības saņēmēji biežāk ir sievietes nekā vīrieši.

Diemžēl statistikas dati nesniedz informāciju par to, cik ir pašnodarbināto personu, kas maksā mikrouzņēmuma nodokli. Ir pieejami dati tikai par valstī kopumā reģistrētajiem MUN

maksātājiem, neatdalot, cik no tiem ir pašnodarbinātas personas un cik ir tādas, kas strādā uzņēmumā, kuram ir piešķirts mikrouzņēmuma nodokļa maksātāja statuss.

Lai gan patentmaksas nesniedz sociālo aizsardzību, aizvien vairāk un vairāk cilvēku izvēlas maksāt patentmaksu, tādā veidā legalizējot savu saimniecisko darbību un atvieglojot savu grāmatvedības uzskaiti, jo, kā jau iepriekšējā nodaļā darba autore minēja, vienīgais, kam ir jāseko līdz patentmaksas, maksātājam ir, lai gada apgrozījums nepārsniegtu likumā noteikto summu.

Tālāk darba autore veica padziļinātāku izpēti par to, kādas ir grāmatvedības kārtošanas prasības un to īpatnības atkarībā no izvēlēta nodokļu maksāšanas režīma.

3. PAŠNODARBINĀTĀS PERSONAS GRĀMATVEDĪBAS KĀRTOŠANA

3.1. Grāmatvedības kārtošanas vispārīgie principi

Saskaņā ar Oksfordas vārdnīcu, grāmatvedība (angliski – *accounting*) ir finanšu kontu uzturēšanas process. [33, 11] Savukārt Amerikas grāmatvežu asociācija 1966. gadā definēja, ka grāmatvedība ir ekonomiskās informācijas identificēšanas, mērīšanas un attēlošanas process, lai pieņemtu informētu lēmumu. [29, 3]

Mācību literatūrā tiek sniegts skaidrojums, ka grāmatvedība ir ekonomiskās informācijas uztveršanas, reģistrācijas, sistematizācijas un uzkrāšanas process, kas nodrošina juridisko atbildību par saimnieciskajiem darījumiem un dod iespēju šīs informācijas lietotājiem pieņemt lēmumus un spriedumus. [31, 9]

Darba autore secina, ka grāmatvedība ir process, kas vērsts uz ekonomiskās informācijas uztveršanu, reģistrāciju un attēlošanu, lai informācijas lietotājs spētu pieņemt lēmumus.

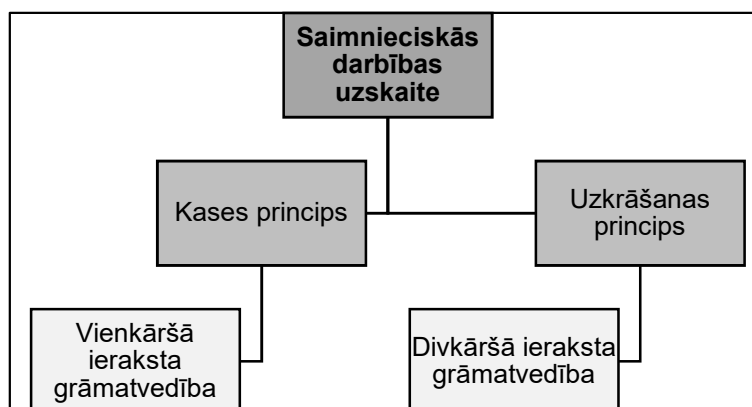
Veicot jebkāda veida saimniecisko darbību Latvijā, personai ir pienākums kārtot grāmatvedību saskaņā ar LR likumdošanu. Pamatprasības ir noteiktas LR likumā “Par grāmatvedību” un uz tā pamata izdotajos MK noteikumos.

Saskaņā ar LR likumu “Par grāmatvedību”, grāmatvedības sniegtajai informācijai jābūt patiesai, salīdzināmai, savlaicīgai, nozīmīgai, saprotamai un pilnīgai. Grāmatvedībai ir jānodrošina ieņēmumu un izdevumu norobežošana pa pārskata periodiem. [6, 2.p.] Kārtojot grāmatvedību, ir jāievēro šādas prasības:

- vērtības mērs – EUR; ja saimnieciskais darījums ir citā valūtā – jāizmanto Eiropas Centrālās bankas (turpmāk tekstā – ECB) publicētais EUR atsauces kurss;
- grāmatvedības reģistri ir jākārtoti latviešu valodā un kopā ar attaisnojuma dokumentiem jāglabā Latvijas teritorijā;
- grāmatvedības reģistros izdara ierakstus, kas pamatoti ar attaisnojuma dokumentiem;
- grāmatvedības reģistri tiek kārtoti katram taksācijas gadam atsevišķi. [6, 5.-7.p.]

Attaisnojuma dokuments ir dokuments, kurš apliecina saimnieciskā darījuma esamību. Ja kādam saimnieciskajam darījumam ir ārējs attaisnojuma dokuments, tam dodama priekšroka salīdzinājumā ar jebkuru iekšēju attaisnojuma dokumentu. Par ārēju attaisnojuma dokumentu uzskatāms dokuments, kas sastādīts citā uzņēmumā, kā arī tāds dokuments, kas sastādīts pašu uzņēmumā iesniegšanai citam uzņēmumam. Visi pārējie attaisnojuma dokumenti uzskatāmi par uzņēmuma iekšējiem attaisnojuma dokumentiem. [6, 7.p.]

Saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaitēi izmanto vienu no diviem uzskaites principiem (sk. 3.1. att.).

3.1. att. Uzskaites principi grāmatvedībā [30, 9]

Ja izmanto kases principu, tad ieņēmumus uzskaita, kad saņemta samaksa par darījumiem, bet izdevumus – kad tie ir apmaksāti. Darījumus atzīst atbilstoši naudas plūsmai. Izmantojot šo principu, grāmatvedībā ir jāizmanto **vienkāršā ieraksta grāmatvedība**.

Savukārt, ja izmanto uzkrāšanas principu, tad ieņēmumus uzskaita, kad ir notikusi preču pārdošana vai pakalpojuma sniegšana, pat ja atlīdzība par darījumu nav saņemta, savukārt izdevumus – tajā periodā, uz kuru šie izdevumi attiecas. Vienkāršāk izsakoties – darījumus atzīst periodā, kad tie notiek, neatkarīgi no norēķiniem. Izmantojot uzkrāšanas principu, grāmatvedībā ir jāizmanto **divkāršā ieraksta grāmatvedība**. [30, 9]

Persona, reģistrējot saimniecisko darbību, var izvēlēties, kāda veida uzskaites principus izmantos. LR likuma “Par grāmatvedību” 9. pants atļauj pašnodarbinātajām personām izvēlēties kārtot vienkāršā ieraksta grāmatvedību, bet tai pašā laikā, tai nav aizliegts izvēlēties arī divkāršā ieraksta grāmatvedību. Ja persona izvēlas kārtot grāmatvedību divkāršā ieraksta sistēmā, tad to dara vismaz 5 taksācijas periodus. [7, 11.¹.p.] Pēc tam, ja pašnodarbinātā persona vēlas, grāmatvedības kārtošanu var mainīt uz vienkāršā ieraksta grāmatvedību. Darba apjoma ierobežojuma dēļ autore neveica dziļāku izpēti par grāmatvedības kārtošanu divkāršā ieraksta sistēmā.

Atkarībā no izvēlēta nodokļu maksāšanas režīma personai ir jāreģistrē gūtie ienākumi un izdevumi:

- ja ir izvēlēties vispārējo nodokļu maksāšanas režīmu – IIN maksātāja saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnālā;
- autoratlīdzības saņēmējs – nav jāaizpilda īpašs žurnāls, ir jāuzskaita ienākumi, lai reizi ceturksnī varētu pareizi aprēķināt un iemaksāt valsts budžetā VSAOI un ja nepieciešams, taksācijas gadam beidzoties, aprēķināt un samaksāt IIN valsts budžetā;

- ja ir mikrouzņēmuma nodokļa maksātājs – MUN maksātāja saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnālā;
- ja maksā patentmaksu – nav jāaizpilda īpašs žurnāls, ir jāseko līdzi gada ienākumu kopsummai;

Šajā apakšnodaļā darba autore secina, ka grāmatvedība ir process, kas vērsts uz ekonomiskās informācijas uztveršanu, reģistrāciju un attēlošanu, lai informācijas lietotājs spētu pieņemt lēmumus.

LR likumdošana nosaka, ka pašnodarbinātā persona drīkst kārtot vienkāršā ieraksta grāmatvedību, bet tai pašā laikā tai nav aizliegts izvēlēties divkāršā ieraksta grāmatvedību. Vienkāršā ieraksta grāmatvedība lieto kases principu – ienākumi un izdevumi tiek atdzīti, tad, kad tie ir faktiski notikuši (ir bijusi naudas kustība), savukārt divkāršā ieraksta grāmatvedība tiek kārtota pēc uzkrāšanas principa – ienākumi un izdevumi tiek atzīti tajā periodā, uz ko tie attiecas, neatkarīgi no tā vai par to ir samaksāta vai saņemta nauda.

Grāmatvedība ir kārojama latviešu valodā un par vērtības mēru ir jālieto EUR. Ja darījums notiek citā valūtā, tā, grāmatvedības reģistru vajadzībām, ir jāpārrēķina uz EUR, izmantojot ECB valūtas kursu. Visiem ierakstiem grāmatvedības reģistros ir jābūt pamatotiem ar attaisnojuma dokumentiem.

3.2. Saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaitē

Ja pašnodarbinātā persona izvēlas kārtot grāmatvedību vienkāršā ieraksta sistēmā, personai ir jākārt saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnāls (turpmāk – Žurnāls), atbilstoši MK noteikumu Nr. 188 “Kārtība, kādā individuālie komersanti, individuālie uzņēmumi, zemnieku un zvejnieku saimniecības, citas fiziskas personas, kas veic saimniecisko darbību, kārtā grāmatvedību vienkāršā ieraksta sistēmā” pielikumiem. Kārtojot grāmatvedību vienkāršā ieraksta sistēmā, grāmatvedības reģistros atspoguļo saimnieciskās darbības naudas plūsmu, tās veidošanās avotus un izlietojumu un saimnieciskajā darbībā izmantotās un iegūtās mantas stāvokļa izmaiņas, lai fiksētu nodokļu aprēķināšanai nepieciešamos datus, kā arī veiktu mantas un norēķinu kontroli. [17, 3.p.]

Pēc autores domām minētais Žurnāls (sk. 5. pielikums un 11. pielikums) ir izveidots tā, lai atvieglotu pašnodarbinātai personai to aizpildīt precīzi. Ja ir nepieciešams, kolonnas, kuras

netiek izmantotas, persona var izņemt, vai tieši otrādi – pievienot jaunas kolonnas, ja persona uzskata, ka tas var atvieglot žurnāla lietošanu.

Saskaņā ar MK noteikumiem Žurnālu drīkst kārtot gan papīra formā, gan elektroniski.

Ja žurnālu kārtot papīra reģistra veidā, žurnāla lapas numurē no pārskata (taksācijas) gada sākuma augošā secībā, caurauklo, pēdējā lapā norāda lapu skaitu, un apliecina ar personas parakstu un zīmogu, ja tāds ir. Savukārt, ja žurnālu kārtot elektroniski, nodrošina tā izdruku. Pārskata (taksācijas) gada beigās vai, ja nepieciešams agrāk, izdrukas papīra reģistra veidā brošē hronoloģiskā secībā. [17, 6.-7.p.]

Neatkarīgi no izvēlētās kārtošanas formas, visi Žurnāli ir jāuzglabā atbilstoši LR likuma “Par grāmatvedību” 10. panta prasībām – 10 gadi.

Žurnālu kārtot saskaņā ar šādām prasībām:

- Žurnālu iekārto katram taksācijas gadam – katra gada sākumā norāda skaidrās un bezskaidrās naudas atlikumus (tiem jāsakrīt ar iepriekšējā gada beigu atlikumu);
- Žurnālu kārtot pa mēnešiem, hronoloģiski izdarot ierakstus par visiem ienākumiem un izdevumiem, aizpilda visas nepieciešamās ailes. Mēneša beigās aprēķina un uzrāda darījumu summu konkrētajā mēnesī un summas no gada sākuma kopsummu, norāda naudas līdzekļu atlikumus;
- ierakstus Žurnālā pamato ar ārējiem vai iekšējiem attaisnojuma dokumentiem;
- Žurnālā norāda tikai tos ārpus saimnieciskās darbības gūtos ieņēmumus, kurus persona iegulda saimnieciskajā darbībā;
- Žurnālā norāda tikai tos ar saimnieciskās darbības ieņēmumu gūšanu nesaistītos izdevumus, kuri radušies, personai izņemot līdzekļus no saimnieciskajā darbībā gūtajiem ieņēmumiem, lai tos izlietotu personiskajām vajadzībām. [17, II]

Naudas līdzekļu uzskaitē

Pašnodarbinātās personas saimnieciskajā darbībā, atšķirībā no citām juridiskajām uzņēmējdarbības formām, naudas līdzekļus var tērēt gan saimnieciskās darbības vajadzībām, gan privātajām. Šie naudas izlietojumi nav strikti jānodala viena no otra, kā tas būtu jādara, strādājot citās juridiskās formās. Tāpat pašnodarbinātā persona brīvi, jebkurā brīdī, var ieguldīt vai izņemt līdzekļus no saimnieciskās darbības.

Žurnāla tiek atspoguļoti gan skaidras naudas darījumi, gan kredītiestāžu kontu naudas kustības. Ja saimnieciskie darījumi notiek citā valūtā, kas nav EUR, tad šī summa ir jāpārrēķina uz EUR, izmantojot ECB ārvalstu valūtas kursu. Saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 188 “Kārtība, kādā individuālie komersanti, individuālie uzņēmumi, zemnieku un zvejnieku saimniecības, citas fiziskas personas, kas veic saimniecisko darbību, kārtot grāmatvedību vienkāršā ieraksta

sistēmā”, ja kasē vai kredītiestādes kontā pārskata (taksācijas) gada beigās ir nauda ārvalsts valūtā, to pārrēķina uz EUR saskaņā ar ECB ārvalstu valūtas kursu, kas ir spēkā pārskata (taksācijas) gada pēdējās dienas beigās (kursu ieraksta žurnālā). Ja nepieciešams, pārrēķinu var veikt arī mēneša beigās saskaņā ar ECB ārvalstu valūtas kursu, kas ir spēkā attiecīgā mēneša pēdējās dienas beigās (kursu ieraksta žurnālā). Pēc ārvalsts valūtas atlikumu pārrēķināšanas iegūto novērtējuma palielinājumu žurnālā ieraksta ieņēmumos, bet novērtējuma samazinājumu – izdevumos. [17, 15.p.] Kā jau iepriekš darba autore minēja, katram ierakstam Žurnālā ir jābūt pamatotam ar attaisnojuma dokumentu, tāpēc naudas līdzekļu izmaiņas valūtas kursu svārstību ietekmē jāpamato, sagatavojot grāmatvedības izziņu.

Pēc autores domām, ja saimnieciskajā darbībā notiek darījumi arī ārvalstu valūtā, tad, lai atvieglotu naudas līdzekļu uzskaiti, būtu nepieciešams papildus ieviest Žurnālā ailes šo līdzekļu uzskaiti un ārvalstu valūtas kursa pierakstīšanai.

Skaidras naudas darījumus reglamentē MK noteikumi Nr. 584 “Kases operāciju uzskaites noteikumi”. Skaidrās naudas saņemšana vai izdošana tiek pamatota ar ārējo dokumentu (rēķins, pavadzīme, EKA čeks, kvīts utt.) vai, ja tāds nav pieejams, tad ar kases orderi. Pašnodarbinātai personai jāatceras, ka izmantojot norēķinos skaidro naudu, ir jāievēro šādi skaidras naudas darījumu ierobežojumi:

- katru mēnesi līdz 15.datumam jādeklarē visi iepriekšējā mēneša laikā savstarpēji skaidrā naudā veiktie darījumi (neatkarīgi no tā, vai darījums notiek vienā operācijā vai vairākās operācijās), kuru summa pārsniedz 1 500 EUR. Nodokļu maksātājiem nav atļauts veikt skaidrā naudā darījumus, kuru summa pārsniedz 7 200 EUR (neatkarīgi no tā, vai darījums notiek vienā operācijā vai vairākās operācijās);
- atsevišķos darījumu veidos drīkst norēķināties tikai ar bezskaidru naudu – vairumtirdzniecība, būvniecība, utt.. [9, 30.p.]

Par laicīgu skaidrās naudas darījumu nedeklarēšanu par darījumiem, kas lielāki nekā 1 500 EUR, fiziskai personai var uzlikt sodu 3% apmērā no nedeklarētās summas. Savukārt, ja tiek pārkāpti 7 200 EUR ierobežojumi, var tikt uzlikts sods 15% apmērā no darījuma summas (gan fiziskām, gan juridiskām personām). [2, 159.⁷.p.]

Lai savā saimnieciskajā darbībā izmantotu kvītis, ir jāiegādājas kvīšu grāmatiņa un tā ir jāreģistrē VID (izmantojot EDS vai ejot uz jebkuru klientu apkalpošanas nodaļu). Uz kvīšu grāmatiņas vāka norāda šādu informāciju:

- nodokļu maksātāja nosaukums (fiziskai personai – vārds, uzvārds), nodokļu maksātāja reģistrācijas kods (ar PVN apliekamai personai – VID piešķirtais ar PVN apliekamās personas numurs) un juridiskā adrese (fiziskai personai – deklarētā dzīvesvieta);

- kvīšu grāmatiņā esošo kvīšu skaits, sērija un numuri (no–līdz);
- kvīšu reģistrācijas datums VID. Kvīšu reģistrāciju ar parakstu un zīmogu apliecina VID atbildīgā amatpersona vai nodokļu maksātāja atbildīgā persona, ja grāmatiņās brošētās kvītis reģistrētas, izmantojot EDS. [23, 69.p.]

Tāpat pašnodarbinātajai personai jāatceras, ka, ja tā lieto reģistrētās kvītis, tad par katru kalendāra gada ceturksni līdz tam sekojošā mēneša 25. datumam iesniedz VID pārskatu par numurēto un VID reģistrēto kvīšu izlietojumu. [23, 77.p.]

Pēc autores domām, ņemot vērā skaidrās naudas ierobežojumus un sodus par to pārkāpšanu, pašnodarbinātajai personai būtu ieteicams pēc iespējas vairāk darījumus kārtot ar bezskaidras naudas pārskaitījumiem. Kā vēl vienu pozitīvu bezskaidras naudas lietošanas aspektu darba autore var minēt, ka, saskaņā ar iepriekš minētajiem MK noteikumiem Nr. 188, ja saimnieciskajā darbībā tiek lietota tikai bezskaidra nauda, tad persona ir atbrīvota no uzskaites žurnāla kārtošanas.

Izvēloties veikt darījumus ar bezskaidras naudas pārskaitījumiem, pašnodarbinātai personai ir ieteicams atvērt speciāli saimnieciskai darbībai paredzētu bankas kontu vai kontus. Par visiem kontiem, kas tiek izmantoti saimnieciskajai darbībai ir jāpaziņo VID. Visi saimnieciskie darījumi tiek apstiprināti, pamatojoties uz kredītiestādes izsniegtajiem konta izrakstiem.

Ieņēmumi

Ieņēmumi veidojas no ikdienas saimnieciskās darbības, piemēram, preču un pakalpojumu pārdošanas, nopelnītiem procentiem, dividendēm, saņemtās īres maksas utt. [29, 77]

Saskaņā ar LR likuma “Par iedzīvotāju ienākumu nodokli”, par saimnieciskās darbības ieņēmumiem drīkst atdzīt:

- ieņēmumi no preču, darbu un pakalpojumu pārdošanas;
- ieņēmumi no īpašuma un telpu iznomāšanas vai izīrēšanas;
- summas, kas saņemtas soda naudas veidā;
- citi saimnieciskās darbības ieņēmumi. [7, 11.p.]

Darba autore uzsver, ka ieņēmumos var būt tādi ieņēmumi, par kuriem ir jau ieturēti nodokļi izmaksas brīdī vai par kuriem nodokļi nav jāmaksā. Šādi ieņēmumi var būt:

- ienākumi no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas, ja tie nepārsniedz 3 000 EUR gadā;
- dividendes, dividendēm pielīdzināms ienākums, ja izmaksas brīdī ir ieturēts IIN, vai tam pielīdzināms nodoklis;

- apdrošināšanas atlīdzības, kuras izmaksājušas LR reģistrētas apdrošināšanas sabiedrības;
- izložu un azartspēļu laimesti, ja laimesta kopsumma taksācijas gada laikā nepārsniedz 3 000 EUR;
- stipendijas līdz 280 EUR mēnesī;
- kompensācijas izmaksas likumos un MK noteikto normu ietvaros;
- u.c. [7, 9.p.]

Autore vērs uzmanību, ka šādi ieņēmumi ir jāatspoguļo Žurnāla ailē “Neapliekamie ienākumi”. Savukārt Žurnāla ailē “Ieņēmumi, kas nav attiecināmi uz ienākuma nodokļa aprēķināšanu” tiek reģistrēti, piemēram, saņemtie kredīti vai personīgie ieguldījumi.

Darba autore tālāk aplūkos pašas veidotu piemēru, kuram aizpildīts Žurnāla piemērs ar saimnieciskās darbības ieņēmumiem un izdevumiem ir pieejams 5. pielikumā.

3.1. tabula

Saimnieciskās darbības ieņēmumu uzskaitē, 2019. gada janvāris*

Saimnieciskais darījums	IENĒMUMI, EUR			
	ieņēmumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem	neapliekamie ienākumi	ieņēmumi, kas nav attiecināmi uz ienākuma nodokļa aprēķināšanu	kopā (13.-17.aile)
5	14	16	17	18
Īpašnieks ieguldīja saimnieciskajā darbībā no saviem līdzekļiem			1 500	1 500
Klients apmaksājis rēķinu	4 700			4 700
Saņemta apdrošināšanas atlīdzība par pagājušā mēnesi plūdu radītajiem zaudējumiem ražošanas telpā		800		800
Banka ieskaitīja kontā kredīta summu			4 000	4 000
KOPĀ	4 700	800	5 500	11 000

*Darba autores veidota tabula

Pēc darba autores veidotā piemēra (sk. 3.1. tab.), var redzēt, ka kopējie ieņēmumi pašnodarbinātajai personai ir 11 000 EUR, bet tikai daļa no tiem attiecas uz saimnieciskās darbības ieņēmumiem, kas attiecināmi uz IIN aprēķināšanu. Ieguldījums, ko veicis pats īpašnieks un bankas kredīts netiek attiecināts uz IIN aprēķināšanu, savukārt apdrošināšanas atlīdzība ir neapliekams ienākums. Pēc šo ienākumu atskaitīšanas, autores dotajā piemērā, uz IIN attiecināmie ienākumi ir tikai 4 700 EUR.

Izdevumi

Izdevumi veidojas saimnieciskās darbības nodrošināšanas procesā, piemēram, algas, nodokļi, reklāma, izejmateriālu iegāde, utt. [29, 77]

Saimnieciskās darbības izdevumi vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā ir klasificējami divās kategorijās – izdevumi, kas iekļaujami pilnā apmērā, un izdevumi, kas nepārsniedz 80% no saimnieciskās darbības ieņēmumiem.

Saskaņā ar LR likuma “Par iedzīvotāju ienākumu nodokli”, par saimnieciskās darbības saistītajiem izdevumiem tiek ieskaitīti (nepārsniedzot 80% no ieņēmumiem):

- par iegādātām izejvielām, materiāliem, pusfabrikātiem, izstrādājumiem, par inventāru, kura vērtība nepārsniedz 1 000 EUR, par precēm, kurināmo un enerģiju;
- komandējumu, reklāmas, kancelejas, pasta, komunikāciju, mārketinga un mākslas darbu taksācijas izdevumi;
- izdevumi, kas saistīti ar pamatlīdzekļu kārtējo remontu;
- nomas un īres maksa;
- izdevumi par darbinieku izglītošanu un kvalifikācijas paaugstināšanu;
- procentu maksa par banku kredīta vai līzings pakalpojumu izmantošanu, izņemot soda naudas maksājumus;
- maksa par licenci;
- LR noteikto nodokļu (izņemot iedzīvotāju ienākuma nodokli un pievienotās vērtības nodokli) un nodevu (izņemot valsts nodevu par prasības pieteikumu tiesā) maksājumi valsts vai pašvaldības budžetā;
- citi izdevumi, kas saistīti ar saimniecisko darbību un nepieciešami tās nodrošināšanai, saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem. [7, 11.p.]

Savukārt ar saimniecisko darbību saistītajos izdevumos ir iekļaujami pilnā apmērā šādi izdevumi:

- darba alga un darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, tai skaitā solidaritātes nodoklis, ko saimnieciskās darbības veicējs maksā par saviem darbiniekiem;
- nekustamā īpašuma nodoklis;
- pamatlīdzekļu nolietojums
- kompensācijas īrniekiem par dzīvojamo telpu atbrīvošanu un īres līguma laušanu sakarā ar dzīvojamās telpas kapitālremontu vai telpu pārbūvi saimnieciskās darbības veikšanai. [7, 11.p.]

Darba autore uzsver, ka, ja saistīto izdevumu kopsumma pārsniedz 80% no darbības ieņēmumiem, tad vispirms tiek ņemti vērā izdevumi, kas iekļaujami pilnā apmērā, un tikai pēc tam pārējie izdevumi. Izdevumu summu, kura netiek piemērota apliekamā ienākuma noteikšanai, tiek pārnesta uz nākamā gada izdevumiem (sk. 3.2. tab.)

Ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamā ienākuma aprēķins 2018. gadā*

SITUĀCIJA 1		SITUĀCIJA 2	
Nosaukums	EUR	Nosaukums	EUR
Saimnieciskās darbības ieņēmumi	8 000	Saimnieciskās darbības ieņēmumi	8 000
Izdevumu ierobežojums (80% no ieņēmumiem)	6 400	Izdevumu ierobežojums (80% no ieņēmumiem)	6 400
Saimnieciskās darbības izdevumi	7 000	Saimnieciskās darbības izdevumi	9 000
pamatlīdzekļu nolietojums	800	pamatlīdzekļu nolietojums	800
		darba alga un darba devēja VSAOI	7 500
pārējie izdevumi	6 200	pārējie izdevumi	700
Apliekamais ienākums	1 600 =8000-800-(6400-800)	Apliekamais ienākums	-300 =8000-800-7500
Uz nākamo gadu attiecināmie izdevumi	600 =7000-6400	Uz nākamo gadu attiecināmie zaudējumi	1 000 =9000-8000

* Darba autores veidota tabula

Pēc darba autores dotā piemēra 3.2. tabulā redzams, ka pirmajā situācijā gada apliekamais ienākums ir 1 600 EUR, no šī ienākuma būs jāsamaksā IIN 20% apmērā – 320 EUR, un uz nākamo gadu attiecināmie izdevumi ir 600 EUR. Savukārt otrajā situācijā apliekamais ienākums neveidojas, jo izdevumi, kas attiecināmi pilnā apmērā ir lielāki nekā saimnieciskās darbības ieņēmumi. Tāpat saimnieciskās darbības veicējam nebūs jāmaksā arī minimālais IIN 50 EUR apmērā, jo persona ir veikusi VSAOI iemaksas par darbiniekiem.

Likums nosaka, ka šo 80% izdevumu ierobežojumu nepiemēro gadā, kad reģistrējas par pašnodarbināto personu, tāpat sekojošajā nākamajā gadā un gadā, kad persona pārtrauc savu saimniecisko darbību. [7, 11.p.]

Par saimnieciskās darbības nesaistītajiem izdevumiem tiek uzskatīti:

- pašnodarbinātās personas atpūtas, izklaides vai ar saimniecisko darbību nesaistīti ceļojumi;
- ziedojumi, ja tie nav ziedoti sabiedriskā labuma organizācijai vai tml.;
- soda naudas;
- u.c. [16, 8.p.]

Visi ar saimniecisko darbību nesaistītie izdevumi ir jāreģistrē Žurnāla ailē – “Ar saimniecisko darbību nesaistītas izmaksas”, savukārt, ja persona ir paņēmusi kredītu, tad ailē “Izdevumi, kas nav attiecināmi uz ienākuma nodokļa aprēķinu” tiek rakstīta atdotā kredīta pamatsumma. Tāpat šeit tiek uzskaitīts arī samaksātais IIN. Autore uzsver, ka šajā pašā ailē ir jāreģistrē izdevumi, kas radušies iegādājoties pamatlīdzekļi (sk. 3.3. tab.).

Var būt situācija, kad noteiktas mantas lieto gan saimnieciskajā darbībā gan privātajām vajadzībām (telefons, transportlīdzeklis, telpas), tad tādi izdevumi tiek atzīti saskaņā ar LR likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”:

- saimnieciskās darbības izmaksās var ieskaitīt tikai to ar telpas vai mantas izmantošanu saistīto izdevumu daļu, kas attiecas uz saimniecisko darbību, ja iespējams objektīvi noteikt šādu proporciju un to dokumentāri pamatot;
- ja minēto proporciju nevar objektīvi noteikt un dokumentāri pamatot, maksātājs saimnieciskās darbības izdevumos iekļauj 70% no attiecīgajiem saimnieciskās darbības izdevumiem;
- personīgā vieglā automobiļa ekspluatācijas izmaksas (arī izdevumus par degvielu) izdevumos ietver proporcionāli saimnieciskās darbības vajadzībām nobraukto kilometru skaitam, pamatojoties uz detalizēti izstrādātiem maršrutiem, bet ne vairāk kā par 70%
- ja maksātājam nav atbilstoši noformētu attaisnojuma dokumentu par personīgā vieglā automobiļa izmantošanu, izdevumos ietver ne vairāk par 50% no faktiskajām izmaksām. [7, 11.⁵.p.]

Darba autore uzsver, ka ir svarīgi saprast, cik daudz tiek tērēts personīgais transportlīdzeklis saimnieciskajai darbībai. Tikai pareizi aizpildīta ceļazīme dod iespēju saistītajos izdevumos norakstīt 70% ar transportlīdzekli saistītās izmaksas – degviela, apdrošināšana, kārtējie remontdarbi, utt. Ja transportlīdzekļa izmaksas ir pietiekami lielas, personai būtu jāapsver iespēja iekārtot un aizpildīt ceļazīmes. Tāpat darba autore uzsver, ka, ja persona ir sākusi pildīt ceļazīmes, tad tas ir jādara visus mēnešus taksācijas gadā. Nevar būt situācija, ka vienu mēnesi pilda, nākamo nepilda, pēc tam atkal pilda. Lēmums par ceļazīmju pildīšanu vai nepildīšanu ir jāpieņem līdz taksācijas gada sākumam.

3.3. tabula

Saimnieciskās darbības izdevumu uzskaitē vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā, 2019. gada janvāris*

Saimnieciskais darījums	IZDEVUMI, EUR				
	izdevumi, kas saistīti ar citiem saimnieciskās darbības veidiem	proporcionāli sadalāmie izdevumi	ar saimniecisko darbību nesaistītās izmaksas	izdevumi, kas nav attiecināmi uz ienākuma nodokļa aprēķināšanu	kopā (19.-23.aile)
5	20	21	22	23	24
Samaksāts nekustamā īpašuma nodoklis par 2019. gadu par ražošanas telpām	850.00				850.00
Samaksāts VSAOI par 4. ceturksni (2018)	414.74				414.74
Samaksāta obligātā pensiju apdrošināšana				100.00	100.00

3.3. tabulas turpinājums

Saimnieciskais darījums	IZDEVUMI, EUR				
	izdevumi, kas saistīti ar citiem saimnieciskās darbības veidiem	proporcionāli sadalāmie izdevumi	ar saimniecisko darbību nesaistītās izmaksas	izdevumi, kas nav attiecināmi uz ienākuma nodokļa aprēķināšanu	kopā (19.-23.aile)
Samaksāts par zobārstniecības pakalpojumiem			90.00		90.00
Iepildīts benzīns transportlīdzeklī (netiek rakstīta ceļazīme)		20.00	20.00		40.00
Ziedojums suņu patversmei (nav sabiedriskā labuma organizācijas statuss)			100.00		100.00
Apmaksāts telefona rēķins		7.00	3.00		10.00
Apmaksāt viesnīcas rēķins (izklaides brauciens)			150.00		150.00
Apmaksāt viesnīcas rēķins (konferences apmeklējums)	200.00				200.00
Samaksāts ikmēneša kredīta maksājums (pamatsumma)				400.00	400.00
Samaksāts ikmēneša kredīta maksājums (procenti)	90.00				90.00
Iegādāti izejmateriāli	1 500.00				1 500.00
Iegādāta ražošanas iekārta				4 800.00	4 800.00
Īpašnieks izņēma naudu savam patēriņam				1 000.00	1 000.00
Samaksās IIN avansa maksājums				300.00	300.00
KOPĀ:	3 054.74	27.00	363.00	6 600.00	10 044.74

*Darba autores veidota tabula

Darba autore sniedz turpinājumu pašas veidotajam piemēram (sk. 5. pielikums), 3.3. tabulā ir apkopoti pašnodarbinātās personas izdevumi. Pēc tabulas datiem var redzēt, ka kopējie pašnodarbinātās personas izdevumi ir 10 044,74 EUR un pirmajā brīdī varētu domāt, ka personai ar IIN apliekamais ienākums varētu būt ļoti mazs, bet uz saimniecisko darbību var attiecināt tikai 3 081,74 EUR (saimnieciskās darbības izdevumi un proporcionāli sadalāmie izdevumi). Tādus izdevumus kā pamatlīdzekļu iegādi, kredīta apmaksa un avansā samaksātais IIN neiekļauj attaisnotajos izdevumos. Tāpat izdevumos nedrīkst iekļaut personīgajam patēriņam izņemto vai iztērēto naudu.

Ja ir iegūts mikrouzņēmuma nodokļa maksātāja statuss, tad ieņēmumu uzskaitē notiek tieši tāpat kā maksājot nodokļus vispārējā kārtībā. Kaut arī nodokļu aprēķinu vajadzībām MUN maksātājam ir svarīgi pareizi uzskaitīt saimnieciskās darbības ieņēmumus (nodokli aprēķina tikai no saimnieciskās darbības ieņēmumiem, neņemot vērā saimnieciskās darbības izdevumus), tas neatbrīvo personu no izdevumu uzskaites. Autore vērš uzmanību, ka esot MUN statusā saimnieciskās darbības veicējam ir jāievēro izdevumu uzskaites atšķirības no vispārējā nodokļu maksāšanas režīma. Pašnodarbinātajai personai ir mēneša algas ierobežojums (attiecas gan uz īpašnieku, gan uz katru darbinieku, ja tādi ir) – 720 EUR. Šajos 720 EUR ietilpst visi izdevumi, kas personai radušies mēneša laikā un ko var pielīdzināt darba algai (sk. 3.4. tab. un 11. pielikumu)

Saimnieciskās darbības izdevumu uzskaitē MUN statusā, 2019. gada janvāris*

Saimnieciskais darījums	IZDEVUMI, EUR				
	darba alga un tai pielīdzināmie izdevumi	samaksātais mikrouzņēmumu nodoklis	citi izdevumi, kas saistīti ar saimniecisko darbību	ar ieņēmumu gūšanu nesaistītie izdevumi	kopā (18.-21.aile)
5	18	19	20	21	22
Iepildīts benzīns transportlīdzeklī (netiek rakstīta ceļa zīme)	15.00		15.00		30.00
Iegādāts dators			1 100.00		1 100.00
Iegādāts papīrs			12.50		12.50
Samaksāts MUN		528.47			528.47
Apmaksāts telefona rēķins	4.35		10.15		14.50
Īpašnieks izņēma naudu savam patēriņam	700.65				700.65
KOPĀ:	720.00	528.47	1 137.65	0.00	2 386.12

* Darba autores veidota tabula

Pēc 3.4. tabulas un 11. pielikuma datiem var redzēt, ka MUN maksātājam mēnesī ir bijuši 3 000 EUR lieli ieņēmumi. Kaut arī pašnodarbinātā persona iegādājās datoru, kura vērtība pārsniedz 1 000 EUR, šos izdevumus drīkst norādīt ailē “citi izdevumi, kas saistīti ar saimniecisko darbību”, jo MUN maksātājam nav jāreķina pamatlīdzekļu nolietojums (nolietojums neietekmē aprēķināto mikrouzņēmuma nodokli), bet ir jāizveido pamatlīdzekļu uzskaites kartiņu, jo, ja persona nākamajā taksācijas gadā zaudēs MUN statusu vai izlems pāriet uz vispārējo nodokļu maksāšanas režīmu, tai būs nepieciešams sākt aprēķināt pamatlīdzekļu nolietojumu.

Žurnāla 21. ailē “ar ieņēmumu gūšanu nesaistītie izdevumi” galvenokārt tiek norādītas atdotās aizņēmumu summas un tad, ja pašnodarbinātā persona ir PVN maksātāja – šajā ailē norāda PVN priekšnodokļa un valsts budžetā samaksāto PVN summu.

Pašnodarbinātajai personai ir svarīgi pievērst uzmanību Žurnāla 18. ailei “darba alga un tai pielīdzināmie izdevumi”. Ja personai nav nodarbināti darbinieki, tad šīs ailes kopsumma mēneša beigās nedrīkst pārsniegt 720 EUR, pretējā gadījumā, maksājot MUN, būs jāaprēķina un jāsamaksā papildu nodoklis kā arī ar nākamo taksācijas gadu persona zaudēs MUN statusu. Ja personai ir darbinieki, tad katram no darbiniekiem darba algas un tiem pielīdzināmi maksājumi kopā nedrīkst pārsniegt 720 EUR.

Šajā apakšnodaļa darba autore secina, ka darījumus saimnieciskajā darbībā var veikt gan skaidrā naudā, gan ar bankas pārskaitījumu. Ja tiek izmantoti bezskaidras naudas norēķini, par izmantotajiem kontiem ir jāpaziņo VID. Tāpat ir strikti jāievēro skaidrās naudas ierobežojumi – ja darījumā skaidrās naudas summa pārsniedz 1 500 EUR, tad līdz nākamā mēneša 15.

datumam ir jādeklarē šāds skaidrās naudas darījums. Viena darījuma ietvaros skaidrās naudas samaksa nedrīkst pārsniegt 7 200 EUR. Ja kāds no ierobežojumiem tiek pārkāpts, var draudēt naudas sods.

Ja pašnodarbinātā persona plāno izmantot saimnieciskajā darbībā kvīšu grāmatiņas, tad tās ir jāreģistrē VID un par katru ceturksni ir jāsniedz pārskats par to izlietojumu.

Saimnieciskās darbības ieņēmumos drīkst attiecināt ieņēmumus no preču un pakalpojumu pārdošanas, īpašuma un telpu iznomāšanas vai izīrēšanas, u.c. Ja ir tādi ieņēmumi, par kuriem nodokļi nav jāmaksā vai izmaksas brīdī tie ir jau ieturēti, tad šādi ieņēmumi ir jāuzrāda Žurnālā “Neapliekamie ienākumi” vai “Ieņēmumi, kas nav attiecināmi uz ienākuma nodokļa aprēķināšanu”

Saimnieciskās darbības izdevumi ir klasificējami kā izdevumi, kas iekļaujami pilnā apmērā, un pārējie izdevumi. Šāds sadalījums pastāv, jo izdevumos, IIN aprēķināšanas vajadzībām, drīkst iekļaut tikai 80% no ieņēmumiem apmērā. Ja izdevumi ir vairāk nekā 80% no ieņēmumiem, tad priekšroka tiek dota izdevumiem, kas iekļaujami pilnā apmērā. Tā izdevumu daļa, kas netiek piemērota IIN aprēķināšanas vajadzībām, tiek pārnesta uz nākamo gadu.

Ja telpas vai mantas tiek lietotas gan privātajām vajadzībām gan saimnieciskajā darbībā (telefons, interneta pieslēgums, utt.), tad ar tiem saistītos izdevumus drīkst iekļaut proporcionāli (ja ir iespējams objektīvi noteikt un dokumentāli pamatot) vai, ja nevar noteikt objektīvu proporciju – 70% no attiecīgajām izmaksām. Savukārt, ja tiek izmantots transportlīdzeklis, tad vai nu ir jāaizpilda ceļazīmes un tad drīkst iekļaut līdz 70% no izdevumiem, vai neaizpildot ceļazīmi – drīkst iekļaut līdz 50% no izdevumiem.

Ja pašnodarbinātā personai ir MUN statuss, tad tai ir jāaizpilda MUN saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnāls. Nodokļu aprēķināšanas vajadzībām ir nepieciešami tikai saimnieciskās darbības ieņēmumi, bet tas neatbrīvo personu no Žurnāla aizpildīšanas. Tā aizpildīšana ir līdzīga kā maksājot nodokļus vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā, tikai ir jāpievērš uzmanība, ka pamatlīdzekļus var norakstīt izdevumos uzreiz (ir jāizveido pamatlīdzekļu kartiņa) un “darba alga un tai pielīdzināmie izdevumi” vienai personai nedrīkst pārsniegt 720 EUR mēnesī.

3.3. Pamatlīdzekļu uzskaitē un nolietojums

Oxfordas vārdnīca pamatlīdzekļus (angliski – *fixed assets*) definē kā aktīvus, kas iegādāti ilgtermiņa lietošanai un tie, visticamāk, netiks ātri pārvērsti (pārdoti) naudā. [33, 654]. Pamatlīdzekļi ir aktīvi, ko izmanto saimnieciskās darbības nodrošināšanai un ir paredzēti lietot ilgāk nekā vienu gadu.

Līdz 2017. gada 31. decembrim bija spēkā LR likuma “Par iedzīvotāju ienākumu nodokli” 11. panta 3. daļa, kas noteica, ka par pamatlīdzekli var atzīt tādu aktīvu, kura vērtība ir lielāka par 427 EUR, taču, sākot ar 2018. gada 1. janvāri, par pamatlīdzekli drīkst atzīt tādu aktīvu, kura iegādes vērtība ir lielāka par 1 000 EUR. [7, 11.⁵.p.] Ja aktīva vērtība ir mazāka par likumā noteiktajiem 1 000 EUR, tad šos izdevumus noraksta saimnieciskās darbības izdevumos, neņemot vērā tā plānoto lietošanas ilgumu.

Pēc autores domām paaugstinot pamatlīdzekļa atzīšanas vērtības sliekšni, pašnodarbinātās personas var gan iegūt, gan zaudēt – atkarībā no saimnieciskās darbības apgrozījuma un izdevumu lieluma (sk. 3.5. tab.).

3.5. tabula

Apliekamā ienākuma, maksājot nodokļus vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā, izmaiņas atkarībā no iegādāto aktīvu cenām*

	Situācija 1	
	Pašnodarbinātais 1, EUR	Pašnodarbinātais 2, EUR
Ieņēmumi	4 500.00	3 500.00
Izdevumi	2 000.00	2 000.00
<i>80% no ieņēmumiem</i>	<i>3 600.00</i>	<i>2 800.00</i>
Apliekamais ienākums	2 500.00	1 500.00
Aprēķinātais IIN	500.00	300.00
	Situācija 2	
	Pašnodarbinātais 1, EUR	Pašnodarbinātais 2, EUR
Ieņēmumi	4 500.00	3 500.00
Izdevumi	2 000.00	2 000.00
Iegādāts dators	950.00	950.00
Iegādāts printeris	500.00	500.00
Izdevumi kopā	3 450.00	3 450.00
<i>80% no ieņēmumiem</i>	<i>3 600.00</i>	<i>2 800.00</i>
Apliekamais ienākums	1 050.00	700.00
Aprēķinātais IIN	210.00	140.00
Uz nākamo gadu attiecināmie izdevumi		650.00

* Darba autores veidota tabula

Ja apgrozījums ir pietiekami liels, tad iegādātie aktīvi līdz 1 000 EUR, iekļaujot tos pilnā apmērā izdevumos, var samazināt maksājamo IIN, kā tas ir redzams 3.5. tabulā attēlotajās situācijās “Pašnodarbinātajam 1” – iegādājoties 2 aktīvus, kuru vērtība ir zem 1 000 EUR katram, ir izdevies samazināt apliekamo ienākumu par 1 450 EUR un tādējādi maksājamais IIN ir samazinājies par 290 EUR. Ja saimnieciskās darbības apgrozījums ir neliels un ir jāiekļauj izdevumos iegādātie aktīvi pilnā vērtībā – var gadīties, ka tiek sasniegts 80% no ieņēmumiem

izdevumu ierobežojums un personai var nākties maksāt IIN, neattiecinot uz ienākumiem visu izdevumu summu (summa, kas pārsniedz 80% no ienākumiem, tiek pārnesta uz nākamā gada izdevumiem). 3.5. tabulā “Pašnodarbinātajam 2” apliekamais ienākums ir samazinājies tikai par 800 EUR un maksājamais IIN samazinājies par 160 EUR, līdz ar to daļa no izdevumiem pāriet uz nākamo gadu. Ja šim Pašnodarbinātajam arī nākamajā gadā būs arī lieli izdevumi, tad palielinātais pamatlīdzekļu vērtības sliekšnis nāk par sliktu, jo atkal var rasties situācija, ka daļa no izdevumiem pārnēsies uz nākamiem taksācijas gadiem. Ja personai nākamajā gadā būs mazi izdevumi, tad šāda situācija var nākt par labu.

Ja saimnieciskās darbības vajadzībām ir iegādāts aktīvs, kas tiek klasificēts kā pamatlīdzeklis, tad tam tiek izveidota pamatlīdzekļu uzskaites kartiņa un, grāmatvedības vajadzībām, tiek noteikta pamatlīdzekļa sākotnējā vērtība un derīgais lietošanas laiks, kā arī rēķināts pamatlīdzekļu nolietojums. Nolietojumu rēķina arī par pamatlīdzekļiem, kas pirkti finanšu līzingā (ar izpirkuma tiesībām), bet, ja pamatlīdzeklis iegādāts operatīvajā nomā (bez izpirkuma tiesībām), tad šādus izdevumus noraksta kā nomas maksājumus. Nolietojumu nerēķina objektiem, kas laika gaitā nezaudē vērtību (zemes gabali, neražojoši ilggadīgi stādījumi, juvelierizstrādājumi, utt.). [30, 45]

Lai noteiktu pamatlīdzekļa sākotnējo vērtību, tiek ņemti vērā šādi izdevumi (summēti):

- pirkšanas cena;
- citi tieši izdevumi – piegādes izmaksas, uzstādīšanas izmaksas, muitas nodokļi, izveidošanas izmaksas, darba samaksa un ar to saistītie nodokļi utt.
- ja ir ņemts kredīts aktīva iegādei, tad līdz aktīva nodošanai ekspluatācijā, var ietvert arī samaksātos aizņēmuma procentus. [17, 24.p.]

Ja pašnodarbinātā persona pamatlīdzekli veido ilgākā laika posmā (piemēram, ceļ biroju saimnieciskās darbības vajadzībām vai gaida pasūtītā aktīva piegādi), tad visus izdevumus, kas ar to ir saistīti nevar norakstīt izdevumos. Tie ir jāattiecina uz Žurnāla 23. aili “Izdevumi, kas nav attiecināmi uz ienākuma nodokļa aprēķināšanu”. Kad objekts ir pabeigts, vai saņemts un uzstādīts, sastāda pieņemšanas-nodošanas aktu par tā nodošanu ekspluatācijā – aktā norāda objekta sākotnējo vērtību, no kuras turpmāk aprēķina nolietojumu. [30, 46]

Ja pamatlīdzeklim tiek veikts kārtējais remonts (ēkai – kosmētiskais remonts), veidojot kārtējās izmaksas, tad šādus izdevumus noraksta uzreiz, bet, ja ir veikts kapitālais remonts, tad par šo izmaksu summu palielina pamatlīdzekļa atlikušo vērtību. Kapitālās izmaksas ir tās, kuru rezultātā ir būtiski palielinājies objekta ražošanas potenciāls vai pagarinājies tā ekspluatācijas laiks. [30, 46] Darba autore uzsver, ka, ja tiek veikti būtiski aktīva remontdarbi vai uzlabojumi, ir svarīgi to fiksēt darbu pieņemšanas-nodošanas aktā, norādot tajā visas izmaksas, kas bija

radušās remonta laikā, lai uz tā pamata varētu palielināt pamatlīdzekļa atlikušo vērtību un / vai pagarināt tā ekspluatācijas laiku.

Pamatlīdzekļu nolietojums ir šo aktīvu sākotnējās vērtības sistemātiska sadalīšana pa grāmatvedības pārskata periodiem un attiecināšana uz izmaksām to lietderīgās lietošanas laikā. Amortizācija nodrošina gan aktīvu sākotnējās vērtības attiecināšanu uz izmaksām, gan līdzekļu uzkrāšanu jaunu aktīvu iegādei. [32, 23]

Ja pamatlīdzeklis ir iegādāts pēc 2018. gada 1. janvāra, tad uz to attiecas LR likuma "Par iedzīvotāju ienākumu nodokli" 11.⁵ pants, bet ja tas ir bijis iegādāts un par to aprēķināts nolietojums līdz 2017. gada 31. decembrim, tad var izvēlēties kādu aprēķina metodi šiem pamatlīdzekļiem piemērot (pēc izvēles izdarīšanas, metodi mainīt vairāk nedrīkst):

- turpināt rēķināt nolietojumu likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 13. pantā (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2017. gada 31. decembrim) noteiktajā kārtībā;
- turpināt rēķināt nolietojumu likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" 13. pantā (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2017. gada 31. decembrim) noteiktajā kārtībā, nepiemērojot nodokļa likmei noteikto divkārtšo apmēru un koeficientu. [7, 128. p.p.]

Pamatlīdzekļu nolietojuma aprēķināšanas kārtība, atkarībā no pamatlīdzekļa iegādes vai nodošanas ekspluatācijā datuma, ir apkopota 3.6. tabulā.

3.6. tabula

Pamatlīdzekļu nolietojuma aprēķināšanas kārtība*

Pamatlīdzekļa nodošana ekspluatācijā	Līdz 2017. gada 31. decembrim		No 2018. gada 1. janvāra	
Vērtība, pēc kuras tiek atdzīts pamatlīdzeklis	427 EUR		1 000 EUR	
Nolietojuma aprēķināšanas metode	Pēc izvēles izdarīšanas, metodi mainīt nedrīkst		Metodi drīkst mainīt reizi 10 gados, norādot maiņas iemeslu	
	Likuma "Par uzņēmuma ienākuma nodokli" 13. panta noteiktā kārtība	Likuma "Par uzņēmuma ienākuma nodokli" 13. panta noteiktā kārtība, nepiemērojot divkārtšo apmēru un koeficientu	Degresīvā metode	Lineārā metode
Ēkas, būves, ilggadīgie stādījumi	10%	5%	5%	35 gadi
Dzelzceļa ritošais sastāvs un tehnoloģiskās iekārtas, jūras un upju flotes transportlīdzekļi, flotes un ostu tehnoloģiskās iekārtas, enerģētiskās iekārtas	20%	10%	10%	10 gadi

3.6. tabulas turpinājums

Pamatlīdzekļa nodošana ekspluatācijā	Līdz 2017. gada 31. decembrim		No 2018. gada 1. janvāra	
Skaitļošanas iekārtas un to aprīkojums, tai skaitā drukas ierīces, informāciju sistēmas, datoru programmprodukti un datu uzkrāšanas iekārtas, sakaru līdzekļi, kopētāji un to aprīkojums	70%	35%	35%	3 gadi
Vieglās automašīnas (vērtībā līdz 50 000 EUR) un motocikli	30%	20%	20%	5 gadi
Pārējie pamatlīdzekļi	40%	20%	20%	5 gadi
Pamatlīdzekļa atlikušās vērtības norakstīšana izdevumos	Ja atlikusī vērtība pēc nolietojuma atskaitīšanas taksācijas perioda beigās nepārsniedz 71,14 EUR		Ja atlikusī vērtība pēc nolietojuma atskaitīšanas taksācijas perioda beigās nepārsniedz 75 EUR	
Izmantojamās veidlapas	MK noteikumu Nr. 556 (pieņemts: 04.07.2006.) 9.-15. pielikums		MK noteikumu Nr. 899 (pieņemts: 21.09.2010.) 4. ³ pielikums	

* Darba autores veidota tabula, izmantojot 11, 20, 7 un 22 avotus

Pēc 3.6. tabulas datiem autore secina, ka, nolietojuma aprēķināšanas atšķirības pirms un pēc likuma izmaiņām ir:

- nolietojuma aprēķina metodes izvēles iespējas – līdz 2017. gada 31. decembrim bija iespēja pielietot tikai vienu nolietojuma aprēķināšanas metodi, bet no 2018. gada 1. janvāra ir iespēja izvēlēties starp divām metodēm, piemērojot sev izdevīgāko (izvēlēto metodi drīkst mainīt 1 reizi 10 gados, maiņu pamatojot);
- pamatlīdzekļi iegādes vērtība tiek norakstīta izdevumos lielākā laika periodā, nekā tas bija līdz 2017. gada 31. decembrim;
- ir nedaudz palielināta pamatlīdzekļu atlikušās vērtības summa, pēc kuras pamatlīdzekļi drīkst norakstīt izdevumos pilnībā – līdz 2017. gada beigām šī summa bija 71,14 EUR savukārt sākot ar 2018. gadu – tā ir 75 EUR.

Ja saimnieciskā darbība tiek veikta visu gadu, tad pamatlīdzekļu nolietojumu rēķina visam gadam, neņemot vērā, kurā mēnesī pamatlīdzeklis ir iegādāts. Savukārt, ja saimnieciskā darbība nav veikta visu pilnu gadu (piemēram, reģistrēšanās vai likvidācijas gads), nolietojuma summu pārrēķina atbilstoši mēnešu skaitam, kuros veikta saimnieciskā darbība (neatkarīgi no pamatlīdzekļu iegādes datuma). Bet, ja saimnieciskajā darbībā vēlas lietot pamatlīdzekli, kas iegādāts pirms darbības uzsākšanas un tā iegādi apliecina attaisnojošie dokumenti, par tās sākotnējo vērtību uzskata šīs mantas atlikušo vērtību pēc nolietojuma atskaitīšanas. [30, 50-51]

Turpinot darba autores piemēru

3.7. tabulā attēlots nolietojuma aprēķins iepriekš nopirkta ražošanas iekārtai (pilnā versija pamatlīdzekļu kartītei – 6. pielikumā).

Pamatlīdzekļu nolietojuma aprēķins aktīvam, kas iegādāts pēc 2018. gada 1. janvāra*

Pamatlīdzekļa nolietojuma aprēķins							
Pamatlīdzekļa nosaukums _____		Ražošanas iekārta _____					
Pamatlīdzekļa nolietojuma norakstīšanai lietotā metode:							
☐ taksācijas perioda nolietojums procentos, likme% _____							
☒ pamatlīdzekļu lietderīgās lietošanas laiks, gadi _____ 5 _____							
Taksācijas periods	Sākotnējā vērtība	Vērtības izmaiņas		Vērtība, no kuras aprēķina taksācijas perioda nolietojumu	Taksācijas perioda nolietojums	Uzkrātais nolietojums	Atlikusī vērtība pēc taksācijas perioda nolietojuma atskaitīšanas
		palielināšanās "+"	samazināšanās "-"				
1	2	3	4	5	6	7	8
2018	4 800.00			4 800.00	960.00	960.00	3 840.00
2019	4 800.00			3 840.00	960.00	1 920.00	2 880.00

* Darba autores veidota tabula

Tā kā ražošanas iekārta klasificējas kā Pārējie pamatlīdzekļi, tad pašnodarbinātā persona drīkst izvēlēties nolietojumam aprēķināt degressīvo metodi, pielietojot nolietojuma likmi 20% gadā, vai lineāro metodi, nosakot derīgo lietošanas laiku 5 gadi. Darba autores piemērā tika pielietota lineārā metode – tas nozīmē, ka iekārtas vērtība tiks norakstīta 5 gadu laikā, katru gadu norakstot 960 EUR.

Ja ir iegādāts aktīvs no fiziskas personas, piemēram, kaimiņa vai radnieka, tad pašnodarbināto personu nodokļu eksperte I. Leibus grāmatā “Pašnodarbināto grāmatvedība un nodokļi” iesaka noformēt iepirkšanas aktu (ja citi pirkumu apliecinājoši dokumenti nav pieejami), klāt pievienojot izziņu par personiskās lietas (sava īpašuma) pārdošanas apliecinājumu. Izziņa jā sagatavo atbilstoši MK noteikumu Nr. 899 “Likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” normu piemērošanas kārtība” 3. pielikumam. Izmaksājot atlīdzību nav jāietur IIN. Ja nopirktā aktīva vērtība ir lielāka par 1 000 EUR, to var iekļaut pamatlīdzekļos un rēķināt nolietojumu, vai, ja mazāka par 1 000 EUR, summu atzīt izdevumos. [30, 51] Pēc darba autores domām šādu piedāvāto risinājumu var izmantot ļaunprātīgos nolūkos, piemēram, “mākslīgi” palielināt pamatlīdzekļu daudzumu (un aprēķināto nolietojumu), vai radīt izdevumus, lai samazinātu aprēķināmo un maksājamo IIN. Būtu nepieciešams skaidri definēt vai izvirzīt ierobežojumus kā šādās situācijās rīkoties. Pēc autores domām būtu nepieciešams papildināt likuma “Par iedzīvotāju ienākumu nodokli” 11.⁵ pantu, iekļaujot ierobežojumus šāda veida pirkumu veikšanai. Darba autore piedāvā 11.⁵ pantu papildināt nosakot darījumiem ar fiziskām personām šādus ierobežojumus:

- pirkumu skaits no vienas un tās pašas fiziskas personas par darījumiem līdz 1 000 EUR, drīkst būt līdz diviem darījumiem taksācijas periodā, vai līdz četriem darījumiem trijos taksācijas periodos vai;
- ja darījuma summa pārsniedz 1 000 EUR, ar vienu un to pašu fizisko personu drīkst būt viens darījums trijos taksācijas periodos.

Darba autore piedāvā šādus ierobežojumus, jo, ja taksācijas gadā būs 3 vai vairāk darījumu (vai 5 un vairāk darījumi 3 gados) ar vienu un to pašu personu, tad to varētu klasificēt kā saimniecisko darbību. Savukārt darījumiem, kas ir lielāki par 1 000 EUR, darba autore piedāvā noteikt skaita ierobežojumu, lai pašnodarbinātā persona “mākslīgi” nepalielinātu pamatlīdzekļu skaitu, tos “iegādājoties” no vienas un tās pašas fiziskas personas.

Pašnodarbinātai personai var rasties situācijas, ka saimnieciskās darbības veikšanai pamatlīdzekļus izmanto tikai daļēji, tad, nolietojuma vajadzībām drīkst iekļaut:

- pamatlīdzekļiem, kurus izmanto daļēji nolietojumu aprēķina proporcionāli pamatlīdzekļa izmantošanai saimnieciskajā darbībā. Šādi aprēķināto nolietojumu maksātājs iekļauj saimnieciskās darbības izdevumos tikai tad, ja proporciju var objektīvi noteikt un tā tiek dokumentāri pamatota;
- ja iepriekš minēto proporciju nevar objektīvi noteikt un tā netiek dokumentāri pamatota, saimnieciskās darbības izdevumos iekļauj 50% no aprēķinātā pamatlīdzekļa nolietojuma;
- ēkām proporciju aprēķina atbilstoši saimnieciskajā darbībā izmatotajai platībai;
- personīgā vieglā automobiļa (izņemot vieglo automobili ar speciālo aprīkojumu) vērtības nolietojumu, izdevumos ietver aprēķināto nolietojumu proporcionāli saimnieciskās darbības vajadzībām nobraukto kilometru skaitam, bet ne vairāk par 70%. [7, 11.⁵.p.]

Darba autore uzsver, ka, lai izdevumos iekļaut līdz 70% no automašīnas nolietojuma vērtības, katru mēnesi ir nepieciešams aizpildīt ceļazīmi jeb “Maršruta lapu”, kurā ir norādītas dienas, kad mašīna izmantota un nobrauktie kilometri. Ja pašnodarbinātā persona nevēlas aizpildīt šādu lapu, tad saskaņā ar iepriekš minēto (lietošanas proporciju nevar objektīvi noteikt un tā netiek dokumentāri pamatota) – tai ir tiesības izdevumos iekļaut transportlīdzekļa nolietojumu 50% apmērā.

Pašnodarbinātā persona kā pamatlīdzekli drīkst uzskatīt vieglo automašīnu, ja tās iegādes vērtība bez PVN nepārsniedz 50 000 EUR. Ja automašīnas vērtība pārsniedz iepriekš minēto summu, tad šāda automašīna tiek uzskatīta par reprezentatīvu automobili un to nedrīkst iekļaut saimnieciskajā darbībā kā pamatlīdzekli. Tāpat visi izdevumi, kas radušies saistībā ar šo

transportlīdzekli, tiek uzskatīti par ar saimniecisko darbību nesaistītajiem izdevumiem. [16,1. un 8.p.] [22, 79.⁷.p.]

Darba autores piemērā pašnodarbinātajai personai pieder 2017. gadā iegādāts transportlīdzeklis (sk. 3.8. tab. un pilnā versijā – 7. pielikums)

3.8. tabula

Vieglā transportlīdzekļa, kas iegādāts 2017. gadā, nolietojuma aprēķins*

kategorijas pamatlīdzekļa nolietojuma aprēķins									
Pamatlīdzekļa nosaukums _____		Vieglais transportlīdzeklis							
Gada nolietojuma likme % _____		30							
Datums, kad pamatlīdzeklis sāks izmantot saimnieciskajā darbībā _____		10.02.2017							
Piezīmes: <u>Nolietojuma aprēķināšanas metode pēc 01.01.2018 - nepiemērojot palielināto likmi, t.i., nolietojuma likme 20%</u>									
Taksācijas periods	Kategorijas sākotnējā vērtība	Vērtības izmaiņas		Izlēgtā vērtība	Koriģētā vērtība	Vērtība, no kuras aprēķina taksācijas perioda nolietojumu	Taksācijas perioda nolietojums (7.aile x likme %)	Uzkrātais nolietojums	Atlikusī kategorijas vērtība pēc taksācijas perioda nolietojuma atskaitīšanas
		Palielināšanās "+"	Samazināšanās "-"						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2017	40 000.00					40 000.00	12 000.00	12 000.00	28 000.00
2018	40 000.00					28 000.00	5 600.00	17 600.00	22 400.00
2019	40 000.00					22 400.00	4 480.00	22 080.00	17 920.00

* Darba autores veidota tabula

Tā kā transportlīdzeklis tika iegādāts un nodots ekspluatācijā 2017. gadā, tad nolietojums par 2017. gadu tiek aprēķināts saskaņā ar likuma "Par uzņēmuma ienākuma nodokli" 13. panta noteiktā kārtību – nolietojums 2017. gadā bija 12 000 EUR. 2018. gadā pašnodarbinātā persona pieņēma lēmumu turpmāk nolietojuma vajadzībām nepiemērot palielināto likmi un nolietojumam atlikušajiem gadiem pielietot 20% likmi, tāpēc 2018. gadā aprēķinātais nolietojums ir 5 600 EUR, savukārt 2019. gadā būs 4 480 EUR, ja netiks veikti būtiski automašīnas remontu, kas palielinātu tās vērtību.

Ja pašnodarbinātā persona izlemj pārdot pamatlīdzekli, tad tā pārdošanas ienākumi tiek atspoguļoti ieņēmumos, bet atlikusī vērtība – izdevumos.

Katra taksācijas gada beigās, aprēķinot nolietojumu katram pamatlīdzeklim ir jāaizpilda pamatlīdzekļu nolietojumu kopsavilkums (sk.

3.9. tab.).

Pamatlīdzekļu nolietojuma vērtības norakstīšanas aprēķina kopsavilkums EUR, 2018. gads*

Pamatlīdzekļi	Koriģētā vērtība	Vērtību kopsumma, no kuras aprēķina taksācijas perioda nolietojumu	Taksācijas perioda nolietojums	Uzkrātais nolietojums	Atlikusī vērtība pēc taksācijas perioda nolietojuma atskaitīšanas
1	2	3	4	5	6
Ēkas, būves, ilggadīgie stādījumi					
Dzelzceļa ritošais sastāvs un tehnoloģiskās iekārtas, utt.					
Skaitļošanas iekārtas un to aprīkojums, tai skaitā drukas ierīces, informācijas sistēmas, datoru programmprodukti un datu uzkrāšanas iekārtas, sakaru līdzekļi, kopētāji un to aprīkojums					
Pārējie pamatlīdzekļi	44 800.00	44 800.00	6 560.00	18 560.00	26 240.00
KOPĀ	44 800.00	44 800.00	6 560.00	18 560.00	26 240.00
Nemateriālie ieguldījumi	X				
PAVISAM	44 800.00	44 800.00	6 560.00	18 560.00	26 240.00

* Darba autores veidota tabula

Pēc darba autores sniegtā piemēra izriet, ka aprēķinātais pamatlīdzekļu nolietojums par iekārtu un transportlīdzekli 2018. gadā ir 6 560 EUR, bet pašnodarbinātā persona drīkst norakstīt 2018. gada vajadzībām tikai 3 760 EUR. Šāda summa veidojas, tādēļ, ka nolietojumu transportlīdzeklim drīkst norakstīt tikai 50% apmērā, jo persona izvēlējās neaizpildīt maršruta lapu.

Šajā apakšnodaļā darba autore secina, ka pašnodarbinātā persona par pamatlīdzekli drīkst atzīt iegādātos aktīvus, kuru vērtība pārsniedz 1 000 EUR. Katram pamatlīdzeklim ir jāiekārto pamatlīdzekļu uzskaites kartiņa, norādot tajā iegādes datumu, sākotnējo vērtību un nolietojuma metodi – degresīvā vai lineārā. Izvēlēto metodi drīkst mainīt ne biežāk kā reizi 10 gados, maiņas iemeslu pamatojot. Ja pamatlīdzeklis ir iegādāts pirms 2018. gada 1. janvāra (nodots ekspluatācijā), tad ir jāpiemēro likuma "Par uzņēmuma ienākuma nodokli" 13. panta noteiktā kārtība, izvēloties, vai turpmāk piemērot vai nepiemērot koeficientam divkārtšo apmēru. Pamatlīdzekļa sākotnējā vērtībā tiek iekļauti ar tā iegādi vai izveidi saistītās izmaksas – piegāde, muitas maksājumi, uzstādīšanas darbi, ja ir paņemts bankas kredīts, tad drīkst iekļaut arī samaksātos procentus, līdz pamatlīdzeklis ir nodots ekspluatācijā.

Ja pamatlīdzeklis tiek lietots gan saimnieciskajai darbībai, gan personīgajai lietošanai, tad tā nolietojumam ir jāpiemēro objektīva proporcija (ja to ir iespējams pamatot ar dokumentāciju), vai, ja nevar noteikt proporciju, saimnieciskās darbības izdevumos drīkst iekļaut 50% no aprēķinātā nolietojuma. Ja tiek aizpildīta transportlīdzeklim maršruta lapa, tad šī transportlīdzekļa vajadzībām var norakstīt līdz 70% no aprēķinātā nolietojuma.

Darba autore saskata risku, ka likumdošana neierobežo aktīvu iegādi no privātpersonām, kas nav saimnieciskās darbības veicējas. Ja iegādājas aktīvu no privātpersonas, pietiek ar sastādītu iepirkšanas aktu un klāt pievienot izziņu par personiskās lietas pārdošanas apliecinājumu. Darba autore uzskata, ka šādu risinājumu var izmantot ļaunprātīgos nolūkos, tāpēc ierosina LR likuma “Par iedzīvotāju ienākumu nodokli” 11.⁵ pantu papildināt, tajā iekļaujot šādu darījumu ierobežošanu.

3.4. Pašnodarbinātās personas nodokļu aprēķināšanas kārtība un deklarāciju aizpildīšana

Nodokļu maksāšana vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā

Darba autore diplomdarbā iepriekšējās nodaļās rakstīja – ja persona maksā nodokļus vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā, tad tai ir jāmaksā VSAOI, obligātā pensiju apdrošināšana un IIN. Pašnodarbinātajai personai ir jāsaņem un jāiesniedz ziņojumi, kā arī jāsamaksā aprēķinātie nodokļi līdz likumā un MK noteikumos noteiktiem termiņiem (sk. 3.10. tab.)

3.10. tabula

Ziņojumu iesniegšanas un nodokļu maksāšanas termiņi*

VSAOI un obligātā pensiju apdrošināšana	Reģistrēto kvīšu izlietojums	IIN	IIN gada deklarācija
15. janvāris Iesniedz ziņojumu un maksā VSAOI par iepriekšējā gada 4. ceturksni, ja izpildās nosacījumi	25. janvāris Iesniedz pārskatu par izlietojumu par iepriekšējā gada 4. ceturksni	15. marts Iemaksā budžetā VID noteikto nodokļa avansu	1. marts – 1. jūnijs Iesniedz gada ienākumu deklarāciju. Ja gūti ar IIN apliekamie ienākumi, VID aprēķina avansa maksājumu
15. aprīlis Iesniedz ziņojumu un maksā VSAOI par tekošā gada 1. ceturksni, ja izpildās nosacījumi	25. aprīlis Iesniedz pārskatu par izlietojumu par tekošā gada 1. ceturksni	15. jūnijs Iemaksā budžetā VID noteikto nodokļa avansu	1. aprīlis – 1. jūlijs Iesniedz gada ienākumu deklarāciju, ja ienākumi pārsniedz 55 000 EUR
15. jūlijs Iesniedz ziņojumu un maksā VSAOI par tekošā gada 2. ceturksni, ja izpildās nosacījumi	25. jūlijs Iesniedz pārskatu par izlietojumu par tekošā gada 2. ceturksni	15. augusts Iemaksā budžetā VID noteikto nodokļa avansu (ja tāds ir noteikts)	16. jūnijs Iemaksā budžetā IIN par iepriekšējo gadu, atskaitot iepriekšējā gadā samaksāto avansa maksājumu
15. oktobris Iesniedz ziņojumu un maksā VSAOI par tekošā gada 3. ceturksni, ja izpildās nosacījumi	25. oktobris Iesniedz pārskatu par izlietojumu par tekošā gada 3. ceturksni	15. novembris Iemaksā budžetā VID noteikto nodokļa avansu (ja tāds ir noteikts)	16. jūnijs, 16. jūlijs un 16. augusts Ja maksājama IIN pārsniedz 640 EUR, nodokli var iemaksāt trijās reizēs

* Darba autores veidota tabula

Pašnodarbinātajai personai (sk. 3.10. tab.) reizi ceturksnī ir jāveic VSAOI un obligātās pensiju apdrošināšanas iemaksas, kā arī jāsniedz pārskats par izlietotajām kvītīm. Tāpat

personai ir jāveic IIN avansa maksājumi. Kopš 2018. gada avansa aprēķinu veic VID un aprēķināto avansa maksājumu var redzēt EDS.

Kā jau darba autore iepriekš minēja, VSAOI iemaksu objekts nevar būt mazāks par valstī noteikto minimālo algu (2018. gadā – 430 EUR). Lai aprēķinātu mēneša ienākumu, personai ir no saimnieciskās darbības ieņēmumiem jāatņem saimnieciskās darbības izdevumi (tai skaitā jāņem vērā arī pamatlīdzekļu nolietojums), bet šajā gadījumā uz izdevumiem neattiecas 80% ierobežojums (šis ierobežojums attiecas tikai uz IIN aprēķināšanu). Ja ienākumi mēnesī sasniedz vai pārsniedz 430 EUR, personai ir pienākums aprēķināt un samaksāt VSAOI. Tāpat personai ir jāaprēķina 5% obligātā pensiju apdrošināšana. Darba autore sniedz pašas veidotu piemēru VSAOI aprēķināšanai (sk. 3.11. tab.).

3.11. tabula

VSAOI un obligātās pensiju apdrošināšanas aprēķina piemērs EUR vienam ceturksnim, 2018.

gads*

	Janvāris	Februāris	Marts	KOPĀ
Ieņēmumi no saimnieciskās darbības	1 800.00	1 300.00	1 500.00	X
Uz saimniecisko darbību attiecināmi izdevumi	1 200.00	1 000.00	200.00	X
Aprēķinātais pamatlīdzekļu nolietojums mēnesī	325.00	325.00	325.00	X
IENĀKUMS MĒNESĪ:	275.00	-25.00	975.00	X
VSAOI minimālais iemaksu objekts	0.00	0.00	430.00	X
Aprēķinātais VSAOI (32,15% no iemaksu objekta)	0.00	0.00	138.25	138.25
Obligātās iemaksas pensiju apdrošināšanai objekts	275.00	0.00	545.00	X
Aprēķinātā obligātā iemaksa pensiju apdrošināšanai (5% no iemaksu objekta)	13.75	0.00	27.25	41.00
Maksājamais sociālās apdrošināšanas nodoklis KOPĀ	13.75	0.00	165.50	179.25

* Darba autores veidota tabula

Pēc darba autores dotā piemēra pamatlīdzekļu nolietojums par pašreizējo gadu ir aprēķināts 3 900 EUR, tādēļ mēnesī nolietojums veidojas 325 EUR (sk. 3.11. tab.). Pēc visu izdevumu atskaitīšanas no ieņēmumiem sanāk, ka personai līdz 15. aprīlim par sociālo apdrošināšanu ir jāpārskaita 179,25 EUR. Šāds nodoklis veidojas, jo VSAOI ir jāmaksā tikai par vienu mēnesi, savukārt obligātā pensiju apdrošināšana ir tikai par 2 mēnešiem. Februārī pašnodarbinātai personai izdevumi ir lielāki nekā ieņēmumi, tādēļ par šo mēnesi nav jāaprēķina ne VSAOI, ne obligātā pensiju apdrošināšana.

Ja pašnodarbinātā persona taksācijas gada laikā iegādājas jaunu pamatlīdzekli, tad tam ir jāievieš pamatlīdzekļu uzskaites kartiņa un jāaprēķina gada nolietojums. Nākamajā taksācijas periodā, aprēķinot VSAOI, personai ir jāņem vērā/klāt jaunā pamatlīdzekļa nolietojums.

Personai reizi ceturksnī ir jāveic IIN avansa maksājums, ko, sākot ar 2018. gadu, VID automātiski aprēķina, balstoties uz iepriekšējā taksācijas gada rezultātiem. Avansa maksājums nav jāveic tajā gadā, kurā ir uzsākta saimnieciskā darbība.

Darba autore norādīja 3.10. tabulā, ka pašnodarbinātai personai ir jāiesniedz Gada ienākuma deklarācija no 1. marta līdz 1. jūnijam, bet lai pareizi aprēķinātu maksājamo IIN, pašnodarbinātai personai ir jāveic izdevumu precizēšana (sk. 3.12. tab.). Darba autore veica izdevumu precizēšanu pašas veidotajam piemēram, kas attēlots 10. pielikumā un 3.12. tabulā.

3.12. tabula

Izdevumu precizēšana Gada ienākuma deklarācijas vajadzībām*

Nr.	Nosaukums	EUR
1	Taksācijas gada izdevumi (ar "+")	7 350.00
2	Izdevumi, kas izdarīti taksācijas gadā, bet attiecas uz nākamajiem gadiem (ar "-")	-754.32
3	Izdevumi, kas izdarīti iepriekšējos gados, bet attiecas uz taksācijas gada ieņēmumiem (ar "+")	310.00
4	Krājumu atlikums taksācijas gada sākumā (ar "+")	0.00
5	Krājumu atlikums taksācijas gada beigās (ar "-")	0.00
6	Pamatlīdzekļu un nemateriālo ieguldījumu nolietojums (ar "+")	625.37
7	VSAOI, kas izdarītas taksācijas gadā, bet attiecas uz iepriekšējiem gadiem (ar "-")	-354.88
8	VSAOI, kas izdarītas nākamajā gadā, bet attiecas uz taksācijas gadu (ar "+")	414.74
9	Precizētie taksācijas gada izdevumi KOPĀ	7 590.91

* Darba autores veidota tabula

Lai varētu veikt izdevumu precizēšanu, darba autore sniedz priekšlikumu veikt papildu atzīmes saimnieciskās darbības žurnālā, ieviešot papildu aili, veicot norādes pie izdevumiem, ja tie ir attiecināmi uz iepriekšējiem vai nākamajiem taksācijas gadiem (atzīmes piemēru sk. 5. pielikumā).

Ailē "Taksācijas gada izdevumi" ir jānorāda visu 12 mēnešu saimnieciskās darbības izdevumi, kas uzskaites Žurnālā ir ierakstīti 20. un 21. ailē. No šiem izdevumiem ir jāatskaita tādi izdevumi, kas ir radušies taksācijas gadā, bet attiecas uz nākamajiem taksācijas gadiem (nomas maksas, periodikas abonēšana, apdrošināšana, plānotie un jau samaksātie komandējumu izdevumi, un tml.). Darba autores dotajā piemērā (sk. 3.12. tab. un 10. pielikumu) šādi izdevumi ir aviobiļete par plānoto 2019. gada konferences apmeklējumu un apdrošināšana par 2019. gadu. Darba autore uzsver, ja izdevums ir attiecināms gan uz 2018. gan uz 2019. gadu, tad tā izmaksas ir jāsadala proporcionāli, piemēram, apdrošināšana iegādāta 2018. gada septembrī un ir spēkā no 2018. gada oktobra līdz 2019. gada septembra beigām (polises cena 120 EUR). Šādā gadījumā polises cena būtu jādala uz mēnešu skaitu, kad viņa ir spēkā (120 EUR dalīts uz 12 mēnešiem) un uz 2019. gada izdevumiem jāattiecinā 90 EUR.

Līdzīgi ir ar izdevumiem, kas ir izdarīti iepriekšējos gados, bet attiecas uz taksācijas gadu, par kuru ir jāaprēķina IIN. Šajā gadījumā par iepriekšējo gadu izdevumiem ir jāpalielina esošie izdevumi. Darba autores piemērā tie ir izdevumi par 2018. gada apdrošināšanu, kas tika nopirkta 2017. gadā.

Ja pašnodarbinātajai personai ir krājumi, tad taksācijas gada beigās ir jāveic krājumu inventarizācija un jānosaka to vērtība uz gada beigām. Pēc tam ir jākorrigē izdevumi, palielinot tos par krājumu vērtību, kas bija taksācijas gada sākumā, un samazinot par krājumu vērtību, kas ir taksācijas gada beigās. Darba autore uzsver, ka krājumu atlikuma vērtība taksācijas gada sākumā ir vienāda ar krājumu atlikuma vērtību iepriekšējā gada beigās.

Tāpat saimnieciskās darbības izdevumos ir svarīgi koriģēt samaksāto VSAOI – no taksācijas gada izdevumiem izslēdzot VSAOI, kas attiecas uz iepriekšējo taksācijas gadu (šis maksājums tiek veikts līdz taksācijas gada 15. janvārim), kā arī ir jāpievieno VSAOI maksājums, kas ir veikts nākamajā taksācijas gadā, bet kas attiecas uz tekošo taksācijas gadu.

Darba autores sniegtajā piemērā sākotnējie izdevumi veidoja 7 350 EUR, bet pēc izdevumu korekcijas tie palielinājās līdz 7 590,91 EUR. Tā kā pašnodarbinātās personas ieņēmumi 2018. gadā bija 11 000 EUR, tad aprēķinātais IIN par 2018. gadu ir 681,82 EUR (sk. 10. pielikums). Pašnodarbinātajai personai līdz 2019. gada 16. jūnijam valsts budžetā būs jāsamaksā 101,82 EUR, jo no aprēķinātā IIN tiek atskaitīts taksācijas gadā samaksātais avanss par IIN.

Pēc izdevumu precizēšanas pašnodarbinātai personai ir jāiesniedz Gada ienākumu deklarācija, aizpildot D3 pielikumu. To var izdarīt elektroniski, izmantojot EDS vai jebkurā VID klientu apkalpošanas nodaļā.

Ja taksācijas gadā izdevumi ir bijuši lielāki nekā noteiktā norma 80% no taksācijas gada ieņēmumiem vai ir izveidojusies situācija, ka izdevumi, kas iekļaujami pilnā apmērā pārsniedz šo normu, tad uz nākamo gadu attiecināmie izdevumi vai zaudējumi jāatspoguļo gada ienākumu deklarācijas D3 pielikumā.

Darba autore secina, ka kaut arī vienkāršā ieraksta grāmatvedībā tiek pielietots kases princips (ieņēmumi un izdevumi tiek atzīti tad, kad tie faktiski ir notikuši), IIN aprēķināšanas vajadzībām tiek pielietots arī uzkrāšanas princips – izdevumi tiek koriģēti un attiecināti uz iepriekšējiem vai nākamajiem taksācijas periodiem.

Autoratlīdzības saņēmēji

Autoratlīdzības saņēmējiem no autoratlīdzības honorāra reizi ceturksnī ir jāaprēķina un jāpārskaita valsts budžetā VSAOI (maksāšanas termiņus sk. 3.10. tab.). Obligāto pensiju apdrošināšanu 5% apmērā aprēķina un samaksā autoratlīdzības izmaksātājs, ja izmaksātājs ir Latvijas Republikas nodokļu maksātājs.

Tāpat, ja izmaksātājs ir LR nodokļu maksātājs, pirms atlīdzības izmaksāšanas tam ir jāaprēķina un jāietur IIN. Bet, ja atlīdzības izmaksātājs ir ārpus Latvijas teritorijas un nav

ieturējis IIN, tad autoratlīdzības saņēmējam nākamajā taksācijas gadā no 1. marta līdz 1. jūnijam jāiesniedz Gada ienākumu deklarācija, aizpildot deklarācijā D3 pielikumu (sk. 9. pielikumu).

Piemērs: Fotografā, kurš ir reģistrējies VID kā pašnodarbinātā persona, kas ir autoratlīdzības saņēmējs (nav apgādībā esošu personu, VID noteiktais neapliekamais minimums ir 0 EUR, gada laikā nav attaisnoto izdevumu). Gada laikā personai ir dažādi autoratlīdzības līgumi gan ar Latvijas nodokļu maksātājiem, gan ārpus tās (sk. 3.13. tab. un pilnu aprēķinu 8. pielikumā).

3.13. tabula

Autoratlīdzības saņēmēja VSAOI un IIN iemaksu aprēķināšana EUR par 2018. gadu*

	1. ceturksnis	2. ceturksnis	3. ceturksnis	4. ceturksnis	KOPĀ
Ienākums no autoratlīdzības 1. mēnesis	225.00	750.00	0.00	100.00	X
Ienākums no autoratlīdzības 2. mēnesis	350.00	0.00	215.00	450.00	X
Ienākums no autoratlīdzības 3. mēnesis	150.00	115.00	300.00	550.00	X
Ienākums no autoratlīdzības KOPĀ	725.00	865.00	515.00	1 100.00	3 205.00
VSAOI iemaksu objekts	0.00	430.00	0.00	860.00	X
VSAOI 32,15%	0.00	138.25	0.00	276.49	414.74
Aprēķinātais IIN 20%	145.00	173.00	103.00	220.00	641.00
Ieturētais IIN	105.00	9.00	103.00	20.00	237.00
IIN, kas vēl ir jāsamaksā	40.00	164.00	0.00	200.00	404.00
Saņemtā autoratlīdzība (uz rokas)	1 345.00	1 721.00	927.00	2 180.00	6 173.00

* Darba autores veidota tabula

Pēc 3.13. tabulas datiem var redzēt, ka līdz pat taksācijas gada beigām persona nav sasniegusi noteikto 5 160 EUR sliekšni (ienākumu sliekšnis, pēc kura ir jāaprēķina VSAOI visiem atlikušajiem taksācijas gada mēnešiem, neatkarīgi no mēneša ienākumiem) un tāpēc VSAOI iemaksas ir veiktas tikai par 3 mēnešiem, jo autoratlīdzības ienākums šajos mēnešos ir pārsniedzis valstī noteikto minimālo algu 430 EUR. Par pārējiem mēnešiem autoratlīdzības saņēmējam nav jāveic ne VSAOI iemaksas, ne pensiju obligātā apdrošināšana.

Tāpat redzams (sk. 8. pielikums), ka ne visi atlīdzības izmaksātāji ir Latvijas nodokļu maksātāji, tādēļ iesniedzot gada ienākumu deklarāciju un aizpildot D3 pielikumu (9. pielikums), pašnodarbinātajai personai būs vēl jāsamaksā IIN 404 EUR apmērā, papildus jau tam IIN, kas tika ieturēts atlīdzības izmaksas brīdī.

Darba autore vērs uzmanību, ka, ja personai, saskaņā ar VID datiem, pienākas neapliekamais minimums, tad iesniedzot gada ienākumu deklarāciju, to var piemērot un tādējādi samazināt maksājamo IIN. Tāpat IIN var samazināt par attaisnojamiem izdevumiem (ārstniecības izdevumi, izglītība) un atvieglojumi par apgādībā esošajiem.

Mikrouzņēmuma nodokļa maksātājs

Kā jau iepriekš darba autore minēja, mikrouzņēmuma nodoklis tika ieviests, lai atvieglotu grāmatvedības vešanu mazajiem saimnieciskās darbības veicējiem – ar vienu nodokli tiek samaksāti visi nodokļi (IIN, VSAOI, uzņēmuma ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodeva). Ja ir iegūts MUN statuss, tad saimnieciskās darbības veicējam ir jākārto MUN maksātāja saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnāls.

Saskaņā ar likumu “Mikrouzņēmumu nodokļa likums”, pašnodarbinātajai personai ir jāiesniedz VID MUN ceturkšņa deklarācijas līdz ceturksnim sekojošā mēneša 15. datumam [4, 7.p.], t.i.:

- līdz taksācijas gada 15. janvārim – par iepriekšējā taksācijas gada 4. ceturksni;
- līdz taksācijas gada 15. aprīlim – par taksācijas gada 1. ceturksni;
- līdz taksācijas gada 15. jūlijam – par taksācijas gada 2. ceturksni;
- līdz taksācijas gada 15. oktobrim – par taksācijas gada 3. ceturksni.

Ja saimnieciskajā darbībā tiek izmantotas kvītis skaidrās naudas darījumiem, tad reizi ceturksnī ir jāiesniedz pārskats par to izlietojumu (sk. 3.10. tab.)

Deklarācija ir jāaizpilda saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 190 “Noteikumi par mikrouzņēmumu nodokļa deklarāciju un tās aizpildīšanas kārtību” (sk. 12. pielikumu un autores veidotā piemēra izvilkumu no deklarācijas 3.14. tab.).

3.14. tabula

Informācija par mikrouzņēmuma darbiniekiem un to ienākumiem, ceturkšņa apgrozījums un aprēķinātais MUN, 2018. gada 4. ceturksnī*

Nr.	Nosaukums	EUR				
5. ¹	Mikrouzņēmuma ceturkšņa apgrozījums, kuram tiek piemērota 15 % likme	6 920.36				
7 Informācija par mikrouzņēmuma darbiniekiem un to ienākumiem no mikrouzņēmuma:						
Nr.	Vārds	Uzvārds	Personas kods	Mēneša ienākums		
				I	II	III
1	Mikro	Maksātājs	111280-32112	720.00	630.00	810.00
2						
8. ¹	Aprēķinātais mikrouzņēmumu nodoklis no ceturkšņa apgrozījuma, kuram tiek piemērota 15 % likme (5.1 r. x 15 %)					1 038.05
10	Mikrouzņēmuma darbinieku ienākumu pārsnieguma daļa ceturksnī (daļa, kas pārsniedz 720 euro mēnesī)					90.00
11	Aprēķinātais mikrouzņēmumu nodoklis par darbinieku ienākuma pārsnieguma daļu ceturksnī (10. r. x 20 %)					18.00
15	Aprēķinātais mikrouzņēmumu nodoklis ceturksnī kopā (8.1 r. + 9. r. + 11. r. + 14. r.)					1 056.05

* Darba autores veidota tabula

Pēc darba autores dotā piemēra (sk. 3.14. tab. un 12. pielikums) izriet, ka pašnodarbinātā persona sev 4. ceturksnī ir samaksājusi 2 160 EUR (720+630+810 EUR), bet tā kā netika ievērots likumā noteiktais ienākuma maksimālais apmērs mēnesī (decembrī izmaksājot 810

EUR), tad pašnodarbinātajai personai ir pienākums par pārsnieguma daļu, t.i. 90 EUR, aprēķināt papildus MUN 20% apmērā. Tāpat pašnodarbinātā persona nākamajā taksācijas periodā zaudēs mikrouzņēmuma nodokļa maksātāja statusu.

Patentmaksas maksātājs

Patentmaksas maksātājam nav jākārto speciāla grāmatvedība, kā arī nav nepieciešams iesniegt gada pārskatus. Patentmaksas maksātājam ir jāseko līdzi saviem ieņēmumiem, uzskaitot tos brīvi izvēlētā formā, lai taksācijas gada laikā tie nepārsniegtu 15 000 EUR (vai 3 000 EUR, ja maksā samazināto patentmaksu). Patentmaksas maksātājs ne vēlāk kā 7 darbadienas pirms konkrētā perioda iesniedz iesniegumu VID un samaksā patentmaksu – 50 vai 100 EUR apmērā, atkarībā no teritorijas, kur sniedz savus pakalpojumus vai pārdod precis. VID 5 darbadienu laikā izskata iesniegumu un reģistrē personu par patentmaksas maksātāju un laika posmu, par kādu ir samaksāta patentmaksu. [19, 9.-10.p.]

Darba autore vērs uzmanību, ka pirms patentmaksas veikšanas personai būtu jāizvērtē vai konkrētajā mēnesī, par kuru plāno maksāt patentmaksu, būs ienākumi, jo patentmaksu vairs nevarēs atgūt, kā arī to nevar pārnest uz citiem mēnešiem.

Šajā apakšnodaļā darba autore secina, ka maksājot nodokļus vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā, pašnodarbinātajai personai ir jāseko līdzi dažādiem atskaišu un deklarāciju iesniegšanas termiņiem – ir jāiesniedz reizi ceturksnī jāaprēķina un jāsamaksā VSAOI un obligāto pensiju apdrošināšana, tāpat ir jāiesniedz pārskats par izlietotajām kvītīm. Četras reizes gadā ir jāveic IIN avansa maksājums, kura lielumu nosaka VID, balstoties uz iepriekšējo gadu rezultātiem. Taksācijas gadam beidzoties ir jāaizpilda un jāiesniedz gada ienākuma deklarācija.

Autoratlīdzības saņēmējiem ir jāaprēķina un jāpārskaita reizi ceturksnī VSAOI par tiem mēnešiem, kuros autoratlīdzības ienākums sasniedz vai pārsniedz valstī noteikti minimālo algas apmēru – 430 EUR. Tāpat taksācijas gadam beidzoties ir jāiesniedz gada ienākumu deklarācija un, ja nepieciešams ir jāprecizē aprēķinātais IIN.

Šajā apakšnodaļā darba autore secina, ka MUN maksātājiem ir jāaprēķina nodoklis un jāiesniedz MUN deklarācijas 4 reizes gadā, maksājot valsts budžetā faktiski aprēķināto nodokli (nav jāmaksā avansa maksājumi).

Darba autore secina, ka patentmaksas maksātājiem ir visvienkāršākā nodokļu aprēķināšanas kārtība un deklarāciju aizpildīšana. Patentmaksas maksātāji brīvi izraudzītā formā seko līdzi saviem taksācijas gada ieņēmumiem, kā arī par mēnešiem, kuros ir paredzēts

veikt saimniecisko darbību, ir jāsamaksā noteiktā maksa – 50 EUR (ārpus Rīgas) vai 100 EUR (Rīgas teritorijā). Patentmaksas maksātājiem nav jāsniedz deklarācijas.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Atbilstoši diplomdarba noteiktajam mērķim un izvirzītajiem uzdevumiem, darba autore **secina:**

1. Latvijā ir konkrētas noteiktas profesijas, kuras savādāk nedrīkst sniegt savus pakalpojumus, kā tikai reģistrējoties kā pašnodarbinātās personas – zvērināti advokāti, notāri, revidenti, tiesu izpildītāji, kā arī prakses ārsti, farmaceiti, vetārsti, optometrieti.
2. LR likumā “Par sociālo apdrošināšanu” sniegtais skaidrojums par saimnieciskās darbības veicēju ir nepilnīgs, jo nav skaidri norādīta definīcija vai kritēriji par to, kas tiek uzskatīts par individuālu darbu.
3. Ja persona gūst ienākumus no savas darbības un to var klasificēt kā darījuma regularitāti un sistemātisku vai ieņēmumi no darījuma taksācijas gadā pārsniedz 14 299 EUR, tad tai ir pienākums reģistrēties kā saimnieciskās darbības veicējai – pašnodarbinātai personai.
4. Reģistrēšanās saimnieciskās darbības veicēja statusā nav sarežģīts, un tas neprasa papildu līdzekļus – pietiek ar aizpildītu pieteikumu un personu apliecinošu dokumentu, ko uzrādīt jebkurā VID nodaļā. Pieteikumu var iesniegt arī elektroniski, izmantojot EDS.
5. Pašnodarbinātā persona ir fiziska persona, kas par savu darbību atbild ar visu savu mantu. Tā savu saimniecisko darbību var uzsākt tikai pēc reģistrācijas apstiprinājuma saņemšanas. Ja darbību uzsāk pirms reģistrācijas, personai var draudēt administratīvais sods 210 līdz 350 EUR apmērā. Bet, ja persona slēpj savus ienākumus – var tikt uzlikts sods 140 līdz 2 100 EUR apmērā.
6. Reģistrējot savu darbību kā pašnodarbinātajai persona, tā drīkst izvēlēties vienu no 4 nodokļu maksāšanas režīmiem:
  - 6.1. **nodokļu maksāšana vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā** – personai ir pienākums maksāt diferencēto IIN, VSAOI (2018. gadā nodokļa likme ir 32,15% vai 30,34%, ja ir tiesības saņemt vecuma pensiju), obligāto pensiju apdrošināšanu 5% un, ja ir reģistrēts kā PVN maksātājs – jāmaksā PVN;
  - 6.2. **autoratlīdzības saņēmējs** – jāreģistrējas, ja ienākums no autoratlīdzības ir vismaz minimālās algas līmenī un vienlaikus nav darba attiecībās ar darba devēju, vai atlīdzības apmērs pie darba devēja ir mazāks par minimālo algu valstī; autoratlīdzības izmaksātājam ir pienākums papildus aprēķināt 5% no autoratlīdzības un pārskaitīt kā autoratlīdzības obligāto pensiju apdrošināšanu un tam ir jāietur IIN, ņemot vērā noteiktās izdevumu normas – 25% vai 50% no

autoratlīdzības. Pats autoratlīdzības saņēmējs ir atbildīgs par VSAOI aprēķināšanu un pārskaitīšanu valsts budžetā;

- 6.3. **mikrouzņēmuma nodokļa maksātājs** – mikrouzņēmums ir statuss, uz ko var pieteikties saimnieciskās darbības uzsākšanas / reģistrācijas brīdī vai iesniedzot iesniegumu VID līdz pirmstaksācijas gada 15. decembrim ar lūgumu piešķirt statusu. Statuss ļauj maksāt vienu nodokli, kas ietver VSAOI, IIN un UIN;
- 6.4. **patentmaksas maksātājs** – var izvēlēties tikai noteiktu profesiju pārstāvji, samaksājot par to 50 EUR (ārpus Rīgas) vai 100 EUR (Rīgas teritorija) lielu maksājumu. Patentmaksa tiek sadalīta starp valsts sociālās apdrošināšanas speciālo budžetu un pašvaldības budžetu (67% un 33%), patentmaksas maksātājs ir apdrošināts tikai pensijai un invaliditātei.
7. Neatkarīgi no izvēlēta nodokļu maksāšanas režīma, ja aprēķinātais IIN vai MUN par gadu ir mazāks nekā 50 EUR, tad valsts budžetā ir jāsamaksā minimālā IIN vai MUN nodokļu summa – 50 EUR (ja pašnodarbinātā persona nav veikusi IIN vai VSAOI par darbiniekiem, vai VSAOI par sevi)
8. Būtiskākais trūkums vispārējam nodokļu maksāšanas režīmam ir, ka VSAOI veiktās iemaksas neapdrošina personu bezdarba gadījumam.
9. Ja autoratlīdzības izmaksātājs ir ārpus Latvijas teritorijas vai fiziska persona, kas nav saimnieciskās darbības veicēja, tad tam nav papildus jāaprēķina un valsts budžetā jāpārskaita 5% no autoratlīdzības ienākumiem kā obligāto pensiju apdrošināšanu.
10. Patentmaksas maksātāji ir sociāli neaizsargāti, jo patentmaksas personu apdrošina tikai pensijai un invaliditātei, bet šie maksājumi nodrošina tik necīgas iemaksas, kas ilgtermiņā nespēs veidot pietiekamu uzkrājumu. Persona netiek apdrošināta tādās svarīgās jomās kā darba negadījumi, maternitātes un slimības vai vecāku apdrošināšana.
11. Statistikas dati liecina, ka pašnodarbināto personu skaits no 2010. līdz 2017. gadam ir palielinājies no 49 līdz 61,3 tūkstošiem. Turpinoties pieauguma tendencēm, sagaidāms, ka 2018. gadā pašnodarbināto personu skaits varētu sasniegt 65,7 tūkstošus.
12. Lai gan palielinās pašnodarbināto personu reģistrēto skaits, personas, kas maksā VSAOI nepieaug. Statistikas dati liecina, ka kopējais skaits, kas maksā VSAOI, 2017. gadā ir ap 12 tūkstošiem personu. Tāpat VSAOI iemaksu objekts vīriešiem ir nedaudz lielāks nekā valstī noteiktā minimālā alga, savukārt sievietēm šis iemaksu objekts vidēji ir par 17% lielāks nekā vīriešiem.
13. Darba autore konstatēja, ka diemžēl statistikas dati nesniedz informāciju par:

- 13.1. pašnodarbinātajām personām, kuras vienlaikus ir gan darba ņēmējas, gan pašnodarbinātās personas, kas maksā nodokļus vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā;
- 13.2. cik ir tādu MUN reģistrēto maksātāju, kas ir pašnodarbinātās personas un cik ir tādu, kas ir uzņēmumu darbinieki, kuriem ir piešķirts MUN statuss.
14. Pašnodarbinātās personas savā grāmatvedības uzskaitē drīkst lietot vienkāršā ieraksta grāmatvedību (kases princips), taču LR likums "Par grāmatvedību" neaizliedz tai izvēlēties divkāršā ieraksta grāmatvedību (uzkrāšanas princips).
15. Atkarībā no izvēlēta nodokļu maksāšanas režīma pašnodarbinātajai personai ir jāreģistrē saimnieciskās darbības ieņēmumi un izdevumi:
  - 15.1. ja ir izvēlēties vispārējo nodokļu maksāšanas režīmu – IIN maksātāja saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnālā;
  - 15.2. autoratlīdzības saņēmējs – ir jāuzskaita ienākumi, lai reizi ceturksnī varētu pareizi aprēķināt un iemaksāt valsts budžetā VSAOI un ja nepieciešams, taksācijas gadam beidzoties, aprēķināt un samaksāt IIN;
  - 15.3. ja ir mikrouzņēmuma nodokļa maksātājs – MUN maksātāja saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnālā;
  - 15.4. ja maksā patentmaksu – jāseko līdzi gada ienākumu kopsummam.
16. Saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnālu drīkst kārtot gan papīra, gan elektroniskā veidā. Ja minētais žurnāls tiek kārtots elektroniski, tad pēc taksācijas gada beigām ir jānodrošina izdrukā, kuru brošē hronoloģiskā secībā. Visi Žurnāli ir jāuzglabā 10 gadus.
17. Pašnodarbinātā persona drīkst veikt gan skaidras, gan bezskaidras naudas norēķinus. Ja darījumi notiek skaidrā naudā, personai ir jāievēro tās lietošanas ierobežojumi – ja darījumā skaidrā nauda pārsniedz 1 500 EUR, tad šāds darījums ir jādeklarē līdz nākamā mēneša 15. datumam, savukārt vienā darījumā skaidrā nauda nedrīkst pārsniegt 7 200 EUR. Ja tiek pārkāpti ierobežojumi, personai var tikt uzlikts sods 3% apmērā no nedeklarētās summas vai 15% apmērā no darījuma summas, ja skaidrās naudas darījums pārsniedz 7 200 EUR.
18. Ja saimnieciskajā darbībā izmanto bezskaidras naudas norēķinus, par visiem kredītiestāžu kontiem, kurus izmanto saimnieciskajā darbībā, ir jāpaziņo VID.
19. Saimnieciskās darbības izdevumi klasificējas kā izdevumi, kas iekļaujami pilnā apmērā, un pārējie izdevumi. Šāds sadalījums ir veidots, jo kopējos izdevumos var attiecināt tikai līdz 80% no saimnieciskās darbības ieņēmumiem. Ja kopējie izdevumi ir lielāki nekā 80% no ieņēmumiem, tad priekšroka tiek dota pilnā apmērā iekļaujamajiem izdevumiem. Tā

izdevumu daļa, kas pārsniedz 80% no ienākumiem tiek pārnesta uz nākamo taksācijas gadu.

20. Ja telpas vai aktīvi tiek lietoti gan privātajām vajadzībām, gan saimnieciskajai darbībai, tad saistītos izdevumus drīkst attiecināt proporcionāli (proporciju pamatojot ar dokumentiem), vai, ja nevar noteikt proporciju, līdz 70% no attiecīgajām izmaksām. Transportlīdzekļa izmaksas drīkst attiecināt 50% apmērā, bet ja tiek pildīta ceļazīme – līdz 70% no izmaksām.
21. Par pamatlīdzekļiem var atdzīt iegādātos aktīvus, kuru vērtība, sākot ar 2018. gadu, pārsniedz 1 000 EUR (līdz 2018. gadam atzīšanas vērtība bija 427 EUR). Katram pamatlīdzeklim ir jāiekārto pamatlīdzekļu uzskaites kartiņa, norādot tajā iegādes datumu, sākotnējo vērtību un nolietojuma metodi – degresīvā vai lineārā. Izvēlēto metodi drīkst mainīt ne biežāk kā reizi 10 gados, maiņas iemeslu pamatojot.
22. Pamatlīdzekļa sākotnējā vērtībā tiek iekļauti ar tā iegādi vai izveidi saistītās izmaksas – piegāde, muitas maksājumi, uzstādīšanas darbi, ja ir paņemts bankas kredīts, tad samaksātie procenti, līdz pamatlīdzeklis ir nodots ekspluatācijā.
23. Ja pamatlīdzeklis tiek lietots gan saimnieciskajai darbībai, gan personīgajai lietošanai, tad tā nolietojumam ir jāpiemēro objektīva proporcija (ja to ir iespējams pamatot ar dokumentāciju), vai, ja nevar noteikt proporciju, saimnieciskās darbības izdevumos drīkst iekļaut 50% no aprēķinātā nolietojuma. Ja tiek aizpildīta transportlīdzeklim maršruta lapa, tad šī transportlīdzekļa vajadzībām var norakstīt līdz 70% no aprēķinātā nolietojuma.
24. Darba autore secina, ka LR likumā “Par iedzīvotāju ienākumu nodokli” nav atrunāti gadījumi, kad aktīvi tiek iegādāti no privātpersonas. Ja notiek šāds darījums, tad pietiek, ja tiek sastādīts iepirkšanas akts un privātpersona, kas pārdod aktīvu pievieno izziņu, kas apliecina, ka tiek pārdota personiskā lieta.
25. Atkarībā no izvēlētajā nodokļu maksāšanas režīma pašnodarbinātajai personai ir jāaprēķina nodokļi un jāiesniedz deklarācijas:
  - 25.1. **vispārējā nodokļu maksāšanas režīmā** – reizi ceturksnī jāaprēķina VSAOI un obligātā pensiju apdrošināšana, tāpat, reizi ceturksnī, jāsniedz ziņojums par kvīšu izlietojumu; taksācijas gada laikā jāveic avansa maksājumi par IIN un, taksācijas gadam beidzoties, jāveic izdevumu precizēšana un jāiesniedz gada ienākumu deklarācija;
  - 25.2. **autoratlīdzības saņēmējs** – reizi ceturksnī aprēķina VSAOI un, taksācijas gadam beidzoties, jāiesniedz gada ienākumu deklarācija, lai precizētu samaksāto IIN un ja nepieciešams, veikt IIN piemaksu;

- 25.3. **mikrouzņēmuma nodokļa maksātājs** – reizi ceturksnī aizpilda MUN ceturkšņa deklarāciju un aprēķina maksājamo nodokli, tāpat, ja saimnieciskajā darbībā tiek izmantotas kvītis, reizi ceturksnī ir jāiesniedz pārskats par to izlietojumu;
- 25.4. **patentmaksas maksātājs** – ne vēlāk kā 7 darbadienas pirms konkrētā perioda, kurā vēlas veikt saimniecisko darbību, iesniedz iesniegumu VID un samaksā patentmaksu.

Pamatojoties uz diplomdarbā veiktajiem pētījumiem un izdarītajiem secinājumiem, darba autore sniedz šādus **priekšlikumus**:

1. LR Labklājības ministrijai izstrādāt šādus grozījumu LR likumā **“Par valsts sociālo apdrošināšanu”**:
  - 1.1. **izslēgt 1. panta 3. punkta “a” apakšpunktu** – persona, kas veic individuālo darbu
  - 1.2. **papildināt 5. pantu** – noteikt, ka saimnieciskās darbības veicējs drīkst brīvprātīgi pievienoties bezdarba apdrošināšanas veidam, nosakot papildus procentu likmi, kādu piemaksāt pie VSAOI un noteikt kritērijus pēc kuru sasniegšanas persona var saņemt pabalstu:
    - 1) pašnodarbinātās personas darbības apturēšana ilgāka par 3 mēnešiem;
    - 2) sociālo iemaksu veikšana (bezdarba apdrošināšana) vismaz vienu nepārtrauktu gadu;
    - 3) 3 mēnešu laikā, pēc darbības apturēšanas, nav bijuši citi ienākumu avoti – algots darbs, autoratlīdzības, utt..
  - 1.3. **papildināt 23.¹ pantu** – ja autoratlīdzības izmaksātājs ir citas valsts rezidents vai fiziska persona, kas nav saimnieciskās darbības veicēja, tad autoratlīdzības saņēmējs no saviem līdzekļiem maksā obligātās iemaksas piecu procentu apmērā no autoratlīdzības (autortiesību un blakustiesību atlīdzības) valsts pensiju apdrošināšanai:
    - 1) ja autoratlīdzības saņēmēja ienākumi mēnesī sasniedz, vai pārsniedz Ministru kabineta noteikto obligāto iemaksu objekta minimālo apmēru, — papildus šā likuma 14. panta otrajā daļā noteiktajam obligāto iemaksu objektam reizi ceturksnī veic obligātās iemaksas valsts pensiju apdrošināšanai no brīvi izraudzīto obligāto iemaksu objektu un faktisko ienākumu starpības;
    - 2) ja pašnodarbinātā ienākumi mēnesī nerasniedz Ministru kabineta noteikto obligāto iemaksu objekta minimālo apmēru, — reizi ceturksnī veic obligātās

iemaksas valsts pensiju apdrošināšanai. Obligātās iemaksas pensiju apdrošināšanai pašnodarbinātais veic, sākot ar to taksācijas gada mēnesi, kurā ienākumi no gada sākuma sasniedz 50 EUR, bet obligātās iemaksas neveic no ienākuma, kas no gada sākuma nepārsniedz 50 EUR.

2. LR Finanšu ministrijai izstrādāt šādus grozījumus LR likumā “**Par iedzīvotāju ienākumu nodokli**”:

2.1. **papildināt 11.¹⁰ pantu:**

- 1) patentmaksas maksātājs, kurš ir reģistrēts un sociāli apdrošināts kā darba ņēmējs un par kuru obligātās iemaksas mēnesī pie viena vai vairākiem darba devējiem tiek veiktas no iemaksu objekta, kas sasniedz, vai pārsniedz Ministru kabineta noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēru, drīkst pretendēt uz patentmaksas maksātāja statusu neierobežotu laiku;
- 2) ja patentmaksas maksātājs nav reģistrēts un sociāli apdrošināts kā darba ņēmējs vai, par kuru obligātās iemaksas mēnesī pie viena vai vairākiem darba devējiem tiek veiktas no iemaksu objekta, kas nesasniedz Ministru kabineta noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēru, tad drīkst izvēlēties maksāt patentmaksu tikai 24 mēnešus pēc kārtas. Ja 24 mēnešu laikā ir bijis pārtraukums, kas ir ilgāks par 6 mēnešiem, tad 24 mēnešu atskaites punkts tiek sākts skaitīt ar nākamo mēnesi pēc 6 vai vairāk mēnešu pārtraukuma;
- 3) pēc 24 mēnešu sasniegšanas, patentmaksas maksātājam ir jāizvēlas cits nodokļu maksāšanas režīms, un uz patentmaksas maksāšanu drīkst pieteikties ne ātrāk kā pēc 1 kalendārā gada.

2.2. **papildināt 11.⁵ pantu**, nosakot darījumiem ar fiziskām personām, kas nav reģistrētas saimnieciskās darbības veicējas, šādus ierobežojumus:

- 1) pirkumu skaits no vienas un tās pašas fiziskas personas par darījumiem līdz 1 000 EUR, drīkst būt līdz diviem darījumiem taksācijas periodā, vai līdz četriem darījumiem trijos taksācijas periodos vai;
- 2) ja darījuma summa pārsniedz 1 000 EUR, ar vienu un to pašu fizisko personu drīkst būt viens darījums trijos taksācijas periodos.

3. LR Finanšu ministrijai izstrādāt šādus grozījumus LR MK noteikumos Nr. 188 “**Kārtība, kādā individuālie komersanti, individuālie uzņēmumi, zemnieku un zvejnieku saimniecības, citas fiziskās personas, kas veic saimniecisko darbību, kārtu grāmatvedību vienkāršā ieraksta sistēmā**”:

- 3.1. **papildināt 1. pielikumu** – iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāja saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnālā ieviest papildu aili, kurā veikt norādes par izdevumiem, kas radušies taksācijas gadā, bet ir attiecināmi uz iepriekšējiem vai nākamajiem taksācijas gadiem.

4. LR Ekonomikas ministrijai izstrādāt grozījumus MK noteikumos Nr. 763 “**Noteikumi par Oficiālās statistikas programmu 2019.–2021. gadam:**”
  - 4.1. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai, veicot statistikas datu apstrādi un analīzi, izdalīt saimnieciskās darbības reģistrētās personas, kas vienlaikus ir arī darba ņēmējas, par kurām tiek maksāti VSAOI no vismaz valstī noteiktās minimālās algas;
  - 4.2. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai, apstrādājot mikrouzņēmuma nodokļa maksātāju datus, kopējo mikrouzņēmuma nodokļa maksātāju skaitu sadalīt pa uzņēmējdarbības formām – pašnodarbinātās personas, sabiedrība ar ierobežotu atbildību īpašnieki un/vai darbinieki, zemnieku/zvejnieku saimniecības (to darbinieki), individuālie komersanti un uzņēmumi.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Latvijas Republikas likumi:

1. LR likums *Komerclikums*. 13.04.2000. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=5490> (skatīts 20.10.2018.)
2. LR likums *Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss*. 07.12.1994. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=89648> (skatīts 20.20.1018.)
3. LR likums *Latvijas Republikas Advokatūras likums*. 27.04.1993. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/59283-latvijas-republikas-advokaturas-likums> (skatīts 20.10.2018.)
4. LR likums *Mikrouzņēmumu nodokļa likums*. 09.08.2010. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=215302> (skatīts 21.10.2018.)
5. LR likums *Notariāta likums*. 01.06.1993. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=59982> (skatīts 20.10.2018.)
6. LR likums *Par grāmatvedību*. 14.10.1992. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=66460> (21.11.2018.)
7. LR likums *Par iedzīvotāju ienākumu nodokli*. 11.05.1993. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=56880> (skatīts 16.10.2018.)
8. LR likums *Par individuālo (ģimenes) uzņēmumu un zemnieka vai zvejnieka saimniecību*. 08.01.1992. (05.11.1996.-31.12.2007. redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=72428> (skatīts 20.10.2018.)
9. LR likums *Par nodokļiem un nodevām*. 02.02.1995. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=33946> (skatīts 23.11.2018.)
10. LR likums *Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu*. 20.06.2001. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=26021> (skatīts 20.10.2018.)
11. LR likums *Par uzņēmuma ienākuma nodokli*. 09.02.1995 (01.01.2017.-31.12.2017. vēsturiskā redakcija) Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/34094> (skatīts 22.11.2018.)
12. LR likums *Par valsts sociālo apdrošināšanu*. 01.10.1997. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=45466> (skatīts 15.10.2018.)
13. LR likums *Pievienotās vērtības nodokļa likums*. 29.11.2012. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=253451> (skatīts 01.12.2018.)
14. LR likums *Revīzijas pakalpojumu likums*. 03.05.2001. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=20946> (skatīts 20.10.2018.)

15. LR likums *Tiesu izpildītāju likums*. 24.10.2002. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=68295> (skatīts 20.10.2018)
16. LR likums *Uzņēmumu ienākuma nodokļa likums*. 28.07.2017. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/292700-uznemumu-ienakuma-nodokla-likums> (skatīts 22.11.2018.)

Ministru kabineta noteikumi:

17. LR MK noteikumi Nr. 188 *Kārtība, kādā individuālie komersanti, individuālie uzņēmumi, zemnieku un zvejnieku saimniecības, citas fiziskās personas, kas veic saimniecisko darbību, kārtu grāmatvedību vienkāršā ieraksta sistēmā*. 20.03.2007. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=154840> (21.11.2018.)
18. LR MK noteikumi Nr. 215 *Noteikumi par zvērinātu notāru amata vietām*. 29.03.2005. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=104814> (skatīts 21.10.2018.)
19. LR MK noteikumi Nr. 28 *Kārtība, kādā piemērojama patentmaksā fiziskās personas saimnieciskajai darbībai noteiktā profesijā, un patentmaksas apmērs*. 16.01.2018. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/296734-kartiba-kada-piemerojama-patentmaksas-fiziskas-personas-saimnieciskajai-darbibai-noteikta-profesija-un-patentmaksas-apmers> (skatīts 21.10.2018.)
20. LR MK noteikumi Nr. 556 *Likuma "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" normu piemērošanas noteikumi* 04.07.2006. (10.12.2016.-31.12.2017. vēsturiskā redakcija) Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=139741> (skatīts 22.11.2018.)
21. LR MK noteikumi Nr. 786 *Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes sadalījumu pa valsts sociālās apdrošināšanas veidiem*. 19.12.2017. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/296041-noteikumi-par-valsts-socialas-apdrosinasanas-iemaksu-likmes-sadalijumu-pa-valsts-socialas-apdrosinasanas-veidiem> (skatīts 20.10.2018)
22. LR MK noteikumi Nr. 899 *Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" normu piemērošanas kārtība*. 21.09.2010. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=218825> (skatīts 20.11.2018.)
23. LR MK noteikumi Nr. 96 *Nodokļu un citu maksājumu reģistrēšanas elektronisko ierīču un iekārtu lietošanas kārtība*. 1.02.2014. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/265487> (skatīts 28.12.2018.)
24. LR MK noteikumi Nr. 1478 *Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto un brīvprātīgo iemaksu objekta minimālo un maksimālo apmēru*. 17.12.2013. (aktuālā redakcija). Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=263238> (skatīts 05.06.2018.)

25. LR MK noteikumi Nr. 1531 *Kārtība, kādā piemērojama patentmaksa un tās apmēri fiziskās personas saimnieciskajai darbībai noteiktā profesijā*. 17.12.2013. (zaudējis spēku). Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/263363-kartiba-kada-piemerojama-patentmaksa-un-tas-apmeri-fiziskas-personas-saimnieciskajai-darbibai-noteikta-profesija> (skatīts 01.12.2018.)

Statistisko datu avoti:

26. *A_SRG011. Ekonomiski aktīvās statistikas vienības statistiskajos reģionos, republikas pilsētās un novados, 2009.-2012. g.* Centrālās statistikas pārvalde. Pieejams: http://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/arhivs/arhivs_a_uzreg/A_SRG011.px/table/tableViewLayout1/?rxid=a47c5ebe-bbdc-40aa-b578-70401736b7dc (skatīts 24.11.2018.)
27. *NBG070. Nodarbinātie pa vecuma grupām un pēc dzimuma.* Centrālās statistikas pārvalde. Pieejams: http://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/sociala/sociala_nodarb_nodarb_ikgad/NBG070.px/table/tableViewLayout1/?rxid=a39c3f49-e95e-43e7-b4f0-dce111b48ba1 (skatīts 24.11.2018.)
28. *SRG010. Ekonomiski aktīvi uzņēmumi statistiskajos reģionos, republikas pilsētās un novados.* Centrālās statistikas pārvalde. Pieejams: http://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/uzn/uzn_01_skaits/SRG010.px/table/tableViewLayout1/?rxid=d8284c56-0641-451c-8b70-b6297b58f464 (skatīts 01.01.2019.)

Grāmatas:

29. **Collier P. M.** *Accounting for managers: interpreting accounting information for decision-making. 2nd ed.* Chichester, UK :Hoboken, NJ : Wiley, c2006. 514. lpp.
30. **Leibus I.** *Pašnodarbināto grāmatvedība un nodokļi. Atkārtots un atjaunots 8. izdevums.* Rīga: Lietišķās informācijas dienests, 2018. 147 lpp.
31. **Leibus I., Grigorjeva R, u.c.** *Grāmatvedības pamati uzņēmumos. Atkārtots un atjaunots 2. izdevums.* Rīga: Lietišķās informācijas dienests, 2016. 195 lpp.
32. **Ludboržs A.** *Pamatlīdzekļu uzskaitē.* Rīga : Lietišķās informācijas dienests, 2006. 255 lpp.
33. **Soanes C., Stevenson A.** *Oxford Dictionary of English. Second Edition, revised.* OXFORD University press, 2005. 2088 lpp.

Elektroniskie informācijas avoti:

34. *Autoratlīdzība*. Valsts ieņēmumu dienests. 22.01.2018. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/autoratlidziba> (skatīts 16.10.2018.)
35. *Doing business as a sole proprietor (FIE)*. Eesti.ee. Pieejams: <https://www.eesti.ee/en/entrepreneur/establishing-a-company/doing-business-as-a-sole-proprietor-fie/> (skatīts 08.12.2018.)
36. *Informatīvais ziņojums "Par Mikrouzņēmumu nodokļa likuma praktiskās īstenošanas gaitu un rezultātiem, kā arī mazās saimnieciskās darbības veicēju sociālo nodrošinājumu"*. Pieejams: [http://titania.saeima.lv/ELDIS/webpublic.nsf/0/18D3F5D6D052D55BC225804300345920/\\$FILE/2_2332-12_16.pdf](http://titania.saeima.lv/ELDIS/webpublic.nsf/0/18D3F5D6D052D55BC225804300345920/$FILE/2_2332-12_16.pdf) (skatīts 21.10.2018.)
37. *Metodiskais materiāls: Iedzīvotāju ienākuma nodoklis no algas un citiem fiziskās personas ienākumiem*. Valsts ieņēmumu dienests. 2018. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/mm_algas_2018_prec_pieneri.pdf (skatīts 21.11.2018.)
38. *Metodiskais materiāls: Nodokļu piemērošana ienākumiem no darbiem, kas aizsargājami ar autortiesībām*. Valsts ieņēmumu dienests. 2018. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/metodiskais_materials_autortiesibam-2018_0.pdf (skatīts 01.01.2019.)
39. *MUN izmaiņas no 2017. gada*. iFinances. 29.12.2016. Pieejams: <http://ifinances.lv/raksti/aktuali/likumdosana/mun-izmainas-no-2017-gada/10879> (skatīts 22.05.2018.)
40. *Pašnodarbinātie un sociālās garantijas*. SEB banka. Pieejams: <https://www.seb.lv/info/pensija/pasnodarbinatie-un-socialas-garantijas> (skatīts 16.10.2018.)
41. *Pievienotās vērtības nodoklis*. Valsts ieņēmumu dienests. 18.01.2018. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/node/40> (skatīts 01.12.2018.)
42. *Reģistrācija VID pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistrā*. Valsts ieņēmumu dienests. 2018. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/registracija_vid_pievienotas_vertibas_nodokla_maksataju_registra-2018.pdf (skatīts 01.12.2018.)
43. **Roosaar L., Nurmela K.** *Estonia: Self-employed workers*. Eurofound. 23.02.2009. Pieejams: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2009/estonia-self-employed-workers> (skatīts 08.12.2018.)

44. *Saimnieciskās darbības veicēji*. Valsts ieņēmumu dienests. 11.10.2018. Pieejams : <https://www.vid.gov.lv/lv/saimnieciskas-darbibas-veiceji> (skatīts 16.10.2018.)
45. *Self-employment*. 03.12.2018. Pieejams: <https://www.renkuosilietuva.lt/en/self-employment/> (skatīts 08.12.2018.)
46. **Šteinfelde I.** *Par neveiktu uzņēmējdarbību liek maksāt 50 eiro*. 03.01.2015. Pieejams: <https://nra.lv/latvija/142204-par-neveiktu-uznemejdarbibu-liek-maksat-50-eiro.htm> (skatīts 20.11.2018.)
47. *Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas*. Valsts ieņēmumu dienests. 02.01.2018. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/valsts-socialas-apdrosinasanas-obligatas-iemaksas> (skatīts 21.10.2018.)
48. **Vermeulen G., Wilkens M., u.c.** *Exploring self-employment in the European Union*. 21.09.2017. Publications Office of the European Union, Luxembourg Pieejams: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1718en.pdf (skatīts 01.12.2018.)

PIELIKUMI

Prasības pretendentiem, lai kļūtu par zvērināto profesiju pārstāvi*

	Zvērināts notārs	Zvērināts advokāts	Zvērināts revidents	Zvērināts tiesu izpildītājs
Pilsonība	ES dalībvalstu pilsonis	Latvijas Republikas pilsonis	-	Latvijas Republikas pilsonis
Minimālais vecums	25 gadi	25 gadi	25 gadi	25 gadi
Minimālās izglītības prasības	<ul style="list-style-type: none"> valsts atzīta otrā līmeņa augstākā profesionālā izglītība tiesību zinātnē un jurista kvalifikācija; maģistra grāds tiesību zinātnē 	<ul style="list-style-type: none"> valsts atzīta otrā līmeņa augstākās izglītības diploms tiesību zinātnē un ieguvis jurista kvalifikāciju 	<ul style="list-style-type: none"> LR vai ārvalstīs iegūta augstākā izglītība ekonomikas, vadības vai finanšu jomā vai arī ārvalstīs iegūta attiecīgās valsts revidenta kvalifikācija. Lēmumu par ārvalstīs izsniegto attiecīgo izglītību apliecinājošu dokumentu atzīšanu, ievērojot Izglītības likumā noteikto kārtību, pieņem Latvijas Zvērinātu revidentu asociācija 	<ul style="list-style-type: none"> Valsts atzīta otrā līmeņa augstākās izglītības diploms tiesību zinātnē un ieguvis jurista kvalifikāciju; maģistra grāds tiesību zinātnē
Valsts valodas zināšanas	Jā	Augstākajā līmenī	Jā	Augstākajā līmenī
Darba pieredze kādā no šādiem amatiem	<ul style="list-style-type: none"> vismaz 2 gadus — zvērināta notāra palīga amatā; vismaz 3 gadus — tiesneša amatā; vismaz 5 gadus — zvērināta advokāta amatā, zvērināta tiesu izpildītāja amatā, tiesneša palīga amatā, zvērināta advokāta palīga amatā, bāriņtiesas priekšsēdētāja, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieka vai bāriņtiesas locekļa amatā, kuru pienākumi pielīdzināmi notariālo darbību izpildei, vismaz 7 gadus — citā juridiskās specialitātes amatā 	<ul style="list-style-type: none"> vismaz 3 gadus — tiesneša amatā, vismaz 5 gadus — prokurora, zvērināta tiesu izpildītāja vai zvērināta notāra amatā vai par zvērināta advokāta palīgu, vismaz 7 gadus — augstskolas tiesību zinātņu specialitātes akadēmiskā personāla amatā vai citā juridiskās specialitātes amatā 	Latvijas Zvērinātu revidentu asociācijas atzīta vismaz 3 gadu pieredzi klienta gada pārskatu pārbaudē, kā arī finanšu revīzijā	<ul style="list-style-type: none"> tiesneša amatā, zvērināta advokāta amatā, zvērināta notāra amatā, prokurora amatā, zvērināta tiesu izpildītāja amatā, vismaz 2 gadus — zvērināta tiesu izpildītāja palīga amatā, vismaz 5 gadus pēc jurista kvalifikācijas iegūšanas — citā juridiskās specialitātes amatā
Eksāmens	Nokārtots zvērinātu notāru eksāmens	Nokārtots advokātu eksāmens (no advokāta eksāmena kārtēšanas ir atbrīvoti tiesību zinātņu doktori)	-	Nokārtots zvērinātu tiesu izpildītāju eksāmens
Padomes vai asociācijas	Latvijas Zvērinātu Notāru padome	Latvijas Zvērinātu advokātu padome	Latvijas Zvērinātu revidentu asociācija	Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome
Citas prasības	-	Nevainojama reputācija	Nevainojama reputācija	-

* Autores veidota tabula, izmantojot 5., 3., 14. un 15. avotus

Pašnodarbinātās personas, kuras maksā VSAOI, 2010.-2018. gads*

Gads	Ceturksnis	Sievietes		Vīrieši		Kopā	
		Skaitis	Iemaksu objekts, EUR	Skaitis	Iemaksu objekts, EUR	Skaitis	Iemaksu objekts, EUR
2010	1	4 973	301.60	5 271	257.99	10 244	279.95
2010	2	5 198	300.43	5 688	258.74	10 886	279.33
2010	3	5 579	299.52	6 707	257.77	12 286	277.37
2010	4	5 993	300.65	7 265	257.54	13 258	277.39
2011	1	4 377	334.92	4 832	288.80	9 209	311.50
2011	2	4 590	332.83	5 014	287.54	9 604	309.75
2011	3	4 889	333.50	5 912	287.44	10 801	309.04
2011	4	5 388	331.68	6 615	289.81	12 003	308.95
2012	1	4 417	335.45	4 781	292.25	9 198	313.63
2012	2	4 635	336.97	4 996	295.13	9 631	315.73
2012	3	4 995	339.95	6 030	291.02	11 025	313.85
2012	4	5 479	335.93	6 701	291.64	12 180	311.77
2013	1	4 342	349.15	4 662	293.94	9 004	321.30
2013	2	4 544	349.66	4 831	296.47	9 375	322.78
2013	3	4 867	347.89	5 796	297.04	10 663	320.81
2013	4	5 277	345.25	6 278	297.97	11 555	319.72
2014	1	4 446	383.39	4 652	330.65	9 098	356.97
2014	2	4 646	382.86	4 850	331.02	9 496	356.93
2014	3	4 858	383.27	5 619	329.50	10 477	355.24
2014	4	5 284	392.68	6 158	333.23	11 442	361.04
2015	1	4 190	440.38	4 248	372.87	8 438	407.37
2015	2	4 347	440.03	4 506	373.49	8 853	406.94
2015	3	4 675	434.72	5 577	371.72	10 252	401.52
2015	4	5 091	434.38	6 116	373.69	11 207	401.65
2016	1	4 189	457.30	4 355	389.77	8 544	423.70
2016	2	4 405	458.47	4 558	384.01	8 963	421.04
2016	3	4 671	462.02	5 607	382.43	10 278	419.71
2016	4	5 208	459.65	6 234	381.78	11 442	417.64
2017	1	4 432	473.76	4 571	392.00	9 003	433.20
2017	2	4 608	459.87	4 856	390.53	9 464	424.88
2017	3	5 021	462.27	5 924	389.24	10 945	423.47
2017	4	5 488	458.68	6 529	391.55	12 017	422.50
2018	1	4 352	512.42	4 469	436.98	8 821	475.31
2018	2	4 392	502.86	4 481	428.34	8 873	466.19

*Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras dati

Mikrouzņēmuma nodokļa maksātāji, 2011.-2018. gads*

Gads	Mēnesis	Sievietes		Vīrieši		Kopā	
		Skaitis	Vidējais veicamo iemaksu objekts, EUR	Skaitis	Vidējais veicamo iemaksu objekts, EUR	Skaitis	Vidējais veicamo iemaksu objekts, EUR
2011	1	7 395	101.97	6 740	117.82	14 135	109.53
2011	2	8 427	106.16	8 131	118.14	16 558	112.04
2011	3	9 561	108.40	9 625	122.38	19 186	115.42
2011	4	10 436	109.96	10 847	130.56	21 283	120.46
2011	5	11 281	111.73	12 040	126.84	23 321	119.53
2011	6	11 892	112.00	13 087	128.02	24 979	120.40
2011	7	12 543	106.60	14 018	114.34	26 561	110.69
2011	8	13 266	108.44	15 015	116.21	28 281	112.57
2011	9	13 986	109.21	15 967	117.99	29 953	113.89
2011	10	15 016	116.43	17 377	128.01	32 393	122.64
2011	11	15 849	118.69	18 484	129.39	34 333	124.45
2011	12	16 359	122.74	19 109	132.25	35 468	127.87
2012	1	17 743	92.73	20 116	93.30	37 859	93.03
2012	2	18 344	95.11	20 727	95.23	39 071	95.17
2012	3	18 923	96.83	21 611	97.99	40 534	97.44
2012	4	19 377	102.82	22 238	105.26	41 615	104.12
2012	5	20 090	104.25	23 225	107.81	43 315	106.16
2012	6	20 708	104.02	24 235	109.29	44 943	106.86
2012	7	21 312	98.84	25 047	111.93	46 359	105.92
2012	8	21 924	99.63	25 984	113.67	47 908	107.25
2012	9	22 426	99.94	26 716	112.33	49 142	106.67
2012	10	22 854	113.92	27 126	124.53	49 980	119.68
2012	11	23 383	115.72	27 681	124.92	51 064	120.71
2012	12	23 810	115.76	28 156	125.37	51 966	120.97
2013	1	24 521	94.74	28 389	99.66	52 910	97.38
2013	2	25 074	95.07	29 302	100.37	54 376	97.93
2013	3	25 618	97.41	30 244	100.81	55 862	99.25
2013	4	26 213	103.82	31 280	110.27	57 493	107.33
2013	5	26 935	105.21	32 426	112.86	59 361	109.39
2013	6	27 479	104.17	33 235	115.05	60 714	110.13
2013	7	27 860	104.69	34 232	116.08	62 092	110.97
2013	8	28 391	104.82	35 058	116.22	63 449	111.12
2013	9	29 053	104.49	35 798	116.58	64 851	111.16
2013	10	29 372	116.55	36 194	127.90	65 566	122.82
2013	11	29 898	118.13	36 644	128.47	66 542	123.82
2013	12	30 184	120.41	36 944	130.84	67 128	126.15
2014	1	30 396	98.96	36 340	102.33	66 736	100.80
2014	2	30 931	99.36	37 065	102.88	67 996	101.27
2014	3	31 624	101.55	38 263	105.33	69 887	103.62
2014	4	32 122	107.11	39 088	114.36	71 210	111.09
2014	5	32 738	108.14	40 003	115.97	72 741	112.45
2014	6	33 302	107.08	40 899	116.87	74 201	112.48
2014	7	33 754	108.36	41 730	122.05	75 484	115.93
2014	8	34 212	108.31	42 694	123.03	76 906	116.48
2014	9	34 677	107.90	43 679	122.12	78 356	115.83
2014	10	34 880	120.63	44 114	134.68	78 994	128.48
2014	11	35 304	120.89	44 825	133.74	80 129	128.08
2014	12	35 596	125.58	45 350	141.10	80 946	134.28
2015	1	35 217	104.88	43 895	107.62	79 112	106.40
2015	2	35 647	105.44	44 761	108.53	80 408	107.16
2015	3	36 239	107.93	45 872	110.20	82 111	109.20
2015	4	36 381	114.39	46 044	117.11	82 425	115.91
2015	5	36 792	114.78	46 806	118.47	83 598	116.85
2015	6	37 162	115.21	47 726	119.00	84 888	117.34
2015	7	37 607	115.74	48 490	125.37	86 097	121.17
2015	8	37 939	115.29	48 949	126.60	86 888	121.66
2015	9	38 124	116.80	49 404	126.24	87 528	122.13

3. pielikuma turpinājums

Gads	Mēnesis	Sievietes		Vīrieši		Kopā	
		Skaitis	Vidējais veicamo iemaksu objekts, EUR	Skaitis	Vidējais veicamo iemaksu objekts, EUR	Skaitis	Vidējais veicamo iemaksu objekts, EUR
2015	10	38 186	128.40	49 368	136.78	87 554	133.12
2015	11	38 315	128.68	49 569	137.37	87 884	133.58
2015	12	38 355	134.07	49 662	139.82	88 017	137.31
2016	1	38 199	108.33	48 679	110.91	86 878	109.78
2016	2	38 561	109.89	49 338	112.14	87 899	111.15
2016	3	38 889	112.61	50 050	113.64	88 939	113.19
2016	4	39 063	121.87	50 316	123.39	89 379	122.72
2016	5	39 595	122.97	51 231	125.67	90 826	124.49
2016	6	39 935	123.29	51 660	125.96	91 595	124.79
2016	7	39 902	122.10	51 699	134.58	91 601	129.14
2016	8	40 282	123.94	52 424	136.83	92 706	131.23
2016	9	40 503	123.41	52 536	137.58	93 039	131.41
2016	10	40 355	138.56	52 077	154.68	92 432	147.64
2016	11	40 162	141.15	51 832	156.86	91 994	150.00
2016	12	39 588	147.74	50 949	161.85	90 537	155.68
2017	1	33 983	152.80	43 978	153.07	77 961	152.95
2017	2	34 113	152.93	44 292	154.51	78 405	153.82
2017	3	34 437	156.53	44 751	157.34	79 188	156.99
2017	4	34 248	191.89	44 614	195.05	78 862	193.68
2017	5	34 653	193.41	45 222	197.71	79 875	195.84
2017	6	34 959	192.46	45 756	198.38	80 715	195.82
2017	7	34 874	196.21	45 579	212.82	80 453	205.62
2017	8	35 006	198.15	46 052	213.94	81 058	207.12
2017	9	34 960	196.91	46 104	213.78	81 064	206.50
2017	10	34 622	220.03	45 456	240.29	80 078	231.53
2017	11	34 719	220.75	45 697	241.83	80 416	232.73
2017	12	34 713	227.08	45 597	246.33	80 310	238.01
2018	1	31 979	177.13	41 766	182.96	73 745	180.44
2018	2	32 040	177.50	41 848	182.44	73 888	180.30
2018	3	32 161	178.94	42 209	183.61	74 370	181.59
2018	4	31 612	197.16	41 321	205.45	72 933	201.85
2018	5	31 808	199.10	41 976	207.74	73 784	204.01
2018	6	32 033	198.29	42 223	209.95	74 256	204.92

*Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras dati

Patentmaksas maksātāju skaits, 2010.-2018. gads*

Gads	Mēn.	Siev.	Vīr.	Kopā
2010	1	1	1	2
2010	2	14	9	23
2010	3	36	32	68
2010	4	62	42	104
2010	5	78	49	127
2010	6	81	54	135
2010	7	159	88	247
2010	8	202	125	327
2010	9	120	105	225
2010	10	102	88	190
2010	11	102	87	189
2010	12	114	85	199
2011	1	123	86	209
2011	2	117	78	195
2011	3	117	83	200
2011	4	125	89	214
2011	5	137	82	219
2011	6	135	82	217
2011	7	249	158	407
2011	8	320	230	550
2011	9	255	204	459
2011	10	187	141	328
2011	11	143	107	250
2011	12	145	106	251
2012	1	143	111	254
2012	2	147	103	250
2012	3	157	106	263
2012	4	166	108	274
2012	5	167	111	278
2012	6	175	120	295
2012	7	167	111	278
2012	8	183	133	316
2012	9	191	138	329
2012	10	203	137	340
2012	11	208	137	345
2012	12	203	147	350
2013	1	220	156	376
2013	2	224	152	376
2013	3	230	154	384
2013	4	267	161	428
2013	5	271	175	446
2013	6	270	184	454
2013	7	263	187	450
2013	8	262	190	452
2013	9	266	208	474
2013	10	277	214	491
2013	11	283	224	507
2013	12	289	232	521
2014	1	264	195	459
2014	2	286	207	493
2014	3	284	195	479
2014	4	287	222	509
2014	5	317	247	564
2014	6	319	276	595
2014	7	324	265	589
2014	8	342	287	629
2014	9	344	279	623
2014	10	362	295	657
2014	11	370	304	674
2014	12	380	297	677
2015	1	368	283	651
2015	2	428	318	746

Gads	Mēn.	Siev.	Vīr.	Kopā
2015	3	467	340	807
2015	4	501	371	872
2015	5	565	378	943
2015	6	585	402	987
2015	7	583	395	978
2015	8	608	402	1 010
2015	9	607	423	1 030
2015	10	612	431	1 043
2015	11	630	422	1 052
2015	12	648	437	1 085
2016	1	664	411	1 075
2016	2	715	449	1 164
2016	3	749	461	1 210
2016	4	750	442	1 192
2016	5	805	473	1 278
2016	6	830	528	1 358
2016	7	817	523	1 340
2016	8	852	523	1 375
2016	9	841	529	1 370
2016	10	866	542	1 408
2016	11	892	530	1 422
2016	12	941	545	1 486
2017	1	1 159	564	1 723
2017	2	1 272	593	1 865
2017	3	1 314	633	1 947
2017	4	1 353	648	2 001
2017	5	1 372	676	2 048
2017	6	1 386	726	2 112
2017	7	1 329	685	2 014
2017	8	1 372	696	2 068
2017	9	1 402	747	2 149
2017	10	1 433	749	2 182
2017	11	1 468	720	2 188
2017	12	1 506	713	2 219
2018	1	1 386	618	2 004
2018	2	1 526	667	2 193
2018	3	1 525	618	2 143
2018	4	1 534	603	2 137
2018	5	1 569	658	2 227
2018	6	1 616	684	2 300

*Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras dati

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāja saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnāls 1 mēnesim, 2019. gads, paraugs

Ieraksta		Dokumenta nosaukums, numurs un datums	Dokumenta autors, darījuma partneris	Saimnieciskā darījuma apraksts	Analītiskās uzskaites reģistra Nr. vai nosaukums
kārtas numurs	datums				
1	2	3	4	5	6
1	05.01.	Kases ieņēmumu orderis Nr. 1	Foto Grāfs	Īpašnieks ieguldīja saimnieciskajā darbībā no saviem līdzekļiem	
2	08.01.	Čeks Nr. 1010	SIA "Zobiņš"	Samaksāts par zobārstniecības pakalpojumiem	
3	10.01.	Rēķins Nr. VU0001	SIA "Alfa"	Klients apmaksājis rēķinu	
4	12.01.	Bankas konta izraksts, rēķins Nr. LMT3019	SIA "Sakarī"	Apmaksāts telefona rēķins	
5	12.01.	Pavadzīme Nr. ZIM449	SIA "Iekārta"	Iegādāta ražošanas iekārta	Pamatlīdzekļu uzskaites kartiņa
6	14.01.	Rēķins Nr. VIES0392	SIA "Viesnīca"	Apmaksāt viesnīcas rēķins (izklaides brauciens)	
7	15.01.	Bankas konta izraksts	Valsts kase	Samaksāts VSAOI par 4. ceturksni (2018)	
8	15.01.	Bankas konta izraksts	Valsts kase	Samaksāta obligātā pensiju apdrošināšana	
9	20.01.	Pavadzīme Nr. PAV30491	SIA "Materiāli"	Iegādāti izejmateriāli	
10	23.01.	Bankas konta izraksts, apdrošināšanas polise Nr. X333	AAS "Apdrošināšana"	Saņemta apdrošināšanas atlīdzība par pagājušā mēnesi plūdu radītajiem zaudējumiem ražošanas telpā	
11	25.01.	Čeks Nr. 518394	SIA "Degviela"	Iepildīts benzīns transportlīdzeklī (netiek raksīta ceļa zīme)	
12	29.01.	Bankas konta izraksts	AS "Kredītiestāde"	Banka ieskaitīja kontā kredīta summu	
13	29.01.	Bankas konta izraksts	Patversme "Suņu mājas"	Ziedojums suņu patversmei (nav sabiedriskā labuma organizācijas statuss)	
14	30.01.	Rēķins Nr. VIES0492	SIA "Viesnīca"	Apmaksāt viesnīcas rēķins (konferences apmeklējums)	
15	31.01.	Bankas konta izraksts	Pašvaldības finanšu departaments	Samaksāts nekustamā īpašuma nodoklis par 2019. gadu par ražošanas telpām	
16	31.01.	Bankas konta izraksts	AS "Kredītiestāde"	Samaksāts ikmēneša kredīta maksājums (pamatsumma)	
17	31.01.	Bankas konta izraksts	AS "Kredītiestāde"	Samaksāts ikmēneša kredīta maksājums (procenti)	
18	31.01.	Kases izdevumu orderis Nr. 1	Foto Grāfs	Īpašnieks izņēma naudu savam patēriņam	
19	31.01.	Bankas konta izraksts	Valsts kase	Samaksās IIN avansa maksājums	

5. pielikuma turpinājums

Ieraksta kārtas numurs	Kase, EUR		Kredītiestāžu konti, EUR		Citi maksāšanas līdzekļi, EUR	
	saņemts	izsniegts	saņemts	izsniegts	saņemts	izsniegts
<i>1</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>
Atlikums (pārnesums)	0.00	x	0.00	x	0.00	x
1	1 500.00					
2		90.00				
3			4 700.00			
4				10.00		
5				4 800.00		
6				150.00		
7				414.74		
8				100.00		
9				1 500.00		
10			800.00			
11		40.00				
12			4 000.00			
13				100.00		
14				200.00		
15				850.00		
16				400.00		
17				90.00		
18		1 000.00				
19				300.00		
Kopā apgrozījums mēnesī	1 500.00	1 130.00	9 500.00	8 914.74	0.00	0.00
Atlikums (pārnesums)	370.00	x	585.26	x	0.00	x

5. pielikuma turpinājums

Ierakst a kārtas numur s	Ieņēmumi, EUR						Izdevumi, EUR						Izdevumi attiecas uz iepriekšē jo taksācija s gadu	Izdevu mi attiecas uz nākamo taksācij as gadu
	ieņēmumi no lauksaimniecī kās ražošanas	ieņēmumi no citiem saimniecisk ās darbības veidiem	subsīdij as	neaplieka mie ienākumi	ieņēmumi, kas nav attiecināmi uz ienākuma nodokļa aprēķināša nu	kopā (13.- 17.aile)	izdevumi, kas saistīti ar lauksaimniecī ko ražošanu	izdevumi, kas saistīti ar citiem saimniecisk ās darbības veidiem	proporcion āli sadalāmie izdevumi	ar saimniecī ko darbību nesaistītās izmaksas	izdevumi, kas nav attiecināmi uz ienākuma nodokļa aprēķināša nu	kopā (19.- 23.aile)		
1	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
1					1 500.00	1 500.00						0.00		
2						0.00				90.00		90.00		
3		4 700.00				4 700.00						0.00		
4						0.00			7.00	3.00		10.00		
5						0.00					4 800.00	4 800.00		
6						0.00				150.00		150.00		
7						0.00		414.74				414.74	414.74	
8						0.00					100.00	100.00		
9						0.00		1 500.00				1 500.00		
10				800.00		800.00						0.00		
11						0.00			20.00	20.00		40.00		
12					4 000.00	4 000.00						0.00		
13						0.00				100.00		100.00		
14						0.00		200.00				200.00		
15						0.00		850.00				850.00		
16						0.00					400.00	400.00		
17						0.00		90.00				90.00		
18						0.00				1 000.00		1 000.00		
19						0.00					300.00	300.00		
	0.00	4 700.00	0.00	800.00	5 500.00	11 000.00	0.00	3 054.74	27.00	1 363.00	5 600.00	10 044.74	414.74	0.00
	0.00	4 700.00	0.00	800.00	5 500.00	11 000.00	0.00	3 054.74	27.00	1 363.00	5 600.00	10 044.74	414.74	0.00

8. pielikums

Autoratlīdzības saņēmēja gada laikā saņemtais honorārs, aprēķinātie, ieturētie un maksājami nodokļi, 2018. gads

Mēnesis	Autoratlīdzības summa, EUR	Autoratlīdzības izmaksātāja valsts	Obligāto pensiju apdrošināšana 5% no atlīdzības, EUR	Izmaksu norma 50%, EUR	Ienākums no autoratlīdzības, par kuru aprēķina IIN, EUR	Ieturētais IIN 20%, EUR	Izmaksātā autoratlīdzība, EUR
Janvāris	50.00	Latvija	2.50	25.00	25.00	5.00	45.00
	400.00	ASV		200.00	200.00		400.00
Februāris	700.00	Latvija	35.00	350.00	350.00	70.00	630.00
Marts	300.00	Latvija	15.00	150.00	150.00	30.00	270.00
Aprīlis	1 500.00	Zviedrija		750.00	750.00		1 500.00
Maijs	0.00	-		0.00	0.00		0.00
Jūnijs	90.00	Latvija	4.50	45.00	45.00	9.00	81.00
	40.00	Igaunija		20.00	20.00		40.00
	100.00	Polija		50.00	50.00		100.00
Jūlijs	0.00	-		0.00	0.00		0.00
Augusts	430.00	Latvija	21.50	215.00	215.00	43.00	387.00
Septembris	600.00	Latvija	30.00	300.00	300.00	60.00	540.00
Oktobris	200.00	Latvija	10.00	100.00	100.00	20.00	180.00
Novembris	900.00	Krievija		450.00	450.00		900.00
Decembris	1 100.00	ASV		550.00	550.00		1 100.00
KOPĀ:	6 410.00	X	118.50	X	3 205.00	237.00	6 173.00

Mēnesis	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	KOPĀ
Ienākums no autoratlīdzības, EUR	225.00	350.00	150.00	750.00	0.00	115.00	0.00	215.00	300.00	100.00	450.00	550.00	3 205.00
VSAOI iemaksu objekts, EUR	0.00	0.00	0.00	430.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	430.00	430.00	X
VSAOI 32,15%, EUR	0.00	0.00	0.00	138.25	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	138.25	138.25	414.74
Aprēķinātais IIN 20%, EUR	45.00	70.00	30.00	150.00	0.00	23.00	0.00	43.00	60.00	20.00	90.00	110.00	X
Ieturētais IIN, EUR	5.00	70.00	30.00	0.00	0.00	9.00	0.00	43.00	60.00	20.00	0.00	0.00	237.00
IIN, kas vēl ir jāsamaksa, EUR	40.00	0.00	0.00	150.00	0.00	14.00	0.00	0.00	0.00	0.00	90.00	110.00	404.00

Gada ienākuma deklarācijas D un D3 pielikuma paraugs

		D			
		Taksācijas gads			
		2	0	1	8
Vārds, uzvārds		<i>Foto Grāfs</i>			
		(euro, centi)			
		Nodokļa maksātāja deklarētie dati		VID dati	
APLIEKAMIE IENĀKUMI:					
Latvijas Republikā gūtie apliekamie ienākumi (D1 6.ailes summa + (D3 15.rinda + 14.a rinda)+ D3 ¹ 31.rinda))	01	3 619.74			
ārvalstīs gūtie ienākumi (D2 5.aile + D2 ¹ 5.aile)	02				
KOPĀ (01. + 02.)	03	3 619.74			
NEAPLIEKAMIE IENĀKUMI					
(D1 3.ailes kopsumma + D2 6.aile + D3 04. un 08.rindas summa)	04	0.00			
ATTAISNOTIE IZDEVUMI:					
valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (D1 4.a ailes summa + D3 14.a rinda vai par pašnodarbināto personu, kura aizpilda D3 ¹ pielikumu, veiktās iemaksas)	05	414.74			
izglītības un specialitātes iegūšana, kvalifikācijas paaugstināšana un medicīnas un ārstnieciskie pakalpojumi (D4 6.ailes kopsumma)	06	0.00			
ārstnieciskie pakalpojumi, kuri atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem ir ietverami attaisnotajos izdevumos pilnā apmērā (D4 5.ailes kopsumma)	07	0.00			
ziedojumi un dāvinājumi	08	0.00			
privātajos pensiju fondos izdarītās iemaksas, apdrošināšanas prēmiju maksājumi atbilstoši dzīvības apdrošināšanas līgumam (ar līdzekļu uzkrāšanu) un ieguldījumu fondu ieguldījumu aplicību iegādes izmaksas, ja šīs apliecības bijušas nodokļa maksātāja īpašumā vismaz 60 mēnešus (D1 4.b ailes summa + paša nodokļa maksātāja iemaksas, ieguldījumu fondu ieguldījumu aplicību iegādes izmaksas un dzīvības apdrošināšanas prēmiju maksājumi)	09	0.00			
KOPĀ (05. + 06. + 07. + 08. + 09.)	10	414.74			
GADA NEAPLIEKAMĀIS MINIMUMS		11			
GADA NEAPLIEKAMĀIS MINIMUMS PENSIONĀRAM		12	0.00		
ATVIEGLOJUMI:					
par apgādājamajiem	13				
par invaliditāti	14	0.00			
politiski represētajām personām	15	0.00			
nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem	16				
KOPĀ (13. + 14. + 15. + 16.)	17	0.00			
IENĀKUMI, NO KURIEM APRĒĶINĀMS NODOKLIS, KOPĀ					
(03. – 10. – 11. – 12. – 17.)	18	3 205.00			
NODOKLIS		19	641.00		
NODOKLIS NO CITIEM IENĀKUMIEM					
(D1 ¹ 9. ailes kopsumma)	19 ¹	0.00			
AVANSĀ SAMAKSĀTAIS (IETURĒTAIS) NODOKLIS					
(D1 7.aile + D2 8. vai 10.aile + D2 ¹ 6. vai 7. aile + D3 16.rinda vai D3 ¹ 33.rinda, vai D5 03.rinda)	20	237.00			
PĀRRĒĶINA REZULTĀTS (19.+19.¹ – 20.)					
Piēmaksa (ja 19.+19. ¹ lielāka nekā 20.)	21	404.00			
Pārmaksa (ja 20. lielāka nekā 19.+ 19. ¹)	22				
NODOKĻA SAMAKSAS TERMIŅŠ		23			
NODOKĻA SUMMA		24			

Taksācijas gads		2018	D 3	
IENĀKUMI NO SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS				
			Nodokļa maksātāja deklarētie dati	VID dati
Ieņēmumi no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas, tai skaitā:	01			
Ieņēmumi no lauksaimniecības ražošanas	01.1			
Ieņēmumi no iekšējo ūdeņu zivsaimniecības	01.2			
Ieņēmumi no lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas	01.3			
Ieņēmumi no atbalsta lauksaimniecībai un lauku attīstībai	01.4			
Izdevumi, kas saistīti ar lauksaimniecisko ražošanu un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanu	02			
Ienākumi vai zaudējumi no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas (01-02.)	03		0.00	
Neapliekamie ienākumi no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas	04			
Apliekamie ienākumi no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas (03.-04.)	05		0.00	
Iepriekšējo gadu zaudējumi no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas, kurus sedz ar taksācijas gada apliekamajiem ienākumiem no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas, ņemot vērā iepriekšējo gadu zaudējumus no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas, ņemot vērā iepriekšējo gadu zaudējumus no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas	06		0.00	
Apliekamie ienākumi no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas, ņemot vērā iepriekšējo gadu zaudējumus no lauksaimnieciskās ražošanas un lauku tūrisma pakalpojumu sniegšanas	07		0.00	
Neapliekamie ienākumi	08			
Ieņēmumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem	09		6 410.00	
Izdevumi, kas saistīti ar citiem saimnieciskās darbības veidiem	10		3 205.00	
Ienākumi vai zaudējumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem (09. -10.)	11		3 205.00	
Apliekamie ienākumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem	12		3 205.00	
Iepriekšējo gadu zaudējumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem, kurus sedz ar taksācijas gada apliekamajiem ienākumiem no citiem saimnieciskās darbības veidiem	13		0.00	
Apliekamie ienākumi no citiem saimnieciskās darbības veidiem, ņemot vērā iepriekšējo gadu zaudējumus no citiem saimnieciskās darbības veidiem (12. -13.)	14		3 205.00	
To skaitā par pašu nodokļa maksātāju aprēķinātās un veiktās valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	14a		414.74	
Apliekamie ienākumi no saimnieciskās darbības (07. +14.)	15		3 205.00	
Avansā samaksātais nodoklis	16		237.00	

Izdevumu precizēšana Gada ienākumu deklarācijas vajadzībām un IIN aprēķināšana

Pašnodarbinātajai personai ir bijuši šādi izdevumi:

Datums	Summa, EUR	Darījuma apraksts
2018	11 000.00	2018. gada saimnieciskās darbības ieņēmumi
30.11.2017	310.00	Iegādāta apdrošināšanas polise par 2018. gadu
2018	7 350.00	2018. gada saimnieciskās darbības izdevumi, tai skaitā:
15.01.2018	354.88	Samaksāts VSAOI par 2017. gada 4. ceturksni
15.04.2018	414.74	Samaksāts VSAOI par 2018. gada 1. ceturksni
15.07.2018	414.74	Samaksāts VSAOI par 2018. gada 2. ceturksni
10.08.2018	429.12	Iegādātas aviobiļetes priekš 2019. gada konferences
15.10.2018	414.74	Samaksāts VSAOI par 2018. gada 3. ceturksni
30.11.2018	325.20	Iegādāta apdrošināšanas polise par 2019. gadu
15.01.2019	414.74	Samaksāts VSAOI par 2018. gada 4. ceturksni
2018	625.37	Aprēķināts pamatlīdzekļu nolietojums par 2018. gadu
Izdevumi, kas nav attiecināmi uz ienākuma nodokļa aprēķināšanu		
15.03.2018	145.00	Samaksāts IIN avansa maksājums
15.06.2018	145.00	Samaksāts IIN avansa maksājums
15.08.2018	145.00	Samaksāts IIN avansa maksājums
15.11.2018	145.00	Samaksāts IIN avansa maksājums

Izdevumu precizēšana:

Nr.	Nosaukums	EUR	Piezīmes
1	Taksācijas gada izdevumi (ar "+")	7 350.00	
2	Izdevumi, kas izdarīti taksācijas gadā, bet attiecas uz nākamajiem gadiem (ar "-")	-754.32	Iegādāta aviobiļete Iegādāta apdrošināšanas polise par 2019. gadu
3	Izdevumi, kas izdarīti iepriekšējos gados, bet attiecas uz taksācijas gada ieņēmumiem (ar "+")	310.00	2017. gadā iegādāta apdrošināšanas polise par 2018. gadu
4	Krājumu atlikums taksācijas gada sākumā (ar "+")	0.00	
5	Krājumu atlikums taksācijas gada beigās (ar "-")	0.00	
6	Pamatlīdzekļu un nemateriālo ieguldījumu nolietojums (ar "+")	625.37	
7	VSAOI, kas izdarītas taksācijas gadā, bet attiecas uz iepriekšējiem gadiem (ar "-")	-354.88	2018. gada janvārī samaksātais VSAOI par 2017. gada 4. ceturksni
8	VSAOI, kas izdarītas nākamajā gadā, bet attiecas uz taksācijas gadu (ar "+")	414.74	2019. gada janvārī samaksātais VSAOI par 2018. gada 4. ceturksni
9	Precizētie taksācijas gada izdevumi	7 590.91	

IIN aprēķināšana par 2018. gadu:

Nosaukums	EUR
Ieņēmumi	11 000.00
Precizētie izdevumi	7 590.91
<i>Izdevumu norma – 80% no ieņēmumiem:</i>	<i>8 800.00</i>
IIN aprēķina objekts	3 409.09
Aprēķinātais IIN (20% no objekta)	681.82
Avansā samaksātais IIN 2018. gadā	580.00
Maksājamais IIN	101.82

Mikrouzņēmuma nodokļa maksātāja saimnieciskās darbības ieņēmumu un izdevumu uzskaites žurnāls 1 mēnesim, 2019. gads, paraugs

Ieraksta		Dokumenta nosaukums, numurs un datums	Dokumenta autors, darījuma partneris	Saimnieciskā darījuma apraksts	Analītiskās uzskaites reģistra Nr. vai nosaukums	Kase, EUR		Kreditiestāžu konti, EUR		Citi maksāšanas līdzekļi, EUR	
kārtas numurs	datums					saņemts	izsniegts	saņemts	izsniegts	saņemts	izsniegts
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Atlikums (pārnesums)						0.00	x	0.00	x	0.00	x
1	05.01.	Kases ieņēmumu orderis Nr. 1	Foto Grāfs	Īpašnieks ieguldīja saimnieciskajā darbībā no saviem līdzekļiem		100.00					
2	10.01.	Rēķins Nr. MUN38	SIA "Alfa"	Klients apmaksājis rēķinu				3 000.00			
3	11.01.	Čeks Nr. 44938	SIA "Degviela"	Iepildīts benzīns transportlīdzeklī (netiek raksīta ceļa zīme)			30.00				
4	12.01.	Bankas konta izraksts	AS "Kreditiestāde"	Banka ieskaitīja kontā kredīta summu				500.00			
5	12.01.	Pavadzīme Nr. ZIM234	SIA "Iekārta"	Iegādāts dators	Pamatlīdzekļu uzskaites kartiņa				1 100.00		
6	13.11.	Čeks Nr. 291	SIA "Papīrs"	Iegādāts papīrs			12.50				
7	15.01.	Bankas konta izraksts	Valsts kase	Samaksāts MUN					528.47		
8	29.01.	Bankas konta izraksts, rēķins Nr. LMT4302	SIA "Sakari"	Apmaksāts telefona rēķins					14.50		
9	30.01.	Kases izdevumu orderis Nr. 1	Foto Grāfs	Īpašnieks izņēma naudu savam patēriņam					700.65		
Kopā apgrozījums mēnesī						100.00	42.50	3 500.00	2 343.62	0.00	0.00
Atlikums (pārnesums)						57.50	x	1 156.38	x	0.00	x

11. pielikuma turpinājums

Ieraksta kārta numurs	Ieņēmumi, EUR					Izdevumi, EUR				
	ieņēmumi no lauksaimnieciskās ražošanas	pārējie saimnieciskās darbības ieņēmumi	apgrozījums (13. - 14.aile)	ieņēmumi, kas nav attiecināmi uz apgrozījumu	kopā (15.-16.aile)	darba alga un tai pielīdzināmie izdevumi	samaksājams mikrouzņēmumu nodoklis	citi izdevumi, kas saistīti ar saimniecisko darbību	ar ieņēmumu gūšanu nesaistītie izdevumi	kopā (18.-21.aile)
1	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
1			0.00	100.00	100.00					0.00
2		3 000.00	3 000.00		3 000.00					0.00
3			0.00		0.00	15.00		15.00		30.00
4			0.00	500.00	500.00					0.00
5			0.00		0.00			1 100.00		1 100.00
6			0.00		0.00			12.50		12.50
7			0.00		0.00		528.47			528.47
8			0.00		0.00	4.35		10.15		14.50
9			0.00		0.00	700.65				700.65
	0.00	3 000.00	3 000.00	600.00	3 600.00	720.00	528.47	1 137.65	0.00	2 386.12
	0.00	3 000.00	3 000.00	600.00	3 600.00	720.00	528.47	1 137.65	0.00	2 386.12

8. ¹	Aprēķinātais mikrouzņēmumu nodoklis no ceturkšņa apgrozījuma, kuram tiek piemērota 15 % likme (5. ¹ r. x 15 %)	_____ _____ <u>1</u> <u>0</u> <u>3</u> <u>8</u> , <u>0</u> <u>5</u>
9.	Aprēķinātais mikrouzņēmumu nodoklis no mikrouzņēmuma ceturkšņa apgrozījuma vai tā daļa, kam tiek piemērota 20 % likme (6. r. x 20 %)	_____ _____ _____ _____ , _____
10.	Mikrouzņēmuma darbinieku ienākumu pārsnieguma daļa ceturksnī (daļa, kas pārsniedz 720 euro mēnesī)	_____ _____ _____ <u>9</u> <u>0</u> , <u>0</u> <u>0</u>
11.	Aprēķinātais mikrouzņēmumu nodoklis par darbinieku ienākuma pārsnieguma daļu ceturksnī (10. r. x 20 %)	_____ _____ _____ <u>1</u> <u>8</u> , <u>0</u> <u>0</u>
12.	Mikrouzņēmuma darbinieku skaits, kas pārsniedz piecus darbiniekus ceturksnī ☐	
	☐ Tiek piemērota Mikrouzņēmumu nodokļa likuma 6. panta otrā daļa	
	☐ Tiek piemērota Mikrouzņēmumu nodokļa likuma 6. panta 2. ¹ daļa	
13.	Papildus piemērojamā mikrouzņēmumu nodokļa likme (12. r. x 2 %)	_____ _____ %
14.	Aprēķinātais mikrouzņēmumu nodoklis par darbinieku skaita pārsnieguma daļu un darbinieku skaitu, kas nodarbināti vairākos mikrouzņēmumos, ceturksnī (5. ¹ r. + 6. r.) x 13. r.)	_____ _____ _____ _____ , _____
15.	Aprēķinātais mikrouzņēmumu nodoklis ceturksnī kopā (8. ¹ r. + 9. r. + 11. r. + 14. r.)	_____ _____ <u>1</u> <u>0</u> <u>5</u> <u>6</u> , <u>0</u> <u>5</u>
16.	Aprēķinātais mikrouzņēmumu nodoklis ceturksnī kopā (15. r.) vai aprēķinātā nodokļa summa, ja tiek piemērota Mikrouzņēmumu nodokļa likuma 6. panta piektā, sestā un 6. ¹ daļa	_____ _____ <u>1</u> <u>0</u> <u>5</u> <u>6</u> , <u>0</u> <u>5</u>
<p>Apliecinu, ka visa sniegtā informācija ir pilnīga un patiesa. Apzinos, ka par nepatiesu ziņu sniegšanu mani var saukt pie likumos noteiktās atbildības.</p>		

Atbildīgā persona _____ **Mikro Maksātājs** _____
(vārds, uzvārds)

_____
(paraksts)

_____
(datums)

